

બ શ્રુ મ તે બ હ રે ચ,
૬૮૯

ભ રૂ ચ ની ક શા દ.

(એક ભરવાસી મિત્રની મદદથી.)

બનાવનાર,

“હું હું ખો દા,”

“ક્રસાદ-હલ-કંમ-કામ,—એકાગ્રે દાનેશ,—અને ખરીદી કરમનુ
જાગર” કરતા.

સહ મહને સહાતષ્ટ્રે,
સમાઈ નહની સહાતષ્ટ્રે.

મુંબઈ :

હનિયન પ્રેસમાં છાપોછે.

સને ૧૨૨૭ એન્ડેન્ડરી.—આગસ્ટ ૧૮૫૮ ઇસવી.

શેઠ બેહમંતશાહાજી બેહેરાંમજી વકીલ,

એએએ પોતાના હંમઝતીએ લિપર પડેલા

હાદેરાની વખતે બાહુર પડી પોતાનાં ટોલા

તરફ શારી શોમ્મના બતલાવી હતી—

ફટલા માટે,

એક હઠીઆ તરીકે

આ

નાહાને ગરંથ

નોહોટી નમંનતાઈ શાયે હુનાએ અરપણ કરેઓછાં

“ બંદે ખોદા, ”

ગરંથ કરતાં

દીબગિ—	શરે.
બોદાતાબાની શીશતમે	૩
બલરી ડિકાકડી	૪
પેગંમખરની શીશતમે	૫
હકનાંમ ચાહેય પાક નાંમ જરતોશત	૬
આડિ કીશે કરવાનું કારંભુ	૭
“ રાંણીનાં રાજની ઇનતેભરી ; શર નમશેદહની ચખાવત ; હાલ નાં અંગરેજનાં રાજની ખુશી ”	૮
પુંચલભાંનોડિ ખેજન ગાંડા બપર મસીદ અંદર જનાકારી કરવા નું મુકેલું તોહોમત—જવરાજ કમાલખાં તથા પેશીમનવાની ડિ વીગેની બચકેરણી—અને જોલવીની બદ દેખાંનતી . . .	૯
જોલવી નયરદદીન હનેવુદદીન તથા જંગલી શાહ જલતાંનખાંનો મનુખર ગાંમનાં હોરા તથા ખીજ જોખીનોએ કરેલી બચકેરણી .	૧૦
તુચલભાંનોતું બાપા રેહાનની મસીદ આગલ જમાવ થાવું—અ ને જોલવીડિ તેઓને તથા કલેક્ટર ડેવીશને આપેલો પ્રેમ . .	૧૧
માજશરેટ ડેવીશ તથા કપતાંન ખેલની મુરખાઈ—અને નાતવાં ખાંડીઆઓડિ પકડેલું કબજત	૧૨
પારસી વારમાં હુશરાઓનું પેસવું—રશતતજ ખીશકીરવાલાપર જુલેલી જસતી અને શેનદારે ચલાવેલી નાલાડિક ચાલ . .	૧૩
બલવાખોરોથી નીપજેલું દયતુર અરદેસરજ નમશેદહનું ખુલ .	૧૪
ખેજન ગાંડાપર થડિલો જીતમાત—અધગુવેલાને સદંતર મારવા ની શેનદારની લલાંગણુ—હેની લાસને ખેપરદે કરવી—સીવી લ હાંયપીટાલમાં હેની તથા દયતુરની લાશને લઈ જવી—ખા ર જખખીઓનું તાંહાં આવવું અને તેસીવાડિ પરચુટણ બાબદો .	૧૫
કમજતોડિ ખાહારકોટ ખાતે કરેલી હુલ	૧૬

- જામી થઈલા પારસીઓનાં નામો. ૨૩
- ડેવીસ અને બેલની બેવકુશી—શેઠદારની ઇમાંતદારીપર રાખેલો
આધાર—શેઠદારે હાતેકરી કરાવેલી છુટ તથા પુનરેલુ અને
પુલીશ શેઠદારની પારસીઓપર બસતી. ૨૩
- બઈનઠ પુલીસ અમલદારે ત્રીંડેવીસ તથા બેલને પારસીવારમાં
થાતી ખરાબી વીશે આપેલી ખખર—શેઠદાર શાયે ગેઆરીસ
નની શેઠને ખેલાવવી—અને ટુંકો રથતો તબવી શેઠદારે
તેને લાંબે રસતે લાવવી, તે વગેરે પરચુટલુ સાર. ૨૮
- અહમનશાહજી વકીલની લાઈફ શેરત. ૩૫
- દશતુરનાં મરણથી ઊપજેલી ગમગીની અને મુશલમાંનોઈ અવા
વ કીધેલું દોખલું. ૩૭
- અરજીઓ કરવા શાઝ દશતુરને ઘેર મલેલી પારસીઓની શખા
અને ડિકાદખે પારસી શેઠીઆઓની ગેર શલુકાઈ ભરેલી ચાલ. ૩૯
- તારીખ ૧૯ મી મેઈ ૧૮૫૭ ને દીને ભરૂચનાં પારસીઓઈ મુંબઈ
ની કાબીનશીલ ઊપર મોકલવા શાઝ ત્રીંડેવીસને આપેલી
અરજી. ૪૧
- ત્રીંડેવીસે કાલ, ચોલવી અને શેઠદારની સારી ચાલે વીશે કા
બીનશીલને કીધેલો રીપોરટ—અને શરકારે તેનાં લખેઆ ઊપ
રથી ડી લોકોને બહેર રીતે અપાવેલું અંતપતર. ૪૫
- બેઈંગટનને ભરૂચમાં નહી આવવા વીશે ડેવીસે આપેલો રેરખ. ૪૭
- ત્રીંડેવીસે પારસીઓ પાથેથી મુશલમાનો શાયે લડાઈ નહી કરવા
ખાખેનાં લખાનો લીધેલા બેવકુશી ભરેલા મચકરા. ૪૯
- હોરાઓને મનુખરમાં રીથી ડિકા થવા વીશે બઈનઠ અપરીનટે
નડેંટ ત્રીંડેવીસે ત્રીંડેવીસે આપેલી ખખર, અને શે
ઠદારે જેલાઈની કીધેલી નાલેશ, ઇતીઆદી. ૫૩
- ચોલવી તુઝરઅલાઈ રીથી દંજો કરવાની કીધેલી ઊશકેરણી અ
ને નંંગલીઓને મનુખરના હાકમ તથા વજર અને અમીરો
બેવકુશી ભરેલી આપેલી ઊતેદ. ૫૭

- ફરીથી બલવાની ધાશતી રાખી બાહર કોઠનાં પારસીઓનું કોઠ
માં બંધ વશવું—જંગલીશાહને ગોલામ કાદેરની ભથ્થકરણી બ
પરથી આશપાશનાં ગાંઠડાં વાલાઓનું મનુષ્યરમાં જમાવ થા
વું, ને તોંહાંનાં હોરાઓને લગાર ફિક્કલી નહી જોડિઆથી પા
છા વીખરાઈ જવું. ૫૪
- હુડાડિલો માલ મનુષ્યરમાંથી પકડી આપવાની મીં જોલાઈડિ કેવી
મને જણાવેલી ધારણા, અને ડિ શુરા અમલદારે તેવીશે કી
ધેલી મનાઈ. ૬૫
- મીં અલેક્ઝાન્ડર રાજ્યને ભરચનાં આક્રમોંગ માણશયરેટ ત
રીકે ગવરનર ઇન કાબીનસીલે નેત્રેઆથી તેહેનું ભરચ આતે
આવવું—તેણે પારસીઓ શાયે કીધેલી ગોરતેગો, અને મીં
કેવીશક્તી બદલી. ૬૭
- રાજ્ય સાહેબે પારસીઓને થાડિલાં હુંકશાંન વીશે મામલતદા
ર પાશે માંગેલો હીશાય—અને તેણે તે સીતાબીથી બળ લાવે
હું કાંમ. ૬૮
- શેક બમનશાહજી વકીલે પારસીઓને શાહ ઇનશાહની વખતે બેશ
વાની કીધેલી ગોઠવણ—અને જગા વગર મથલે ઇમાનોપર
ગુજરેલી વીપત. ૭૦
- મીં રાજ્યે ચલાવેલી તપાશ—બેજન ગાંડાનાં ખુનીઓને પકડી
કાઢાડવા સાહ કીધેલી તરેહવાર હીકમત, અને રૂ ૫૦૦) હું
ઈનાંમ. ૭૩
- ઈંગરેજ સરકારની પરબ તરફની પરીતી અને કાછડિ ભમર ભથ
માન તથા મહમદખાં કરીમખાં અને ડિ બીબા મુશલમાનને
રોજદારનું નાંમ છુપાવવા વીશે આપેલો ફરેખ. ૭૬
- મીં રાજ્ય આગલ તરણ મુશલમાનોડિ આપેલી મુઅજ્જુખાંની
નો સાર. ૮૦
- કુરબનાં સર કારકુન નારણુરોવ પાંડુ રંગે રાજ્ય શાહેબની હ
જુરમાં આપેલી મુઅજ્જુખાંની. ૮૨

ખેનં ગાંડાની માથે ખરશેદખાઈ ઊરશે પુતલીઆઈકિ ત્રીં રાજર .	
સૂની હજુરમાં આપેલી શાખશી	૮૪
પારસી અરદેશર હોરમજી તથા શોહોરાખજી શાપુરજી અગી	
આરી મધે બનેલા બનાવ વીશે આપેલી શાહેદી	૮૫
ખેનજી માકાજી કેરાંવાલાનાં છાકરા નશરવાંનજી પોતા ઊપર	
ગુજરેલી ગુશીયતની ગુખજીયાંની આપી	૮૬
પેશતનજી ગોવડાં વાલા તથા તેહેનાં છાકરા જમશેદજી આપે	
લી ગુખજીયાંની	૮૭
હોરમજી દોરાખજી નાંમનાં પારસીકિ શાખશી આપી	૮૮
બહમનજી કાવથજીની ગુખજીયાંની	૮૯
ખેનં ગાંડાનાં કાકા જવાજી મનાજી તાડીવાલાની ગુખજીયાંની	૯૦
ખેનં ગાંડાની માશી તવાજીઆઈની ગુખજીયાંની	૯૧
હાંડીઆની હીરાઆઈની ગુખજીયાંની	૯૨
શેઠ બહમનશાહજી ખેહેરાંમજી વકોલ તથા શેઠ રૂયતમજી શોહોખ	
જી દલાલે ગુખજીયાંની આપી	૯૩
હોરમજી બનાજી, ડોશાલાઈ પેશતનજી, અને ટેમુલજી રૂરદુનજી	
બાશા, કિઓકિ આપેલી ગુખજીયાંની	૯૪
જાંમદી પેદલની ૮ મી રીજમીટનાં શીવાહી તથા અમલદારોની	
શાખશીઓ	૯૫
પુલીજી ચપરીનટેનકેટ કપતાંન ખેલની શાખશી	૧૦૦
જાંમદાર ગુલામઅલીકિ આપેલી શાખશી, ઈતીઆદી	૧૦૧
જાંમદારની ખાટી શાખશીનાં દાખલા, અને તેહેની અદાવતની	
બહેર શાખેતી	૧૦૩
ગોલવીગુશરદીન હમેઊદીનની વીરજી જી ગુલમખાંજી આપેલી	
શાખશી	૧૦૫
શેશનને લગતો અહેવાલ	૧૧૧
શેશન નડજી મી. પારખજી આપણું	૧૧૭

- મહામદખાં કરીમખાં કુકનીડિ, તથા ઊમર બિયામાન મીઠાંવાલાડિ
અને રબ્બુદીન વકીલનાં છાકરા બરા શાહેએ ફરીઆદીનાં
લાભમાં આપેલી શાખશીઓ. ૧૨૧
- મોલવી મુયરઅલા હુસેઇદીન અને તેહેનાં છાકરા મેહેમુદમીનાં
ઊપર મેલેલા અપરાધો. ૧૨૪
- મોલવીનાં છાકરા ઊપર મેલેલા ઈંગરેજ રાજને છોનવી લેવાનાં
અપરાધની તપાસ. ૧૨૪
- મોલવી મુયરુદ્દીનઃ ઊપર મેલેલા “કાનસપીરેસી” નાં અપરાધની
તપાસ. ૧૨૬
- કુદીઓનાં લાભમાં ગુજરેલી શાહેદીઓ. ૧૨૬
- ગુનેહગારોને મલેલી સજા. ૧૨૮
- કુટલાક મુશલમાનોની મુરખાઈનો નમુનો. ૧૪૩
- સદરે કીધેલો સુકાદો. ૧૪૫
- જે જે માઠાં ભાડિગનાં પારશીઓ મારખાઈ ઘાહેન થઈઆ તોય
જુ તેઓડિ તેવીશેની અગનેઆનપણે શરકારમાં ફરીઆદ ન
હી કીધી તેને લગતો અહેવાલ. ૧૪૭
- ભરૂચનો આગલો આશીસટુંથેશન નડલ આર ડિશ જેકટીઅર. ૧૫૨
- મીં રાજરથનો કાંઈક આભાર. ૧૫૩
- ૧ લી “ગરેનેડીઅર રીજમીટનાં કમાનડીંગ આશીસર” જેમર
હાનરનો ઊપકાર. ૧૫૪
- મોઠલાં અને કુવરખાઈ. ૧૫૭
- મુખઈનાં અકાબર સાહેબોડિ ભરૂચવાલાઓની અરજનો કીધેલો
ઊપીઓગ. ૧૭૨
- પારશીઓને મુચનાં. ૧૭૪
- ડિક અગતની નોધ: “મીઊટીની” ડિલે (રાજની સામેલસ
કરી બાંડ). ૧૮૧

શ્રુ ક *

શ્રે ૧૫૭ તથા ૧૬૩ ને કુવરળાઈને બદલે માંગે
કેળાઈ વાંચવું# માંગિકળાઈ તે શવરગવાશી વાહાડીઆ
છ શેઠ જિહાંગીરજી નશરવાંનજીની વીધવા થાઈ#

~~~~~

શ્રી દાદાર મહોરમબદની મદદ હોળો*

દીપ્તિઓ*

બોદાતાલાની શીરતનો*

દીન ને દુનીયાનાં મદતગાર—
શ્વગરછે તાહરા ઓ પરવરદેગાર*
ઓ ખાલેક તું છે શરવ કીરતાર—
દુનીયાંછે તાહરો ફકત ચીતાર*
તુંજછે કરીમ, તુંજ કારશાન—
દાદખાંછે તું : ગરીબ નવાન*
તુંજછે હંમેશાં તુલીક અમરગ—
પરથવીનો પીતા, કરનાર શવરગ*
તુંજ છે લાડિક, કરવા શીરત,
નાંમ લેતાં, ફર થાક વીપત*
રાખનારછે તું નયેદાશતી,
પશંદછે તુંહને હંમેશ રાશતી*
એતુલીછે તાહરી અખશેશ ને રહેમ—
કલાંમ તેં દીધા, ઇઅથા ને અથેમ*
પોશતીનો કરનાર તું છે કુરદેગાર—
નવાનશેનો તો, તું છેજ શરદાર*

હેલું પરકતી છે તાહાઈં નાંમ,
 તોપાંની દરીઓ શાંભલી થાઈ ઠાંમ*
 ચાલતો થાઈ, ન હલતો પરખત—
 વીખમાંથી ઊતપંત થાઈ શરખત*
 જમીનં ઊપર ચાલી શકે વાંહાંન—
 આંખ માંહેથી ઊતપંત થાઈ ખાંન*
 વુંજછે દડિઆણુ, ને મડિઆણુ ગાડિયું—
 વુંજછે દીંન ને ફનીઆનો શાહેય*
 વુંડિજ, આ જગતને ધડી,
 વુંડિજ જમીનની ખીછાવી દડી*
 વુંડિજ તેપર કીધી અવનવી તરે—
 વુંડિજ કરોડો, કીધાં ડિકવરે*
 વુંડિજ અધર રાખેઓ આશમાંન—
 વુંડિજ શશી ભાંન, કીધા પાશખાંન*
 વુંડિજ કીધા પરેશતાવો તુરી—
 વુંથીજ આકી છનાત, ને હુરી*
 વુંડિજ કીધીછે પુશત્રમાં હવા—
 વુંડિજ જલ કીધુંછે નાદર શવા*
 વુંડિજ શીતાસવાને, આપીયે જહલે—
 બાહારે પુરજોખી તાહરાં બલે*
 શરવ ઊતપંતીનો વુંજછે પતી—
 પંજુ હમે ખાકીઓમાં નથી ગતી :
 કે ઊતપંતીને તાહરી કાહડીં શોધી—
 બેહતર, સુપકીદીની, ચાદર હોધી*
 રહીં તેહમાંજ શોભાછે,
 પંજુ નહી, તેહમાંખી તોખાછે—

શીશતનો કંઈથી ગાવી જોઈ,
 પંજુ કુટાં કીશતને કાંઈ રોઈ ?
 શખખ નથી કંઈ મંનશક્તી—
 કે કરે તું હરની ખરી ભંકતી*
 યો ખાલેક, ખુદરત નથી તાહરી કંમ—
 અધર આક્રોશને નથી આપેયો અંમ*
 દીયતી તાહરી ખુદરતની હદ—
 અપાર દરીઓ ને પરથવીતું કદ*
 કંઈ જીજર રાંજુ અપાર વનશવતી—
 અશક્તછે, અટકલવાને શરશવતી*
 પંજુ કે શરવે તું આગલછે કે તલ—
 તો શ હશે તાહરી ખુદરતમાં ખલ*
 જે ખુદરતની શેશતનો ન આવે છરો—
 શખખ હજુરછે ફનીઆંપર ઘેરો*
 ફરી વલીછે અંધારી આદર—
 તે તુંજ જેહારે ઠાલશે યો કાદર !
 તેહારે “ શીશત કરવી તાહરી દીયશે,
 નહીતો કેકથી વરશ † વીયશે—
 પરથવીનો ખનાવી કાગળનો તાવ,
 શખુદરની શાહીને કરી જમાવ—
 બેશે સુનશીઓ લખવા હજર,
 તોપંજુ તાહરી ખુદરતની રજર—
 લગાર નહી શકે તેવો વરતી,
 પંજુ શેવટે, આંખો કરી રરતી—

[ધ]

ભઠે થાઈ પરેશાંન હાલ,
 કહે કુ 'શીશત થાવીછે માહાલ !'
 નોહકે ને નાથે, અંતે ભરે ખાક,
 કરે પોતીકાં વશતરો આક—
 ને તોખા કરે હુજડાઈની,
 અરબ ગુભરે, બિરબાઈની,"
 તો હમે ઠાલો શું કરીઈ ગરવ—
 જોહારે કુ થાકા, શીલશુરો શરવઃ
 વાશતે બેહતર જોડીને કર—
 માંગી લજઈછે તું પાશે હરઃ
 કુ હાલતો હમે! વશીઈઅ ધનાંચો,
 પંછુ કુઆંમતે રાખજે, તાહરી પહનાંચો,
 આ જોહાંનમાં હોરમત, તાંહાં જનતની રોજ—
 ઈજ છે આરજી, અને દીલશેજીઃ

ભિલરી ટિકાકડીઃ

- ૩ હરદંત કર, ઓ ખંદા શલુક—
 ૪ શરદારી કર, તહને આપીભિં મલુકઃ
 ૫ વખત મલેલાનો, શાદો આખ—
 ૬ લગાડ ચીત, ઓ કુખત થાવુંછે આખઃ
 ૭ રચુલ, તે, બાગનાં કુલને શુંગ—
 ૮ અવશર મલેલાનો, નો કાહાડ હુંગઃ
 ૯ મકરનો માં લગાડ, દાંમાંનને દાઘ—
 ૧૦ ભરંમરૂપી બની બ વાંધઃ
 ૧૧ બદ વમાશંનથી, દુર રાખ મંન—
 ૧૨ રબલ તાહારે થાઈ, ઓ ગુંનીજંનઃ
 ૧૩ પશતાવું ન પડે, દીલગો રાખ આંચ—
 ૧૪ ઘર ઘેઆંન રેવુંચ, દીવશ હેઆં પાંચઃ
 ૧૫ દમાંમથી નાં કોઈને કર ગુછ—
 ૧૬ થવુંચ રનાં, શું મરોડેચ મુછ
 ૧૭ તતકબીદી અમારતપર, નાં કર નાજ—
 ૧૮ ઠકેલા આવોનો, તે છ અલાજઃ
 ૧૯ ડબલ નાં કર, કોઈને અપર—
 ૨૦ ઠગાઈથીબીછે ડિઆર પુરો કપરઃ

[ધ]

ભાઈ થાઈ પરેશાન હાલ,
 કહે કે 'શીશત ધાવીછે આહાલ !'
 નાહકે ને નાથે, અંતે ભરે ખાક,
 કરે પોતીકાં વશતરો ચાક—
 ને તોઆ કરે હુલડાઈની,
 અરલ ગુબરે, બિનરખાઈની,"
 તો હને ઠાલો શું કરીજી ગરવ—
 જોહારે કે થાકા, શીલશ્ચરે શરવઃ
 વાથતે બેહતર જોડીને કર—
 માંગી લજ્જિછે તું પાશે હરઃ
 કે હાલતો હને! વશીજિઅ શનાંનો,
 પંજુ કેઆંમતે રાખજે, તાહરી પહનાંનો,
 આ જોહાંનમાં હોરમત, તાંહાં જનતની રોજ—
 જિલ છે આરજી, અને દીલશેજીઃ

ભિલટી ડિકાઠડી#

- ૬ હરદંભ કર, ઝો ખંદા ચલુક—
- ૭ શરદારી કર, તહને આપીભિં મલુક# ૬
- ૮ વખત મલેલાનો, શરિદો ચાખ—
- ૯ લગાડ ચીત, આંકેયત થાવુંછે ખાખ# ખ
- ૧૦ રસુજી, તે બાગનાં ફુલને શુંગ—
- ૧૧ અવશર મલેલાનો, નો કાઠાડ હુંગ# ગ
- ૧૨ મકરનો માં લગાડ, દાંમાંનને દાઘ—
- ૧૩ ભરંમરૂપી બની બ વાઘ# ઘ
- ૧૪ બદ વખાશંનથી, દુર રાખ મંન—
- ૧૫ રજલ તાહારે થાડ, ઝો ગુંનીજંન# ન
- ૧૬ પશતાવું નાપડે, દીલમાં રાખ આંચ—
- ૧૭ ઘર ઘેઆંન રેવુંચ, દીવથ હેઆં પાંચ# ચ
- ૧૮ દમાંમથી નાં કોઇને કર તુછ—
- ૧૯ થવુંચ રનાં, શું મરોડેચ તુછ ? છ
- ૨૦ તકળીદી અમારતપર, નાં કર નાજ—
- ૨૧ ઠકુલા ખાવાનો, તે છે અલાજ# જ
- ૨૨ કબલ નાં કર, કોઇને અપટ—
- ૨૩ ઠગાઇથીબીછે ડિઆર પુરો કપટ# ૨

ઘેગં મખરની શીશ્તમાં*

શુગર ગુળરી તાહરી જનાખમાં—
 લખું કંઈ હવે નખીનાં બાખમાં*
 જે કે કંડવાડિય નખીચીનો નખી—
 જોડનેથી કુલે દુરવંદી દખી*
 જે હતો રોશન ડિઝ બાલનો—
 હતો જે શદા રોશન શાલનો*
 જે હતો શેઆંણ શોહખતનો—
 નસુનો તાહારી નોહખતનો*
 જે હતો જનેલો ગુંથવંતનો—
 મારગ દેખાડેચો જેલું અંતનો*
 જે હતો અબડિય હોશાનનો—
 લખવાતો ચેહેરો જેથી અંનનો*
 શીકા થાતો ચેહેરો તે તારાવોનો—
 જે ગંમખાર થાતો શીતારાવોનો*
 ગંમગીન થાતો તે ખુરશીદનો—
 જોઈને આડિ પીર સુરશીદનો*
 તુરીઓપર પરેચો પરદો લાજનો—
 શખખ હતો છાંડિચો તેપર તાજનો*
 આટ્ટીચીતો કંઈ હીશાખમાં નહી—
 તે તુરચંદ આગલ બીશાદમાં નહી*
 હેવી ખુબ શરતી, હેવું હવું તેજ—
 જે જોડિઆથી હાંશલ થાતીતી રેજ*
 હેવી હતી શીકલ જે રોંનક બારી—
 જે જોતાં તે તેપરથી જતાં બલહારી*

આ હા ! શું તેહના આવીઅવ હતા—
 તુરની ખીલીતી ખોડપર ઘટાઃ
 શ્કં શ્કંદર પરકાશીભંતું તેહતું શવરૂ—
 ન થાઈભં, ન છે, થાશે કોઈતું રૂપઃ
 ખુબશરતી સુકી, હવે જોવો તેહના શુંભ—
 તભવી પાપ, બખશીભંછે પુંભઃ
 દોજબ તભવી બખશીભંછે બેહશત—
 ભુત પભીતીને કીધીઅ નેહેયતઃ
 નરક તભવી બખશીભં શવરગ—
 કહીભં કરો પુંભ, રહે નાંમ અમરગઃ
 તભવી તેભે કાશતી કાશતી—
 તભવી તેભે દોજબની થાશતીઃ
 પાનખી વીચારી તેભે રાશતી—
 ગેર રાશતી જેથી ગેઠ નાહાશતીઃ
 જેથી રહેઓ ભુલંમ ને ભાશતી—
 દુનીઆંમાં થાઈ જેથી આરાશતીઃ
 ન હતો દુનીઆંમાં દીન ને ધરંમ—
 ન હતું શુભ કશંખી કરંમઃ
 ન થઈઓતો ખુદરતનો પુરતો ખુલાશો—
 અબવાલામાં ચાલતોતો અંધારો પાશોજ
 તે જ નખીજરે તે નખીજ—
 કીધા જે ન થાતે જિઆર કખીજઃ
 જિ ખુદરતે ખાવંદના ભગરહારે—
 કીધા ખુલાશો તે વીગતવારેઃ
 તે કોંભ, તે કોંભ, તેહતું નાંમ શ્કં ?
 ભગતમાં આવવાતું તેહતું કાંમ શ્કં ?

તેહનું નામ, શત જરથોશત જરથોશત—
 જે જખાંપર લેતાં, દીલ થાંઈ છે ખોશત*
 અશપંતભાંન અનોશેરવાંન ડિલકાખ—
 જનતમાં જેણે કીધાચ ખુશખાખ*
 દરૂદ તેહનાં રૂહપર હજારો શદ—
 ધનાં થાજો તેંહને ચાહનારા બદ*
 અરથ કુરગી શોડે જેંહને વાશેછે—
 હજારો ને લખો જેહનાં દાશેછે*
 કુગર તે નખી, ગેબીને મલી—
 હુંનીઆં દરએઆંન દીંન લાડિઓ ભલી*
 ખુદરતથી જેહારે લેછે ઊતરેઓ વહી—
 શું તારીફ કહીડિ, ન જાંતી કહી*
 જંમરૂદી તખતપર થાઈ શવાર—
 અકાશથી આડિઓ ગુયતાશપને દવાર*
 જે તખતની રોંનક અને દમાં—
 જોવા મલી તાંહાં આલંમ તમાંમ*
 શું જોડિ ? ખુરશીદ ગોડિઆ ઊતરેછે—
 કોઈ કહે ઊતરેચ તે ફૂતરેછે*
 કોઈ કહે ડિ ખુદરતે ખાલેકછે—
 કોઈ કહે દીંન હુંનીઆંનો ખાલેકછે*
 કોઈ કહે શરેશતાનો ચલકાટછે—
 કોઈ કહે હીરા માંજીકનો જહલકાટછે*
 કોઈ વીચારે શાહપર ગજબછે—
 કોઈ કહે ઊતરેચ ડિતો મહબબછે*
 કોઈ કહે ડિ મોજેજો નખીનોછે—
 જહલકાટ તે તેહની શખીનોછે*

વાત થતો, તખત આઈજો જેલપર—
 વીચારો આઈઆ શાહનો જેલપરઃ
 કહીજો, આ ખાન થાઇ હું તકશીર ?
 નથી કીચી હુંતો કચી અકશીરઃ
 જિમ કહેતો, તો છાતી તરકી—
 ખલકત ખોદાની બધી ભરકીઃ
 તે શરો જેલ ને મારગ આપેઆ—
 દેવાલ અંદરથી રશતો કાપેઆઃ
 હું જોયું પડે ખુદરતી ખેલમાં,
 જેલવું થાઈજો તખત દાખલ જેલમાં—
 કે થાઇ દેવાલ જેલવી હતી અશલ,
 હું પરખાઈ, ન ભાગતી રહી નશલ !
 મીશાલે અશલની આંખોડુખ—
 જોઈ થાઇ શારી ખલકત તાણુખઃ
 હુંને કોંણુ છે હેવો અજમતકારી—
 કોંણુ બીજો હેવો અમતકારીઃ
 કોંણુ હેવો નાજેન કીધેલાછે—
 શાઅવટનાં દાખલાં કોંણુ દીધેલાછે ?
 કોંણુ આવેલું દરધાથી હકનીછે—
 જેલવી વાત આ વગર શકનીછેઃ
 કોંણુ અજમતી તખતપર ખીરાછોંછે—
 કહે કોંણુને તખત તે છાજોંછે ?
 નહી નહી, વગર તે કોઈ નહી—
 વગર તેહના, અજમત જોઈ નહીઃ
 હું છ કોઈ હેવો અંખીઆ ને નખી ?
 ન માંને, ન માંને, ન અકલ કપીઃ

નથી હોયો અંખીઆ, નથી મુરખલ—
 કંઈ નાંમનાં કહેવાડિય, તે છે દુરખલ*
 એશક દુરખલછે, એશક દુરખલ—
 શીરત ધાઈય તેંમની, તે છે કલકલ*
 તે જોયો ન થડિઓ, ન થશે, ન છે—
 ન કાલમાં ને નહી હવે પછે*
 ન આ શદી, ને ન આ કાલમાં—
 ન હવે પછેનાં કોઈ શાલમાં*
 ન ઇગગ ને ના કલઈગગમાં—
 ન થાશે, ન થાશે કોઈ જુગમાં*
 હોયો તે નખીપર કુરખાંનછે—
 આ તંન મંન ને જીવજાંનછે*
 હોયો નખીપર જીવ શદકેછે—
 શદકે થાણા માંડે ભટકેછે*
 હોયો તે નખીનો બાજીનો ફિ—
 ખતલાવેઓ બાકીનોછે અનેક*
 પંથ તે આ અધુરાં મથતકમાં—
 તે શાયે ગુજરાતી દશતકેમાં*†
 વલી તે આ નાઘળી કીતાબમાં—
 અવધરછે જનાવવા શીતાબમાં*
 તેથી નખી નખી, માંશ માંગીછે—
 તેજ નધેખાંન હમારો ખાંગીછે*
 કુઆંમતે તે હોને તારનારછે—
 શમુંદર તોશાંની પાર પારનારછે*

---

† દશતક—આડિ જગોડિ જીખાંનની
 મતલબછે*

સુકીંચિ, સુકીંચિ, ન જિખલાને હમને—
 જોવાનેછે કેતા મહજબશે શહનેઃ
 તે શરવેને . તે ખચાવનારછે—
 સુલ મહજબને જિ મચાવનારછેઃ .
 તેહનાં રૂઢપર દરદ, દરદ ને શલાંમ—
 પહરો બાઘચો તેહનાં લાવેલા કલાંમઃ
 ખંદેબોદાની તું શોડે અરજછે—
 કહેઆ બેજિ બોલ, વધુ ધરજછેઃ
 આ નખી, તાહરો બાબ કરતાં શંપુરજી—
 આહીંચિ છોંચેદ થાયે તુંમી પુરંચઃ

~~~~~

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
 ક્રક નાંમ શાહુબ, પાખ નાં મ જ ર તો શઃ

- ૧ હઇડાંમાં જિઆદ કર, જરાતુથ નાંમ—
- ૨ કબુલ કર તેહનાં પવીતર કલાંમઃ ૧૨
- ૩ નાં ભુમ, શેતાજિશ કર હર રોજ—
- ૪ મગર આહતો હોજિ, છંનતની ચોજ ! ૧૨
- ૫ શાહુચેત રહે, ઘેઆંન કરતાપર ધર—
- ૬ હેકમતે જિલાહીની, સુનાંનત કરઃ ૧૩
- ૭ બખશેશનો દરવાજો તુંપર થાજિ ખુલતો,
- ૮ પાકીલગીને અગર ન હોજિ ભુલતોઃ ૧૪
- ૯ કલાંમે જિલાહીપર, જો રહે બાહોશ—
- ૧૦ નાંમદારી આકેખત ચેલવે તું દેશઃ ૧૫

~~~~~

નથી હોતો અંબીઆ, નથી મુરબલ—
 કંઈ નાંમનાં કહેવાડિય, તે છે દુરબલ*
 બેશક દુરબલ છે, બેશક દુરબલ—
 શીરત થાઈય તેંમની, તે છે કલકલ*
 તે જોયો ન થઈઓ, ન થશે, ન છે—
 ન કાલમાં ને નહીં હવે પછે*
 ન આ શદી, ને ન આ કાલમાં—
 ન હવે પછેનાં કોઈ શાલમાં*
 ન ઇગમ ને ના કલઈગમીમાં—
 ન થાશે, ન થાશે કોઈ જુગમાં*
 હોય તે નખીપર કુરખાંન છે—
 આ તંન મંન ને છવળાંન છે*
 હોય નખીપરે છવ શદક છે—
 શદકે થાણા માંડે ભટક છે*
 હોય તે નખીનો મોજોડો ફિક—
 ખતલાવેઓ ખાકીનો છે અનેક*
 પંજુ તે આ અધુરું મથતકમાં—
 તે શાયે જુજરાતી દશતકેમાં*†
 વહી તે આ નાઘળી કીતાબમાં—
 અવધર છે જનાવવા શીતાબમાં*
 તેથી નખી નખી, માંશ માંગી છે—
 તેજ નઘેખાંન હમારો ખાંગી છે*
 કુઆંમતે તે હોને તારનાર છે—
 શત્રુંદર તોશાંની પાર પારનાર છે*

---

† દશતક—આડિ જગોડિ જુખાંનની
 મતલબ છે*

સુકીડિય, સુકીડિય, ન જિખલાને હમને—
 જોવાનેછે કેના મહાજ્યશે થકને#
 તે થરવેને તે ખચાવનારછે—
 મુલ મહાજ્યને જિ મચાવનારછે# .
 તેહનાં રૂડપર દરદ, દરદ ને થલાંમ—
 પહરો ભાઈઓ તેહનાં લાવેલા કલાંમ#
 બંદખોદાની તું શોકે અરજછે—
 કહેઆ બેડિ બોલ, વધુ ધરજછે#
 ઓ નખી, તાહરો બાબ કરતાં શંપુરજી—
 આહીડિય છંતેદ થાશે તુંથી પુરજી#

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
 હક નાંમ શાહુખ, પાખ નાં મ ન ર તો શ#

- ૧ હઈડાંમાં જિઆદ કર, નરાતુથ નાંમ—
- ૨ કબુલ કર તેહનાં પવીતર કલાંમ# ૧૨
- ૩ નાં ભુલ, શેતાડિયે કર હર રોજ—
- ૪ મગર આહતો હોડિ, છંનતની મોજ! ૧૨
- ૫ શાહુચેત રહે, ઘેઆંન કરતાપર થર—
- ૬ હેકમતે જિલાહીની, સુનાંનત દર# ૧૩
- ૭ બખશેથનો દરવાજો તુંપર થાડિ ખુલતો,
- ૮ પાકીજગીને અગર ન હોડિ ભુલતો# ૧૪
- ૯ કલાંમે જિલાહીપર, જો રહે બાહોથ—
- ૧૦ નાંમદારી આકેબત ચેલવે તું દેશ# ૧૫

આપિ ગ્રીશાનું કારણ*

વાળખાને ખોલવું હમારે શતીઅછ—
 કીશશો કરવાની આ અગતીઅછઃ
 શ્વરતની પડોશમાં ડિક શેહેરછ—
 નાંત્રે ભરૂઅ, નાંહાં નદીની લેહેરછ*
 તાંહાં વશતી ઘણી મુસલખાંનોનીછ—
 હુંટારા કંઈ મશતાંનોનીછ*
 અંન પાંણીનાં નાંહાં જોહતાનછ—
 હુંટ કુંટ શદાની જોતાનછ*
 દંગાં મશતી તેંનનો પેશોછ—
 નાંનીતાં તેથી શભ દેશોછ*
 તેવોડિ. હુંટવાનો કીધા કશદ—
 પારશીઆ શાયે રાખી હશદ*
 પંણ તે માહે હતી ખાંહાંનાંની નરૂર—
 તેથી શોધી કાહડી થાડીઆ ગરૂર*.
 લાંડિઆ વાત હેવી અનેખ્યાગારી—
 કે કીધી મશીદ અંદર જનાકારી*
 એજંન નાંમનાં પારશીડિ, ભોગવી ડિ જોલ—
 નાહીને ખગારી પવીતર હોલ*
 ડિ ખાંહાંનાંનો તેવોડિ લઈ શાડિદો—
 પુરો પારેઆ મુકરર વાડિદો*
 † ૧૮૫૭ માં ડિ મચાવેઆ નંગ—
 શાંત્રેલ હતોં જોહમાં શરકારી નંગ*

---

† ૧૮૫૭ ઇસવી, તારીખ ૧૫ મી જુન
 ને શુકરવારે પ્રહારનાં કલાક શાંત્રે

તે, અને તે વખતનાં અમલદારો—
 જોહારે પડેઓતો આ વમલમારો*
 તેવોની ખાહુરી ને મરદાંનગી—
 જહેર ને તેવોની ચાલ ખાંનગી*
 ઇનશાફ અને ચલાવેલી ચાલ—
 તરકટ ને તોંડમન ગોઠવવાની તાલ*
 તે શરવેનો હેનીમાંહે શારછ—
 ટુક ટુક પંજુ તપ્પશીલવારછ*
 તે શરવેનો હેનીમાં જોતારેઓછ નખથ—
 ન મરૂવત, કે નથી ખેંચી પખથ*
 વલી આંખી ખોલણું કારંજીનુંછ—
 ઈ જહેર કરણું, જોદારંનજીનુંછ*
 પંજુ તેમજ દલગીરી ભરેજીનુંછ—
 કે પારશીઓઈ કાંમ કંઈ કરેજીનુંછ*
 કોઈ ખેડ કુંદે નાંતરશેછ—
 કરણુક તેવોનાં ખજુ નરશેછ*
 તેવોને હજુ ખેંજનંથે વેર—
 ને વેર લેવાની કીધીતી પેર*
 તેવોઈ શુલખાંન આ જોડાવેજીનુંછ—
 ઇશલાંખી ટોલાંને રૂડાવેજીનુંછ*
 શંખખવી તેવોઈ જીલટ પુલટ—
 ઇશલાંખી લોકોને આપેઓ જીલટ*
 તેહનાં પ્રલ તેવોઈ છે આખેઆં—
 પોતાનાં નાંમ જાંખનાં નાંખેઆં—
 પારશી કરી તેમને કુંદવા નહી—
 પારશીઓ કોઈ હોઈ હેવા નહી*

તેવોને માંથે ફરવંદી હતી—
 તેહને તેવોડિ ન સુકી જતી#
 ન સુકી તેવોડિ પોતીકી અથર—
 ખુબી કરવામાં નાં રાખી કથર#
 લેઆંનત, લેઆંનત, તેવોપર લેઆંનત—
 ખલી તેવોની નીશઠા ને દેઆંનત#
 ડિકનું નાંમ મનવાનો કેરખાદ—
 પ્રેયતન કમાલખાં બીજની ઓલોદ#
 ડિ બંધે શેતાંનની સુરતીઓડિ—
 બીકાંમની થીકલનાં બદ સુરતીઓડિ#
 હુલુ ઈસલાંમીને હુલકાવેઆછે—
 ગરદેશીમાં હવે પોતે આવેઆછે#
 પગ ને હાથે જંજીર તોડછે—
 શુભી વંચે તેમની ડોકછે#
 ખુદરતથી તેવોપર ડિ ગળપછે—
 કીથશે ડિવોનો બહુ અજબપછે#
 દાંનેશમંદાડિ કરવો તે વાંચીને ગાર,
 નહી રહી શબે બલખી ને દોર#
 અરે ! રે ! ડિક અશે દશતુર—
 જોડનાં જોડડાંપર ડિજદી તુર#
 તે પહરેજગારને કીધા બેજાંન—
 થાઈ જીવી કાંમ આખી હેરાંન#
 બીજા બેજાંન જોવા જવાં મરદ—
 થાડિઓ તેખી ખુન અંદર ગરદ#
 તે શરવેજો બોજોછે ડિઓને શર—
 પછે મરં ખાટું જાંનનારાછે હર#

આ દુનીઆમાં ફેરફારો ફેરોછે—
 ને, શરવેપર ગોઠોતનો ઘેરોછે*
 કાઈ બચીઈ નથી, ને બચશે નહી—
 માંનવી, પણ, પંખી ને મહી*
 જીવ જરતા, શોવાંમનાં ને ચેહરે નમુન—
 પરી ચેહરેનાંવોનાં, થાઈઆંછે ખુંન*
 ને વીશે થરવે કવીઓનો કવી—
 ડિલને ખાં અને તેજ રવી*
 શેખ શાહદી આ લખેચ લખન,
 અશલ શ્રદ્ધાં તે કવીની રચન—
 નેપર હુમારોખી મેહલછે,
 પંજ નેહારે તે કવીની પેહેલછે—
 તે બાઈકછે તેહને હમે ઠાંકીડિ,
 હમારાં ખોલવાને અતરે ઠાંકીડિ,
 લખીડિ તેહના વચન નવેથર,
 જીવે શું કહેચ, તે અરો કવેથર:—
 “ બચા પાહદશાને મુલતાં નેશા—
 બચા પેહેલવાંનને કંચવર શેતાં*”
 ‡ ધણાં પાહદશાઓ દીશતા દાદગર,
 પાહદશાહી નીશાંન ને તુરીખશલતનાં નર,
 ધણાં વેલાડિતનાં ચાલાક (પેહેલવાંન,
 મુલકના લેનારાને દીશતા જવાંન—

---

‡ ગુજરાતી અરથ કવીતાના મેહેલ પર
 માંજી કરવા પડેઆથી અશલ અરથમાં
 લગાર ફેરફાર દીશશે*

[૯]

તેવોને માથે દુરવાંદી હતી—
તેહને તેવોડિ ન સુકી જતી#
ન સુકી તેવોડિ પોતીકી અશર—
ખુબી કરવામાં નાં રાખી કશર#
લેઆનત, લેઆનત, તેવોપર લેઆનત—
ખલી તેવોની નીશઠા ને દેઆનત#
કિકતું નાંમ મનવાનો કરઆદ—
પ્રેયતન કમાલખાં બીજની ઓલાદ#
કે અંધે શેતાંનની સુરતીઓડિ—
ખીકાંમની શીકલનાં પદ સુરતીઓડિ#
હુલુ ઇથલાંચાને હુલકાવેઆછે—
ગરદેશીમાં હવે પોતે આવેઆછે#
પગ ને હાથે જંછર તોડછે—
શુભી વાંચે તેમની ડોકછે#
ખુદરતથી તેવોપર કિ) ગજબછે—
કીશશે કેવોનો ખહુ અજબછે#
દાંનેશમદેડિ કરવો તે વાંચીને ગાર,
નહી રકી શખે જલમી ને દોર#
અરે ! રે ! કેક અશો દશગુર—
જેહનાં મોહકાંપર કિજદી ગુર#
તે પહરેજગારને કીધા ખેજાંન—
થાઈ જયી, કાંમ આખી હેરાંન#
ખીજો ખેજાંન જેવો જવાં મરદ—
થાડિઓ તેખી ખુન અંદર ગરદ#
તે શરવેજો ખોજોછે કિઓને શર—
પછે ખરું ખોટું જાંનનારાછે હર#

આ ફનીઆમાં શોકનો ફેરોછે—
 ને શરવેપર ગોહોતનો ઘેરોછે*
 કાઈ ખચીજીં નથી, ને ખચશે નહીં—
 મોનવી, પથ, પંખી ને મહી*
 સુખ થરતા, શોવાંગનાં ને એકરે નમુન—
 પરી એકરેનાંવાનાં, થાડીઆંછે ખુન*
 જે વીશે શરવે કવીઓનો કવી—
 ડિલને ખાં અને તેજે રવી*
 શેખ શાહદી આ લખેચ લખંન,
 અશલ શ્રદ્ધાં તે કવીની રચન—
 જેપર ઉમારોખી મેહલછે,
 પંજ નેહારે તે કવીની પેહેલછે—
 તે બાજકછે તેહને હમે ઠાંકીડિ,
 ઉમારાં ખાલવાને અતરે ઠાંકીડિ,
 લખીડિ તેહના વચન નવેશર,
 જુવો શું કહેચ, તે ખરો કવેશર:—
 “ખયા પાહદશાને શલતૌં નેશા—
 ખયા પેહેલવાંનને કથવર શેતાં*”
 ‡ મહાં પાહદશાઓ દીશતા દાદમર,
 પાહદશાહી નીયાંન ને જુરીખથલતનાં નર,
 મહાં વેલાડિતનાં આલાક (પેહેલવાંન,
 મુલકના લેનારાને દીશતા નવાંન—

---

‡ ગુજરાતી અરથ કવીતાના મેહેલ પર
 માંત્ર કરવા પડેઆથી અશલ અરથમાં
 લગાર ફેરફાર દીશશે*

“અથા લોનદ ગોરદાંને લયકર શેકંન,
અથા શીરમરદાંને શમશીરનંન.”

લયકરને તોડનાર, પુનંદ ધનાડિક,)
કેડવા પેડલવાંને કાંમનાં, લડાડિક,
જેવોની તલવારનો હેવોતો અંવાળ,
હવાપરખી ખીહતાં કુંઈ પખશીને બાળ.”

“અથા માહ રૂઈઆંને શંમશાદ કદ,
અથા નાજનીનાંને ખોરશીદ ખદ.”

ઘણાક રોશની ભરેઆ, ચંદર જેવો શોવામનાં,
શરવેથી શરય તે નકશ બિતારવાને કાંમનાં

શરવ કદ, શરજનાં અજવાલાં જેહેવા—
ઓ ડિલાહી ! નખરાંબાજ માથકો તેહવા.”

“અથા નાંમદારો અથા કાંમગર,
અથા શરવકદો, અથા ગોલ ઓભર.”

ઘણા નોરાદે પુર, કેડવા નાંમદાર થાડિલા,
ગુલાબી રૂપશારા, ને તમાંમે વખનાડિલા;
મોહોણું જોઈછિ જેવું શરવજી બહાર,
તેહવાં કદનાં, ને જગતપતી દતાર—

“અથા ખુબ રૂઈઆંને નાંખાશતેહ,
અથા નાં ઓરૂઆંને આરાશતેહ.”

ઘણી માથકો કેહેરી, ગુરે નોજવાંન,
ઘણીડિકનાં ડિકનેકથી આલા હોશાંન;
શંનગારભરી ધની - કુંભારી - નારો,
જેનીઓનાં જોખંનનો હતો ચડતો પાહરો.”

“કે કરદંદ પીરાહને ઓમર ચાક,
કશીદંદ શરદર ગરીબાંને ખાક.”

હેનાએડિ ભંમરનું પેહરંન કીધું આક,
 ને આકેખત જોહોડે માંથે ભરી આક—
 આડિનદે શરવે ગડિઆ મરી,
 જોવાની શીકલ, ન દીઠી પ્રરીઃ
 કવીતા આ કવીડિ વાજખી કરીછે—
 ને મીશલ આપેલી ખરેખરીછેઃ
 આઈઠાં તે માતરે જવાનુંછે—
 તો કારંણ શું અતરે આવવાનુંછે ?
 આડિઆતો કરવી કંઈ નાંમવરી,
 ને હજો પોતેતો છછડિ કાંમગરીઃ
 નાંમ સુકી જવાની તો છે અગત—
 પણ નથી હજો પાશે કશું નગતઃ
 કે ખોદાવીડિ તલાવ ને બંધાવીડિ પુલ—
 પણ કંઈજ ન કરીડિતો, જીવવાપર પુલ,
 તેથી આડિ અને ખીજ કંઈ હેતી—
 જોડવી હજોથી ખની શખી તેડવીઃ
 અશુધ કેતાએને હશતીમાં—
 લાવેઆચ આ સુંમખઈની વશતીમાંઃ
 કે તેથી નાંમ હમારં મરે નહી—
 ઉપર કરતા જાહજી શહરે નહીઃ
 પણ હજો મરવા પછી નાંમને ખાતર,
 વીનંનતી તજોને હવેછે ખાતરઃ
 કે હોડિ હેમાં કંઈ સુક ને જુલ,
 તો આ વાંચનારી આલંમ કુલ—
 શુધારવી તહને તેહને દાનાંઈથી,
 વીનંનતી કરીડિછે તવાનાંઈથીઃ
 આલંમને ભાવે, ઉટલોજ લાભછે—
 કમાઊ ધમાઊ, ડિતો દીશતો ખાખછે !
 વાંચનારને ભાવે, ડિજછે મકશુદ—
 ઉટલું ખોલી હાલ લીજિય રખશુદઃ

અગરને તરણ ભુદી રીતે આડ કવીતા વાંચિઆગે આવશેતો ઉકળ બાળદેમોથી તરણ
ભુદી ભુદી મતલબો નીકલશે જેમકે, પહેલે થીતે છેલે શુધી શરાશર વાંચિઆથી “ રાંછીનાં રાજની ઇંતેજરી”

* રાંછીનાં રાજની ઇંતેજરી*
 = શર નં મશેદછની શખાવત*
 * અંગરેજના રાજની ખુબી*
 * કાંઈંછ તે માથુક માહારી,
 * જેહેનાછ અદલ ઇંતેજારી,
 * શખાવત જે રાખિય જરી,
 * શુખીછ જેહેની પરજ શારી,
 * તેહેમાં શું નર ક નારી,
 * હુખા જેલુ નાંખિઆંછ ખારી,
 * કલેજે ધાવ લાગેલા કારી,
 * આવીછ શખ જોવાની વારી,
 * આહેછ તેઓ હરદં મંદિઆરી,
 * માંગેછ હકો ખુંમ પારી,
 * બપશેયછ તેહની અજબ નેહારી,
 * હેવીછ તે માથુક પેઆરી,
 * હુખીઆનાં તેલુ હુખા ઠારી,
 * મણુશ બપરની આશત ઠારી,
 * અગણાંત તેલુ ઘોરમાં ગારી,
 * ડાઠી જે ચુરખાઈ આવતી આરો,
 * ખીલવી તેલુ વાંદેઆની વારી,
 * પકડી તેલુ તલવાર ખેધારી,
 * કંગાલીઅત તેલુ થરમાંથી કાહારી,
 * નાપાક ભુલમી શોજો મારી,
 * બેદેઓગ ભેગા કરેઓ પેહારી,
 * નાંખિઆંછ દેવાનાં કલેજાં શારી,
 * પર બપકાર, નહી લાહેરી,
 * વથી તે જલમથી હારી,
 * માહાલછ તેહની કરવી શાહેરી,
 * પ્રતેમંદીની લેઇ વરોચ લારી*
 * નોલાગે આવશે; પહેલી લીટી અને તરીછ લીટી, ઉપરમાંલુ આંતરે આંતરેની લીટીઓ વાંચિઆથી “ શર
 નં મશેદછની શખાવત” વાંચવાગે આવશે—અને બીજી લીટીથી વરી પ્રરીથી ઉકળ લીટીને આંતરે વાંચિઆગે-
 આવશેતો હાલનાં “ અંગરેજ શરકારનાં રાજની ખુબી” નું અર્ધઆંત માર્ગ પડશે*

શુશ્રુષામાંનોંડે બેજાન ગાંડા બપર મશોદ
 અંદર જનાકારી કરવાનું મુકેલું તોહમ
 ત—જવરાજ કમાલખાં તથા પેશી મંનવા
 ની ડિપ્લોમેટી બિશકેરણી અને જાલવીની
 બદ દેખાંતી#

પારશી બેજાન શેરીઆદજ બિરે ગાંડો—
 ડિશાયે તરંજુ પારશીઆને ચાલતોતો વાંધો#
 જવરાજ કમાલખાં ને કરબાદજ પોપટી—
 બરજોદ પેશી મંનવાબી ડિવાનો શોખતી#
 ડિક દેલીથી ચાલનાર ડિ પારશી તરજુ—
 બેજાનને કરવા ચાહતાથા શરંજુ#
 ડિક બીબનો, જાન લેવાને, હુંડતા વગ—
 બપલા પારશીઆને મલી આવી આ તક#
 બેજાન ગાંડો હતો જવાંમરદીનો અહરતો—
 જોર બપર મગર, ન કોઈથી હરતો#
 ડિવો કરતા ડિક બીબ પર અહડાઈ—
 કરીને લેઈ જતા શરકારનો લડાઈ#
 શરકાર દરબારનોબી બેજાન શાવે—
 તેહના જીવી કુરતાજ, ડિવો કાંઈથી લાવે#
 નાઆરીનો, આખિરે રહેઆ દંમ બરી—
 પણ બેજાનને મારવાની કાશેય કરી#

ખેનંન હતો ઘણો ખલવાન—
 કુશતીનો આશો લડાડ પેહેલવાન*
 લેણ દેણી રાખતો ઇશલાંત્રોનો ચાલ—
 કોઈ જુગારી, નાંત્રે મહમદ લાલ*
 તેહને, ખેનંને રકમ આપી ખરી—
 ન સુદત શર પાછી ભધરાંણી કરી*
 તે જુગારી કીધી તન પાંચ—
 જોધી લાવવા ધારી ખેનંને ટાંચ*
 પ્રીઆદ ખેનંની વાલખી નીકરી—
 શરકારે કરી આપી, શીતાય ડીકરી*
 ડીકરીની ખુખીધી જપતી લેઈ ગઈઓ—
 મહમદ લાલનો માલ જપત થઈઓ*
 મહમદ પહનાં થાડિ, મહમદ લાલનો શાહરૂ—
 તેથી રાખેઈ તેણે ખી-મા પારૂ*
 હવે ન ઠલે, હોંનારત અને લખત—
 મશીદમાંથી—નીકરેઓ અધારી વખત*
 મહમદ પહના િખાદત ગાહથી—
 ને જોઈઓ પોતાનાં દીલનો શાથી!
 ખેનંન ગાંડાંને જોઈઓ જહાડે પ્રતો—
 પાશે આવી ભનો, ગાલ ગલોચ કરતો*
 તેથી ખેનંને લાત સુકકી મારી—
 તે નાપેકારે ત્રાહોરેથી ખુમ પારી*
 શખય થઈઓ સુશલમાંનો જમાવ—
 હેણે જોઈને ખેનંન ગઈઓ તપાશી દાવ*
 મહમદ પહના જુઠી પ્રીઆદ થઈઓ—
 મશીદની હોજમાં, ગાંડો સુતરી ગઈઓ*

જ અથવા જોહારે ફેલાઈ પાહાર—
 તે દાહરે બેજનના પારથી 'દોશતદાર'ઃ
 જોવા બેજન સાથે, રાખતા ઘણું ઘેર—
 તેવો ગડિઆ મહમદ પહનાને ઘેરઃ
 નહને તેંહને જુહું શીખવી આડિઆ—
 હોજનું તોહોમત સુકી, જનાનું લાડિઆઃ
 કે મશીદ અંદર કીધું બેજન કરંમ—
 તેથી બીગરેઆ, હજો લોકનો ધરંમઃ
 તહજો કહેકે મશીદ બીગડી હમારી—
 જ અપરાધની શંભ થશે તેંહને બારીઃ
 જિલ પ્રીઆદ માંમલતદાર પાશે ગઈ—
 છાડી દીધો દંડનાં પંદર રૂપીઆ લઈઃ
 બેજનને માંમલતદારે આ રીતે કહેશે—
 “ જનાનું તોહોમત તું પર ન સાબિત થઈજી,
 પંણ હર વખતે તાહારે! થાડિઆ દેખાવ—
 માંટે તું રૂપીઆ પંદર દંડ લાવઃ”
 દંડ આપીને બેજન છુટી ગડિઓ—
 કમાલખાં પાછો નીશખલ થડિઓઃ
 નીશખલ થાડિઆ તરણે કંમખખત—
 કાંતે લગારેઓ તેથી જીપાડિ શખતઃ
 ગડિઆ તેઓ અબદુલ રઘુલને ઘેર—
 કે કંઈ તહરેથી ગાંડાંપર પડે કહેરઃ
 તે સુજને કંઈક રશવત આપી—
 તેથી લલચાઈ, ગડિઓ તે પાપીઃ
 શીશરશ કીધી મહમદ પહનાનેથી ઘેર—
 તેથી તે બંધે જણે આડિ કાહરી ઘેરઃ

કે જોલવી † આવે આપણી શાહતનો—
 તો સુશલભાનો રહે આપણાં હાતનો*
 ઉમ વીચારી પેલા પારશીઓનેખી લઈ—
 જોલવીને શહમજવી આવેઆ ઘેર જઈ*
 કહેચકે જોલવીને રૂપીઆ આપેઆ શો—
 ભરૂશો. આપેઓ તેંહને, નો રાખો ભો*
 દેલાશો. દઈ જોલવીડિ કહેછી ધણું—
 હઈનાં સુશલભાનોજોછે, હીચકારાપણું*
 હું ખીજાં ગાંજોમાં હાલ કરવા જાંઊચ—
 તાંહાંથી જંગલીઓને, ડિઠા કરી લાંઊચ*
 શેહેરનાં ખાંડીઆવોને કીધાચ. જાહેર—
 ગાંમરાંવોજો. પ્રીને કરણુંચ જાહેર*

જોલવી નશ્વરદીન હુસેનુદ્દીન તથા
 જંગલીશાહ શુજતાંખાંની મનુખર
 ગાંમનાં હુરા તથા ખીજાં જોખીનેને,
 કરેલી ઊથકેરણી*

જોલવી ને જંગલીશા ગડિઆ મનુખર—
 દંગા કીધો તેહેની અગાઊ દીવશ પંદર*
 એહ જઈ ઊભા મનુખરની મશીદમાં—
 સુકરદમ, ઊધરાતદારને ખોલાવેઆ તાંહાં*
 તેઓ શાયે ડિવોડિ કીધો વીચાર—
 ભરૂચમાં પારશીઓને મારવોછે માર*

(૫)

હોરાચોડિ જિ વાત કચુલ નહી કીધી—
 જોલવી, ને જંગલીશાને ધીરજ ન દીધી*
 કહીજીં કે, કેંમ કરી હમે શાંતેલ થાઈ—
 અંગરેજી રાજછે તે મારેઆ જાઈ*
 જોલવી જિ કહેજીકે, નાં ખીહો તહને—
 તહમારે માથે કહેવા છઈ કહે*
 અંગરેજી લોકો કાઠિવાથી નહીજ રહે—
 શરકાર કંઈ રઈતની, વચે નહીજ પર*
 શરકાર નહી જીંચકે રઈત પર હાત—
 જિ શાચી કરી, માંનજો બધી વાત*
 વલી પોલીશખીછે આપણાં હાથને—
 રોજદારને શોખિદારછે આપણી શાહતને*
 તમે કંઈજ નો રાખો જિ વાતનો ડર—
 આવો તહને ભરચ, આવો હમારે ધર*
 પારશીઆને મારશોતો કહેવાશે ગાથ—
 નાં ખોવી જોઈ કંમનાંની બાથ*
 મશીદ અવાવ કીધી જિ વાતછે તાથ—
 કરો કાંમ હેતું કે કહેવાઈ વાહવાથ*
 તહમારા મનને નો લાવો અધીર—
 રતેમંદી બખશશે તહને પીર*
 દીનનાં મામલાને જે કોઈ મરશે—
 ખોદાની હજુરને રહેશતો થઈ રશે*
 જંગલીઆને શહમળવેજી આડું તીડું—
 તે હબશીઆઈ ઝહરપી લીધું બીડું*
 જોલવી થઈઆ જિ વાતથી મધન—
 જંગલી શાહને ઘેર જોઈઆ શેહાદી લગંણ*

મુકરરે કીધા, પછે જુમાંનો શુકરવાર † —
 ૬ હીવશે દંગાનો કીધો વીચારઃ
 મનુષ્યથી જાલવી આડિયા પાછો ફરી—
 પારશીઓનાં અરાખાનો તદબીર કરીઃ

મુશલમાનોનું બાબા રેહાંનની મશીદ આ
 ગલ જમાવ થાવું—અને જાલવી
 તેઓને તથા કુંલેકટર ડેવીશને
 આપેલો ફરેખઃ .

અહિદમીની ‡ રાતનાં શઘલા ડિટા થઈ—
 ભાખી પીંડારાઓ બાબા રેહાંન જઈઃ
 બાલાવેઓ જાલવીને પોતાની પાસે—
 જાલવીજીતો અખારા કરીને નાહાશેઃ
 જાલવીને ઘેર આંવી કંઈ કુંડેલા લાગાં—
 હનેને બાલાવી, કેમ ખીચી ગીઓ હાગા ?
 પણ જાલવીજી જહાંનખાંનાંને ધુપાઈ—
 કુંડવજાવીજી કું ઘરમાં નથી રે નાહઃ
 જાલવીજી ગડિઆછે પાછલી રાતજો—
 આવતા હશે, મલશે તનેને વાટજોઃ
 હેયો ફરેખ દેહને તેઓને કાહારેઆ—
 પોતે લાગલા ડેવીશ પાસે શીધારેઆઃ
 જઈને કીધું મકરખાજીનું કાંમ—
 થાહેય, મુશલમાનોછે ઘણાં કંમ ફાંમઃ

† તારીખ ૧૫ મી મે ૧૮૫૭ઃ

‡ તારીખ ૧૪ મી મેની પાછલી રાતનાંઃ

તેવો પારશીવારનો દંગો કરવા બનિય—
 હું નાં કહુંચ તેથી મહને મારવાને ચાહેચઃ
 ડિમ મકર કરી, ખે લીધા શીપાહી—
 કહેજીંકે માહાર ઘેર તપાસજો ભાઈ!
 શીપાઈ બેશારીને પાછા છુપાઈ ગઈઓ—
 બહને બનાંનખાંનાંનો ભરાઈ રહેઓઃ
 પ્રરીથી પાછા આવેઆ કંઈક સુશલનાંન—
 ચલોની ચોલવી, શાહેચ ચેહેરખાંનઃ
 ચોલવીડિ કહેજી હુંતો, નાચાર થઈઓઃચ—
 માહારે પ્યારજી તો પેહેરો રહેઓઃચઃ
 વાસતે, માહારેથી નહીં અવાગુ તાંહાં—
 હું બેશીને દોઆ. કહું હેઆંઃ
 મહને હતો ચોહટો ડિ વાતનો હરશ—
 પણ લાચાર, ખંનતીતો મદત કરશઃ
 હેકું શાંભલી નાપેકારો નીરાશ થઈઆ—
 ચોલવીને ઘેરથી પાછાં ગઈઆઃ

માજશતરેટ ડેવીશ તથા કપતાંન બેલની

સુરખાઈ—અને નાતવાં બાંડીઆવોડિ

પકડેહું કહીઅતઃ

ડિ દંગા વીશેની થઈ, પારશીઓને જન—
 આવતી કાલે થવાનુંછે ભારે તોશાંનઃ
 જંમશેદલ દયતુરછે પોલીશનાં કારકુન—
 ડિવાડિતો કીધોતો ઘણોજ. શારો ગુનઃ
 ડિવોને થાઈ, શ્રીશ અગારખ વખત જાંન—
 ઘેર આડિઆ તારે અંધી રેહાંનઃ

તોડખીતો તુરત બેલને ચીઠી લખી—
 લખી શામેતી જોડલી પની શખી*
 તેજ વખત બેલે કીધી ખાલી ધુમધાંમ—
 ડિઠા કીધા પોલીશનાં શીપાહીઓ † તમાંમ*
 કેવીશ ને બેલ, બેડું ઇઅરોપીઆંન—
 ખાંમદાદમાં નઈ ઊભા, ખાખા રેહાંન*
 નજીશુંકે હજારો ડિઠા થાડિછે—
 પંજુ ડિવાને જોઈને શરદ થાડિછે*
 તદબીર તાંહાં નાહયવાની થાડિછે—
 અરે! તેઠલાં શું ગણલતી ખાડિછે!
 બેડું અમલદારોડિ ટોપી ઊતારી દીધી—
 આજોછથી તેવો આગલ, વીનંતી કીધી*
 ટોપી ઊતારી કરવા લાગા શોહોર—
 ‘ખાખા દંમ પકરો દેડિંગા તુંમારા ચોર,*
 હેડું જોઈને બદકારો થાડિઆ ખુશી—
 હલવે હલવે સુંકવા લાગા હુંશી*
 કરવા લાગા તે, ચીથરીઆવો જોર—
 કાંહાં હડિ, પકરો અબખી હમારા ચોર*
 ધુમધાંમ કરતા આવી ઊભા પાશે—
 અમલદારો ધભરાઈ ગીઆ, હવે શું થાશે!
 તેઓડિ નરમી જોઈને, ખેંચી બાંધી કંમર—
 અમથતી કુરતાજી, કરવા લાગા ડંમર*
 અમલદારો ધભરાઈ કરવા લાગા મીનત—
 પાછા નચ્યો હેવી ધણી કીધી વીનત*

---

† શીપાહીઓ, મુશલમાનો વતરોગે કોઈજ નહીં.

નરમી જોઈ, હુછછાઓ થાડિઆ ગરંમ—
 કાહાડી નાંખી આંખનાંહેથી શરંમઃ
 પંથુ અપ્રશોશ ન કીધો કિવોડિ હોદમ—
 પકરો, ખાંધો, અથવા મારો ખેદંમઃ
 હેવું કરતેતો, થાતે તેઓ પ્રનાં—
 ખોલજું હવું કાંમ, ન જોઈતીતી પહનાંઃ
 અપ્રશોશ! તમારા હાથને રાજ—
 ને માંશ માંગતાં, કેમ ન આવી લાજઃ
 અપ્રશોશ! હેવા શું તહને નાંતવા—
 ન ઘટે અમીરી, જાણ ચરકો કાંતવાઃ
 તરોઝર કાહાડીને પેહરો ધાગરા—
 વળરો તાલી ને કાહાડો રાગરાઃ
 નાંમરદા તહને, કપી ગાજે નહી—
 અમીરી તમોને છાજે નહીઃ
 તહને રંનશ્ચર થાઈ, નાતવાંવેથી ખીધા—
 હીચકારાં પશુનાં દાખલાવે દીધાઃ
 તેથી થાઈ ખરાખી, ખરાખી ખરાખી—
 શંઘે નહી જરાખી, જરાખી, જરાખીક

પારશીવારનો છુટારાવોનું પેશવું—રશ
 તંમજ ખીશકીટ વાલાપર ગુજરેલી જા
 શતી, અને શ્રેજદારે ચલાવેલી
 નાલાકિક ચાલઃ

નરમીથી નરે કાઈ કાંકનાં—
 નરે પ્રજાંદો હોઈ રાંકનાંઃ

બધે જાતો થાડી જીવડા શરજોર—
 મીથલ તે, ઇથલાંતો આડિ કંમજોર*
 ધસારાથી આડિઆ નાંગોરીવારને ઝાંપે—
 કંમખખતો પારશી વારજો, જવાને તાંપે*
 નાંગોરીવાર થઈ, ધરેઓ પારશી વાર—
 ગાંમનાં આવી જાંને ગરાશીઆની ધાર*
 જુલમ જુલરેઓ, પારશીઓપર ભારે—
 કાઠને હથીઆર, કાઠને લાકડાંઓથી ભારે*
 ઓલ દીન, ઓલ દીન, હેવો કરે શોહોર—
 જરતોચતીઓપર ભારે કીધો જોર*
 શેહેરનાં મુશસલખાંના ને ગાંમનાં હોર—
 મુશલેચ, કંગાલે પણ કોંમના તોરા*
 શીડા ને જંની શાતે હતા ભેલ—
 નહી રહેઓ જાંહાં 'ચાર ડિઆર' નો ભેલ*
 ઇથલાંતો માતર નીકલેઆ પાહાર—
 † રૂશતમજને ધેરનાં ભાજેઆં દવાર*
 ગડિઓ રૂશતમજ ભાર જીપર નાહાશી—
 હતો શાયે-જોમ્દે ડિક બારકોઠનો વાશી*
 માલીઆ જીપર ચકડી દાદરબારી ઠાંકી—
 બારીડિ આવી મોકારે, મુકો ઝેંમને હાંકી*
 આવી પોંહેચી તાંહાં રોજદારની શવારી—
 રૂશતમજડિ ફરીઆદ કરી ખુમ પારી*
 કહીજો, માહાર ધર હુટેચ તે પકરો તહજો—
 ગાલ દેઠને કહેજોકે જં ફરીડિ હજો*

“જાણીયા કીઆ હો અજિશા અબ પાવ—
 અપરદાર તુંમારા જોહો મત પતાવ#”
 ઈમ કહી, બાઈ જાઓ અગીઆરી આગલ—
 તાંહાં ભાંજતાતા ૬૦ મંત્રચરણની ભાગલ#
 રાજદારે અગીઆરીની દેખાડી શાંન—
 ને કહેજોક, મેંજનનુંખી જિજી : રહેકાંન#

બલવાંખોરોથી નીપજણું દશતુર અરદેશર
 હ નં મશેદલનું પુણ#

અરશોશા ! હશારો થાતાંને વાર—
 ભાંજ નાંખેઆં અગીઆરીનાં પાર#
 તે મધે દાખલ થાઈ પાંડીઆવોની ધાર—
 શ્રી ગંતતી કરું ? જાંહાં ને લાગે પાર#
 તરંણુ પારણાં ભાંજ કીધા કકડે કકડા—
 ઈક પથરની લાદી, ભાંજ મનમો અકડા#
 દશતુરજને નખેમ કરી નાંખેઆ મારી—
 પછે મેંજનની અપર લેવા ધારી#
 હોનાંરત જે હોઈ તે નાં રહે કદી—
 ઈકબાલમાં હોઈ જે નેકી ઈઆ બદી#
 જીવો દશતુર અરો, હોતો પંદગીમાં—
 બલલ થાઈ અરે ! તેહની જંદગીમાં#
 ખાદાની શેરત હતી, તેહનાં શુખમાં—
 જામર —ની—પણ હતા શુખમાં#
 પણ આવી લાગીતી તેવોની અબલ—
 દુર દહરાજથી કાપીને મબલ#

તે બાંહાંત્ર બદકારોને આપી ગઈ—
 બરો દઈ, રશતો કાપી ગઈ*
 પણ શુગર કરો ડીબી, હોંનારત હશે—
 શ્રી વહગંન કદાચ ટલીઈ હશે*
 ડિતો હલુ તે - કરતાની જેહેર—
 બાકી શું કમી હતી, પરવાને કેહેર*
 બેજનનાં ઘેરનો ધુશી હવે ધાર—
 રૂપીઆ છુટેઆ હબર ને દીધા આબર*
 છુટેઆ શર શાંતણ, તેહનો બે શુમાર—
 બેજન કરાંવાલાને કીધા બાવાર*
 બેજનજીનો છાકરો નાંત્રે નાશેરવાંન—
 તેહનેબી લાગાછે, ઘણાં કારી બાંન*
 માંધાંત્રાથી તેહનાં ચાલવા લાગું લોહી—
 અચરતી બપજે તેહનાં જખને જોઈ*
 તેહવાંનાં કુદી પરેઆ જમીન પર—
 નાહાશી ગડિઆ પરોથીનાં ઘર અંદર*
 આશા નહી હતી કે બંચશે તેહનો જાંન—
 પણ મદદગાર થઈઆ, પાક ઇઅજદાંન*

બેજન ગાંડાંપરે થાડિલો જીલમાંત—અધ
 સુવેલાને શદનંતર મારવાની શ્રેજદારની
 ભલાંમણુ—હુંની લાશને એપરદે કરવી—
 શીવીલ હાશપીટાલમાં હુની તથા દશતુરની
 લાશને લેઈ જવી—બાર જખગીઓનું
 તાંહાં આવવું—અને તે શીવાડિ પરચુટંણુ

બાપદોઃ

જ્યેનાં હુખ જખમાંછે, તમારો હીશશો—
 શાંભલો તેઓનો આ. હુખ દાડિક કીશશોઃ
 હમભતીઓ જપર થાડિલી ખુવારી—
 શવેલા હાંડંગાવો અને જીવારીઃ

હવે બેજન ગાંડો! હતો અગીઆરી અંદર—
 તે પાથે જવાંન, પારશી ગડિઆ પંદરઃ

“કહીજો રાખશે કેઆંનીઓની, કરતા લભ—
 પંછુ ઓ બેજન, હોડિ જો તાહારી રજઃ”

જરાડીડિ આપણુ ગાવીઆંની ધભ—
 ઇશલાંચાને પોંહોંચે કરતુકની શભઃ”

તે વખત બેજને, શરકારનો દીધો હર—

“હું નથી ડિ પર રાજ, જાઓ તમારે ઘરઃ”

હેવું બોલવું શાંભલી, તેઓ નીરાશ થડિઆ—
 અગીઆરીમાંથી નીકરી ને ઘર ગડિઆઃ

કેરાંવાલાના ઘરમાં ગાંડો ગડિઓ—

થોરા વારમાં ભારે તાંહાં હોમલો થડિઓઃ

બારણાં ભાંજતાં ને ઘણીજ કરતા મથતી—

ન તાંહાં હાકમ કે હાકમની ધથતીઃ

મારો, હુયો; હેવો ધણાંક કરે પોકાર—
 એજનને નાંમનો, પડી રહેઓ હોકાર*
 શીતાબીથી કુદેઓ ખારીયી ખાહાર—
 ભતપત થાઈઓ જાંને જમીનપર પાહાર*
 હેને કુદવાનું કંઈ કારણ ન હતું—
 પેણુ ભાઈ મોહોતે કોણને મુકીભંચ જતું ?
 ક તે જિ ગાંડાને છોરીને જનકિ—
 નહી ભાઈ હેવું કબી ન થાઈ*
 હવે એજન હતો શુરો પેહેલવાંન—
 મારીને કાહાડેઓ કંઈ રિકનો ધાંન*
 પકરીને ઘણાંકિને નાંમેઓ ભરાડી—
 નાશતો ભાગતો આવી ભાગો હેદાંનાંની ખાડી*
 એજનનાં મનમાં કથો હેવો વીચાર—
 જો કોટપર ચહકું તો થાઈ-જયું પાર*
 રિહલાંનાં તો આઈઓ હજરો હજર—
 બદકારોનું ગોઈઓ તે હતું બજર*
 તાંહાં આવી ભાગો, જીવરાજ કમાલખાં—
 કહેવા ભાગો ગાંડાને, હવે જનકિ કાંહાં ?
 કીધી ગાંડાકિ મીનત તેહની તેહાર—
 ભુંડો ભલો, પણ પારથી છું રિચાર*
 પણ કરને કાંહાંથી આવે દરિયા—
 ને કશાઈઓ કોણપર કરેચ મરિયા ?
 ઘણાંકિ મલી જમીન દોશ કીધા—
 કોઈ પુરા ખાંડીઓ કાહાડો જરી દીધા*
 થાઈઓ એજન તેહારે એ કેલાર—
 કોઈ કરે તેહલાં તલવાર મારી શાફ*

તે તલવારનો ધાડ પેઠા ધણા ડિઝ ભેંડો—
 બે હોશ બેજન, જમીનપર પરેઓ ભંધાઃ
 ડિ કુંદે નાતરશેને ઝોલબેઉ જગ—
 કોઈ કંરે ભાંજ નાંખેઆ તેહનાં વગઃ
 તે પેહલવાંનનાં ભાંજેઆ શાંધે શાંધા—
 લાઈલાજ, ચાલવાનાં પડેઆ વાંધાઃ
 અપશોશ ! જાંને મુંબું પડીજાં હોડિ શગ—
 તેમ લાત ખાતો પરેઓ હેઠાંનાંની વગઃ
 ખુનીઓ શહમજેઆ ડિ ગીઓ મરી—
 બદમાશીઓડિ તાંડાંથી, ખીજી રાહ ધરીઃ
 નીકળી ગઈ તાંડાંથી બાંડુશેની ગરદ—
 પરેઓતો બેજન ગાડિઆ મુવેલો હરધઃ
 અપશોશ આ પ્રતાં ચકર પર—
 નાં જુલડું, તેહનાં મકર પરઃ
 બદ બખતી તે જીવર હજી લાવેઉ—
 નાં કદરાં આશમાંજુને મું ભાવેઉઃ
 બેજનપર હજી તે કસાઉ—
 ડિકબાલમાં ડિઆર તેહનાં જાજાઉઃ
 તે બનેઆ વગર કેમ ખીરશે—
 કીશમતની કાંઈણી તે કેમ શીરશે?
 કીશમતમાં જેહનાં બટો આપવેઉ—
 જે કંમતાલેનાંને, શંનતાપવેઉઃ
 તે બટાથી દુર કાંઈ રહેવાનોઉ—
 મુશીબત આકેઅત શેહવાનોઉઃ
 હવે બેજન ગાંડો જાંઈ પરેલોઉ—
 જીવતો નહી, ગાડિઆ મરેલોઉઃ

તે જગે શેઠદાર આવી બિભે રહેઝો—
 જાઇજી તેણે બેઠન હેઝાં મરી ગઈઝો*
 બેઠન જાઇજી આ આઈઝોચ મારો દોશ—
 પણ જીવવાની બિબેદ અરે અપ્રશોશ!
 તેથી તેણે ધીરથી મરડી કોર—
 અને કરવા લાગો ધીરજથી શોર*
 કહીજાં ઝો નેહરખાંન, માહારા શેઠદાર—
 ઇશલાંબિભે છવે તમે બેઠદાર*
 માહારી હાલત પર કરો રેહમ—
 તકશીર પડી હોઈ તે કરો ખંમ*
 ને તમે થાથે કીધાંચ, કંઈ નેકીનાં કંમ—
 રાખો તે બપર તહેમો કાંઈ શંમ*
 ખખશેય કરો માહારા આઈ હાલ પર—
 નજર કરો માહારી આગલી ચાલ પર*
 હેવી રીતે ઘણાંક શંખુન કહેઝા—
 નપટે ન પકરી જરાખી હઈઝા*
 થોડો પટાવતો તાંહાંથી નીકલી ગઈઝો—
 બદકારોની આગલ જઈ બિભે રહેઝો*
 કહીજાં જવો બેઠનને નાંખો રાંહાંશી—
 હજુર તે જવેછે, ચહરાવશે શંસી*
 શાંભલતાંને વાર ધાર તાંહાંથી કોરી—
 અજલની દોરીને નાંખી જઈને તોરી*
 આ હા ! જીવથી મારી દોરહું પગમાં ધાલી—
 બજર તરફ લેઈ ગીઝા ઘસકતા ચાલી*
 હેની લાશ બપર કીધો બહું જીલમાત—
 ખોલાયાથી લખતાં બહેચ કંમકમાત*

દુઃખજનન મુશલજાનો આશરે દશ પંદર—
 લેઈ ગીઆ લાશને † ગલીની અંદર*
 ડિ જગેબી પુરો શેઠદાર આવી લાગો—
 તેણે કહેજો કરો ડિ બેલનને નાગો*
 તાંહો શું પુછ્યું, જાંહો મચીજોતું રંણુ—
 ખુલ્લી કીધી લાશ, નાચું થાઈજો તંન*
 તેહની લાશને ઘસડતા લેઈ ગઈઆ—
 વેજલપોરને ચોરએ જઈ ઊભા રહેઆ*
 આવી પોહોચી તાંહો ગેઆરીયંનની પાટી—
 લાશને મુકી પરતી, નાહાશવા લાગા ડાટી*
 ભંગીઆની ગાડી, શેઠદારે મંગાવી પાસ—
 ક નાંખે ગાડીનો, બેલન ગાંડાની લાશ*
 તે વખત ડિક પારશી તાંહો ઊભોતો જઈ—
 તેણે કહેજો નો જીલંમ કરો આ ભાઈ*
 ડિ મરનારની લાશને આપો હમુને—
 જીલંમ કીધાથી શું શાંદો તમુને?
 તે પારશી. ઊપર ભારે ધુરકી કીધી—
 મારવાની તેહને ભારે ધંમકી દીધી*
 નાચાર થાઈ પારશી તાંથી જતો રહેઆ—
 ડિક પોલીસને શીપાહી ધણા શતો થઈઆ*
 બેલનની લાશને જાંચકી લીધી—
 જાંચકીને ગાડાંનો પુરત મુકી દીધી*
 તાંથી લેઈ ગઈઆ શીવીલ આશપીતાલ—
 જીલંમ જોઈ ઊભા થઈઆ બાલેબાલ*

તે નજે ઘણુંક ડિકડા થઈયા લોક—
 હેનાં બચારાં માખાપ, રડે શોકે શોકઃ
 ડાકટરે તપાસેઆ બધા નખંમ—
 અશ્વશોશ કીધા કે આ શું શતંમ!
 ડિલામાં આવી દશતુરણની લાશ—
 નખમી રહેલું તંન, જીવ ગઈલો કઈલાશઃ
 વલી આવી પોંહેંચીઆ નખમી નજી પાર—
 જોઈને અંગરેજોને, ભારે ચહડેઓ કારઃ
 નખમીઓને પુછજી, કોણે કીધા ધાવ—
 મારા કીચને, નાંમ ઊશકા ખતાવઃ
 ખતાવેઆ તેવાને પકડી લીધા—
 તતકાલ જલમે મોકલી દીધાઃ
 આવી પોંહેંચી તેટલાં † કેપીગીની ગારી—
 તે ઊપરથી ઘણુંક ઇંટો મારીઃ
 હેને જોઈ ચહડેઓ તેવાને કહર—
 એલે કહેજી, શીતાબ તહમે શીધારો ઘેરઃ
 તુરત નવરોજજી, બગી જોરમાં હાંકી—
 ઇંટોનાં મારનારની બચતી ગઈઓ શાંકીઃ
 હવે પેઢી લોથાને ઘેર આવેઆ લઈ—
 પવીતર કીધી તેહને નીરંગી દઈઃ
 પોંહેંચાડી લોથાને મંજલ અવલ—
 ગઈઆતા પાદશે, તે કોઈજ નવલઃ
 બાપત આ લખતાં આંજી નવ ધાર—
 નનાનેથી ચાલી લોહીની કરારઃ

---

† શેઠ નવરોજજી એહેરાંમજી—જિવો દંગા વ
 ખત ભચ્ચનાં કેપીગીની જેજેથતરેટ હતા, અ
 ને જિવોની ગારી વેજલપોરથી આવતી હતીઃ

(૧૯)

ફીલનાં દરદ, ને હડિડાંમાં ગંમ—
 શું આ મુશતાફી થઇછે કંમ ?
 શરે બબર, ને ઘારે દીશે—
 રાહનારો આવીને ગરચી પીશે*
 ટોલે ટોલાં થાઈ, હબરો હબર—
 હુંટે ભરેલાં બબરોનાં બબર*
 અંમલદારોને કંઈ હોધિદારો—
 કંઈ પેઆદા ને કંઈ શવારો*
 બને તેવોની આગલ આંબની—
 શું જ વાત નથી આંબની ?
 અરે રે ! અંગરેજ અંમલનાં—
 આપણે પડેઆ છઈક વંમલનાં*
 બેઈ ગુબરેઆ, શખત હોંમલા—
 શાવી ગઈઆ, નાતવાં નોમલા*
 બીરાદરો, આપણે કાઠિદાથી કરી—
 જવ બણે શરકારને ખુરખાંન કરી*
 બેઠા છઈક, તેંહની કદર ખરી—
 શરકારતો ખુબછે હાવી વરી*
 તોપણ શુગર, શુગર, શુગરછે—
 બીનાં કરતાં ભહું, જી મુકરછે*
 પંણ આપણું, ખાતેનનાં ભકલેચ લોહી—
 તે શવાઈ નથી, પોશત પહનાં કાઈ*
 નથી રાજ પાઠનો આપણો માંમલો—
 દોશતો ને બીરાદરો આ શાંમલો*
 પડેઆ છેવો તહનો પરઅખતેઆર—
 વાશતે કરો શખર અખતેઆર*

કુંભજનોડિ આહારકોટ ખાતે ક્રીવેલી હુંટ*
 દીન જગાવી કહેવી કીધી ગમત—
 ડિંક દલાકચો હુંટ કુંટની રમત*
 શંખીઆની ડિવોનો, ન આવતો સમાર—
 શયલા મલી હોશે, આશરે બાર હજાર*
 ધુંનેગારોડિ, બહું કીધી મથતી—
 બાહેર કોટમાં ટુંક પારશીઓની વથતી*
 ટુંક પણ બહુશે ને દશ ઘર ખરા—
 કોઈ બચરવાલ ને કોઈ હોડિ છરાં*
 મરદમાંનો શયલા મલી આહારશે ખરા—
 ને ડિવોતો અગણીત નવમાં ઘરા*
 ડિ રાહજીભાની શંખીઆ મોહોડી થાઈ—
 તેથી રહેઆ પારશીઓ ઘરમાં શંતાઈ*
 હેવું નબહું પાશ્વું જોઈ, વારેછી ધમશાંન—
 † ઐગણીશ ઘરો હુંડીને કીધાં શંમશાંન*

† ઐગણીશ પારશીઓનાં ઘરો હુટેઆં
 તેવોનાં નાંખોની ટીપ*

૨૨૬નજ બેરાંમજ ભાઈજ*—દોરાબજ શોરા
 બજ રાંગજ*—ડિલજ જંમશેદજ ભગત*—
 રૂથતંમજ પેથતનજ મરતી, ૫૬૨ખાંનાંવારા*—
 શેઠ રૂથતંમજ શોરાબજ દલાલ (જોવાનુ ધર હું
 નેશ બંધ પડેહું રહેચ તે)*—ઘનાંબાઈ મપારાની—
 દોરાબજ દાદાલંગરા*—શોરાબજ દાદા લંગરા*
 બેજંનજ માંકાજ કેરાંવાલા, (ગાંડાનો શયરો
 થાડિ)*—હાંડીઆની હીરાંબાઈ*—ટેમુલજ ૨૨
 ૬નજ બાશા*—હોરગજ બનાંજ*—દોરાબજ

તેવોનાં નામ તહનો નોટમાં વાંચશે —
 ડિફક ઘેરે હુંઠારા ધાડિયા વાંચશે*
 જીલ્લમ કરી તેઓડિ, ધણી કીધી હુંઠ—
 નાચાર રંડાડિબીચો કરે કુંઠા કુંઠ*
 ‡ રૂથતંમજીનુ ધર હાથી પ્યારમાં—
 તેહને હુંઠી બીધું પલવારમાં*
 હુંઠા હુંઠા ગડિયા, માપર ચહરી—
 ધનાંપાઈનાં ઘેરની રાહ તાંહાંથી જરી*
 જોઈજો તેથી ખાશું ભરેહું ઘેર—
 તેહમાં ધુંથી જઈ, ભારે કીધો કુંદર*
 રોકક જરીઆંન શરવે, હુંઠી જઈ—
 હાંડીઆની હીરાંપાઈને તાંહાં, નાંખી ધાઈ*
 હેયું કીધું તે ધર થશાઈદાર વરી—
 નહીજ રાખી દાંત કોતરવાની શરી*
 ધનાંપાઈ ને હીરાંપાઈ રાંડો નાચાર—
 ડિહીચો પાશ નહી રહેચો, મોહતનો આધાર*
 કીધો જીલ્લમ ડિહીચોપર, હુંડાવોડિ ભારી—
 નરાખી ઘેરનો ડિફ પેહેરવાની શારી*

છ નવરોજજી ગાંધી*—માંણિકજી નશરવાંનજી*
 મેહેરવાંનજી જાંમાશજી*—હોરમજી દોરાખજી
 નાથા*—જવાજી મનાંજી તારોવારા (ગાંડાનો
 કાકા)*—શેરીઆદજી મનાંજી તારીવારા (ગાંડા
 નો પાપ)*—શેરીઆરજી નશરવાંનજી મવડાં
 વારાની લાતી*—

‡-રૂથતંમજી દલાલ*

(૨૨)

દિલજી ભગતનું ઘર લીધું હુંડી—
 શર શર્માણુ શાથે પાઘરીની ખુંડીઃ
 થાતા ચાલેઆ હવે ડિવો પગલર—
 હુંડીજી પછી ખેનન ગાંડાનું ઘરઃ
 પડજો ડિવોપર હથવરી કાપ—
 કુ તે જીરાંનને કીધા અલોપઃ
 તે છતાં હુંડીજીં વલી ઘર બાર—
 હતી ભરચનાં મુગલાઈ દરબારઃ
 ખેનનનાં માર ઊપર ચહડેઆ જીગાડી—
 પેટી ભાંજ, નાંખેઆં દશતાવેજો રાડીઃ
 રોકડ ને જનચ, ખેડિ હજારનું વીત—
 હુંડી લઇને તે થાડિઆ નચીતઃ
 અશતરી પંથનેખી મારેઆ માર—
 ગાડિઆ આવીતી ડિ ભરચનો ધારઃ
 કાંકાપરની અગીઆરીનો હોમલો કીધા—
 બારણાં ભાંજ, આતશ ખુબવી દીધાઃ
 વાચણો ભાંજેઆં, હેમ નાપાખો પુરા—
 ઘરડા દશતુરજનાં ભાંજ નાખેઆ. પુરાઃ
 તે હતો તે અગીઆરીનો રખેવાલ—
 કીધા તેહનાં ઘણાજ પુરા હાલઃ
 નાં માજુરપણાંપર લાવેઆ જેહેર—
 હેવું પુંનેગારોની આંખોનાં જેહેરઃ
 ન જોડિઆ ખેશરંજો, હેમ ખેડિઆ —
 મારી હુંડીને તાંડાંથી ચાલતા થડિઆઃ
 તે અરશાનો કંઈ મલી ગડિલા શાંજે—
 કાંઈ જનારા આવનારા, પેતીકે કાંજેઃ

કોઈ રાહાજીંણ ને કેઈ ધંધાદારી—
જે મલેઆ તેવોની ચાકરી થાઈ શારીઃ
નીજ વશતુ મલી, ખુશી થાઈઆ નેહાત—
નાંમ છાપેઆંછિ હેકે થાવાને પરખેઆતઃ

જખમી થાઈલા પારશીઓનાં નાંમિઃ
નશરવાંનજ ખેજંનજ કરોંવાલાઃ—જવાજ, મ
નાંજ તારીવાલાઃ—પેશતનજ અશલાજ મવ
ડોં વારાઃ—જમશેદજ પેશતનજ મવડોં વારાઃ
નવલા જમશેદ ખેરતઃ—જવનજ તથા મંનચે
રજ નવલા ખેરતનાં છોકરાઃ—અરદેશર માંજી
કજ ભાંગનાં છોકરાનો છોકરોઃ—માકા રત
પુડીનઃ—મેરવાંનજ દશતુર મનચેરજ—માંજી
કજ નશરવાંનજ મલીદાખાજીઃ—ધનજ અશ
લાજ દારૂવારાઃ—આદર અથલા હાંલાઃ—
જમશેદજ પેશી ચીરીઃ—ખેહેરાંમજ નવરોજજ
દારૂવારાઃ—ઈતીઆદીઃ

ડેવીશ અને ખેલની ખેવકુશી—પ્રોજદારની
ઈમાનદારીપર રાખેલો આધાર—

પ્રોજદારે હાથે કરી કરાવેલીહુંટ

તથા ખુંનરેજ, અને પોલીશ

પ્રોજની પારશીઓપર જાણતીઃ

ડેવીશને ખેલની ખતાવી ડિક ખાંખી—
શાંખલો વલી તેઓનીજ નેકનાંખીઃ

બાપારેહાંનથી જિવે થાજિયાં ચાલતાં—
 કંમળતો થાજિયા પછવારે હાલતાઃ
 આગલ ચાલે જિ અમલદારોનાં ઘોરા—
 પાછલ ચાલે સુશલભાંનને હોરાઃ
 તેવો જિ બંધે અમીરો પુછે—
 તમેને આગલ જવાનું કાંમ શું છે ?
 કહે જિમ, ઘણી જિ ક રીતીથી—,
 પંથ મુલે અંબણાં, જે નીતીથીઃ
 તેવો નીતીને કાંહાંથી આપે માંત—
 કરવા લાગા દાંડગાવો બિચરા તોશાંનઃ
 તેહનું જોઇને નાગોરીવારમાં—
 બીજા અમલદારો ભરેઆ ભારમાંઃ
 અવઅતે બીજાતા, તેવો નાંકાંવો શાંધી—
 પણ છાતી નહી ચાલી, કે તેમને શયે બાંધીઃ
 સુધારાવોને જોઇ અંમને પેકીતી ધાક—
 કે છડથું આપણે તો થઈથું હલાકઃ
 કોઈ પાશ કાહરાડા, કોઈ શોકે ડાંગ—
 કોઈ પાશ તલવાર, ને કોઈ પાશે શાંગઃ
 જોઇજી હેવું લુછછાવોનું લશકર—
 જાજિઆ તેઓને પુરતા રશભરઃ
 તેથી બીહીકનાંઓ જિ સુપકીદી પકડી—
 નીચ જાત, તેથી જાલદી ગઈ અકડીઃ
 ગયય જિ પરેઆ પારશીઓપર કંહર—
 ચીયરીઆઓ જિ તક જોઇને લીધું વેરઃ
 જિ અમલદારો તાંહાં બીજાન રહેઆ—
 નાપેકારો તક જોઇ અંદર ગજિઆઃ

શાહેબોનાં દેલમાં હવું, હેવું જોમાં—
 કે જગથી કાંઈ જશે, લોકો મુશલમાંજ
 પાંચ તે તરફથી રશતા, છો ખેડિ ચાર—
 તાંડાંથી વીજરાઈ, પારથીવારચો. ધારજ
 અગરજો મંગાવતે તાંડાં કેટલુંકડી—
 ગેઆરીશનની, તો નાહાથી જતે ભુખડીજ
 અંડાલો નહીં જતે, કિંટલો બધા શાડી—
 શો બધા હતા, મરને હતી કાટીજ
 પાંચ તે અલાજ પુરતતો કીધાજ નહી—
 હીમત બાંધી ને જશે લીધાજ નહીજ
 મેજશતરેટ કે લોકોપર રાખી દઈઆ—
 તેથીજ કે બદકારો, શાવી ગઈઆજ
 પોલીશનાં માંજુશોખી બિહકી ગઈઆ—
 ભપરાંતીક હુંઠમે શાંબલ થઈઆજ
 શેનદારે કે હુંઠ થતી નજરે જોઈ—
 જમાદારોખી બાંછ નહીં બોઈજ
 શીપાઈઓખી લાગાતા કાંમમાં—
 કોઈ કોટબાહાર, કોઈ હુંઠ ગાંમમાંજ
 હુંઠ કરે પોતે પોલીશનાં શીપાઈ—
 તેવાને હીમત આપે શેનદાર જઈજ
 મારો કે પારશીઆને હુંટી લેવો ઘર—
 નાં રાખો હવે કોઈનાખી કરજ
 શેનદારને, પારશીઆ કરે પ્રીઆદ—
 જવાબ દીકે જું નથી તંમને ઇઆદજ
 કેટલુંક કહીને થાકે આલતો—
 મુખો તે મુછ, કોઈને શંભાલતોજ

બલી બજો હેવા શીપાછાનાં વનશ—
 હાંડીઆની હીરાંની, હુંડી લીધી જણશઃ
 શેનદાર આગલ ડિણીડી ગીલલો કીધો—
 તેહવોજ શેનદારે ઘોડો દપટાવી દીધોઃ
 અહમન ભુતે કહેજી કે કર શંભાલ—
 માહારાં ઘેરનો હુડાડિઆછે માલઃ
 તે વખતે શેનદારે તેહને દીધી ગાલ—
 તોહોડું મરડી, પકડી તાંહાંથી ચાલઃ
 જાંચ બુંનીઆદ નહી હોડિ, ખરો હશે તાઈ—
 શબ્દ ન કીધી કોઈની ખેરખાઈઃ
 શું ડિ ન જાણતોતો, પારશીઆનો ધરંમ—
 કે જાણુઆ છતાં હાણું કીધું કરંમઃ
 ભંગીઆની ગારીમાં બેજંનની લાશ—
 અરે રે! જેહમાં દુરગંધી વાશઃ
 પણ તેવીશે નહી કીધી અરે—
 શેનદારનું કીધું ડિ શેનદાર ભરેઃ
 દંગાતો હતી ડિ શેનદારને ધુંન—
 ડિ પાપીડિ કરાવીજો દશતુરનું બુંનઃ
 જો ડિ ન કરતે અગીઆરીની શાંન—
 તો અલખતે બચતે દશતુરનો જાંનઃ
 ખીચારા બેજંને બાંધી રાખેઆ દંમ—
 પણ જહરે શોડે ડિ જહ પુગો જંમઃ
 હતો તે ખીચારો પડેલો તહનાં—
 અંમલદાર શંમજીને ચાહી પહનાંઃ
 તે પહનાં આપી, હેને રાખીને ખંત—
 શેહજાં તેહનો લાવી નેલેઆ અંતઃ

અરે રે! ડ કોઈ ખરો નલગ જોર—
 હેનથીજ બેઠ્યોછે જીલ્લમનો શોહર*
 ડ શીવાડિ રેશાલદારનાં શવાર—
 તેવોડિ પણ જીલ્લમ કીધો તરેહવાર*
 ડ શવારો એલે હાવી રીતનાં જવાબ—
 રમજાનમાં, મારવાનો છે ધણો શવાબ*
 પારશીઓને દીધુંછે ડિવોડિબી દુખ—
 જાઈને તકાવે, પીશટોલને પંનદુખ*
 જીઓ રે પોલીશનાં શીપાઈ ને શવાર—
 ધુંટ પોતે ને વળી મારે માર!
 શીપાઈઓ વીશે, ખીલું આ ભાશંન—
 હોરાવો હુંથી જતા, ગાંશરાખાંધી વાશંન*
 તે તેવોની પાશેથી મુકાવી લઈ—
 મુકી આવતા પોતીકે ઘેર જઈ!
 જંગલીઓને શરવે વાતે ચોરનો ખપાવા—
 પણ પોલીશના શીપાઈઓતો તેમનાં ખપાવા*
 હવીશને એલ ડ એહુ અમલદાર—
 આપરીનછે ડિઓની અકલપર ઇઆર*
 જોવા આવી બીભા કટકપોરને ખબર—
 ડિવો પાશે જઈ, વારે ધરીડિ રોજદાર*
 જઈને તેવો આગલ દેખાવ કરે—
 ગુરત તાંહાંથી, પાછો પારશી વારનો રે*
 તે જગે દાંડગાવોની કુમક કરે—
 માંમલો ચલાવેઓતો હેવી તહરે*
 હવીશને એલનાં મંનમાં હેવો આહ—
 રોજદાર પારશીઓનો છે નેકખાહ*

પણ તે ધારણામાં આધી, તેવોડ થાપ—
 ફોનદારથી નીપજી છે, શંકુ પાપ*

—૦૦૦૦૦—

જાઈનટ પોલીશ અનંલદારે મીશતર દેવી
 શ તથા બેલને પારશીવારના થાતી ખરા
 બી વીશે આપેલી ખબર—ફોનદાર શાથે
 ગેઆરીશનની ફોનને બોલાવવી—અને
 હુંકો રશતે તજાવી ફોનદારે તેહને લાંબે
 રશતે લાવવી, તે વતરોગ પરચુટંણ શાર*
 કેવીશ ને બેલની જીવો હવે અકલ—
 કાહાડી અને કાહડવી પડેછે બંકલ*
 પારશીવારના કાંમ ચાલે અમલરજુ—
 ને નાંકું શાંધીજી, કવોડ ખબરરજુ*
 પારશીવારના ચાલે, ઘરે ઘર રદન—
 તેથી રહેઆ પ્રાંતોશ કવો તદન*
 અતોશે રાંખીતી, કવોડ એકદરાઈ—
 શાંભલો, તેહલાં આવેઓ † જોભાઈ*
 કહીજી, કુટારા હબર દેશ પાર—
 પારશીવારનાં, કિરચ ખાર શાર*
 ઘણાંક મીણુશોને જાખમી કીધાંચ—
 ગરીબ લોકોનાં ઘેર હુંડી લીધાંચ*
 તે વખત કેવીશે જાંની પ્રજ—
 ગેઆરીશનની મદદ લેવાની ગરજ*
 કેહવડાવેઓ તેહારે તાકીદે શંધેશો—
 શાંભલતાંવાર, હેવો જુરો અદેશો*

---

† મીશતર જોભાઈ, જાઈનટ પોલીશ અનંલદાર*

૧૫૨. રીચરડશંન પુરત દોડી આજિઓ—
 શેલદાર, ગેઆરીશંનની પારથી લાજિઓઃ
 જ અંમલદાર જોહોડે ઉચતે—
 હુંકો રશતો છોડી, લાજિઓ લાંબે રશતેઃ
 પોતીકાં પલીત મનમાં હેવું વમાશી—
 કે નાંહાંથી તાંથી જાજિ, બલવાખોરો નાહાશીઃ
 હવે જવા કોટપરથી ઊતરેઆ શીપાહી—
 પુલ આગલ ઊભા, ખધા ડિકકા થાઈઃ
 ૧૫૩. રીચરડશંન ને કપડાંન બેલ—
 તેઓ શાયે શેલદારે લડાવેઆં શેલઃ
 જ ખંધે અમલદારે, પુછીજી આંમ—
 કાંહાં થાજિ દંગો, ખતાવ હજોને કાંમઃ
 તેહારેથી શેલદારે હેવો દગો કીધો—
 હુંકો રશતો જોલી, લાંબો રશતો લીધોઃ
 હુંકે રશતે જવાજિ, દખણ શનસુખ થઈ—
 તે પડતો જોલી, આથમંણ શનસુખ રહીઃ
 લેઈ ગીઓ લાંમબે રશતે ગેઆરડ—
 કે બાકી રહેલું તમાંમ થાજિ, હેવો બદલદઃ
 ગેઆરડને જો લઈ જતે જિ હુંકે રશતે—
 તો પારશીઓનો પાજિઓ ડિલો ન ધશતેઃ
 ખીચારો બેજંન ગાંડો મરતે નહી—
 નશા તે ખીચારાપર પરતે નહીઃ
 તે જગાથી, પારશીવારોખી હતો પાશ—
 પંજુ લાવતે તાંહાંથી, તો ન પુરતે આશઃ
 હેવું શંમછ જોરઆ ઊપર થઈ—
 લેઈ ગીઓ લંબાંણથી વેજલપોર નઈઃ

ગેઆરડે પકડી વેજલપોરની હથ—
 નાહથવા લાગા તેહારે લુઠારા કગઃ
 આવી લાગા પારશીવારનાં શાહેય લોક—
 ઘણું થાઈલા જખમી, શાહાજ રહેલા કોકઃ
 તેથી થાઈઓ, રીચરડશંન માહેર—
 કરવા ધારેઆ બલવાખોરોને 'શાઈરઃ'
 તે વીશે પુછાવીઊં કેવીશનું મત—
 કેહવડાવીઊં તેંહને, કે શયુર તરતઃ
 આવેઓ તાંહાં, તે અઘઆંમનાં કાજ—
 જોઈ હાવો માંમલો બહું થાઈઓ રાજઃ
 ઇશારતથી તેહનેખી, કરી લીધી ડિઆરી—
 જીવે મુશલાવોના ભગતની દીનદારી!
 ગુરત ભંડાવી કંઈકોઈ જંગ—
 કેવીશનાં પગની દાહબી ભાંજી જાંગઃ
 જાઈઓ ડેક શીપાઈ થાતો અશારો—
 કે રેશાદનો કાજ કરાવેચ પશારોઃ
 રીચરડશંનને તેંજી કીધું જાહેર—
 ગુરત પકડી કાહારેઓ કાજને બાહેરઃ
 હોકમ કીધા રીચરડશને કે બાંધા હાત—
 કાજનીજ પાધડી લઈ, મુશકા કીધા રાઃ
 રોજદારે જોઈઊંકે ગઈ હવે નોક—
 શખખ કાજને ગલે પરી તોકઃ
 રોજદાર હરાંમી ને જાતે બહુ અંદો—
 રનેઓ રીચરડશંનની શાયે રંદોઃ
 કે છાડો કાજને, નહીતો થાયે રંજો—
 વખત હાલનાં બહુંછે કઠંગોઃ

નોલા ઇગરપીઅંને, શાચી માંની વાત—
 તતકાલ છોડાવેઆ કાજનાં હાતઃ
 કાજ જુરદીનનો હશે અંદરકાર—
 અંધાઈ સુશકા આધો, અંદુખનો મારઃ
 બોલાવેઆતો પ્રીતનો મઠાડવાને કાજ—
 તાંહાં કીધો જિલ્લો હાલો અલાજઃ
 કેવીથની ધારણાં, કે રાલશે ઇંદો—
 કાજ કેહવાઈય વાથતે હશે શતવંતોઃ
 પંજુ કેંમ કરી કાજ ઇંદાને રાલે?
 બેહતરફે કોરાંતનાં હોકંમને પાલેઃ
 હવે કાજજતો, ગઈઆ ધર અશી—
 બલવાખોરોની, જુવો હવે ગરદશીઃ
 મીલીઠરી શીપાઈઓઈ કંઈકને પકડી—
 આંધિઆ સુશકાં તેવાનાં જકડીઃ
 પોલીથને શોંધેઆ, કે પેહરામાં રાખે—
 તેવો જરા દુર જઈ, સુશકાં છોરી નાંખેઃ
 માલંમ પડી શીપાઈઓની જ કગાઈ—
 થાઈ તેવાને જ વાતની હગાઈઃ
 બાહાદુર મીલીઠરી શીપાવોને—
 પકડેઆ તેથી જ છીપાવોનેઃ
 રાખેઆ તેઓને પોતે કુંદમાં—
 પડેઆ હુંગરાવો બહુ ખેદમાંઃ
 બેવકુફ સુશલમાંનો શરફ—
 જોઈ નાહાયવાની રાહ ઉર તરફઃ
 રોજદારખી કહે, બાઈઓ હવે નાહશો—
 ઓર તહરાંનો હંમનાં પ્રરેઓછ પાશોઃ

હેવો હોગાંમ, નજર તેહને આવેછે—
 તેથી હાવી મશલત પતલાવેછે*”
 અરજી . કીધી હેરી બેકાદિદાની—
 મતલબ પોતીકાજ શાદિદાની*
 તોહબી શું હશે કેવીથતું દીલ—
 ન કરતાં તેંલું કશીબો ઠીલ*
 કાંઝનશીલપર, તે ત્રોકલી પુછાવીઠું—
 પણ તેહમાં તેહતું કંઈ નહી શાવીઠું*
 સુમબધની કાંઝનશીલે વાલેઓ શંદેશો—
 કે “કેદ રાખવા, ન કરતાં અંદેશો*”
 ત્રોકલી થાડીઓ ડી શાંભલી લાચાર—
 નીશઠા ને રેઓ વલી તેંહનો આચાર*
 તેંહતું આગલ આવશે બડિઆં—
 વીશતારી નથી તેથી બાબદ હડિઆં*
 હવે કેવીશે ઇજકતી ડિક કાંચે લગારી—
 ભરચથી છેટેછે, વરોદરા અગારી*
 છે વરોદરામાં અંગરેજો ની કાંપ—
 લખીઠુંતાંહાંનાં, રેશીડેનરને † કરી આંપ*
 કે નથી કાલે હોને જીવવાની આશ—
 લશકર ત્રોકલ જેટલું હોડિ તું પાશ*
 બાબદ નનાવી તેહમાં શંધલી—
 કે જલટેઆ હોરા, ને સુશલા નંગલી*
 ડી જીપરથી તેલું ત્રોકલતાં રોજ—
 નજાવેઓ પરીટીશ રાજનો બોજ*

કે “ તાહારે નહી પંજી માહારે નાંચે—
 “ પછવાડે નહી પંજી ગોહોડાં શાંચેઃ
 “ તેઓને પુંડિ કહેવું આંમ—
 “ કે હીઆંછે અંગરેજોશે કાંમઃ
 “ જો પડશે વધારે નર—
 “ તો ઘડીકમાં ધુળવશ્કું બરજઃ
 “ કરવા ચાહતા હોવ તોશંનો—
 “ તો બરીઠીશ લડાઈનાં વાંહાંજીઃ
 “ ભરચનાં કીલ્લાની આગર—
 “ જરાવારમાં નાંખશે લાંગરઃ
 “ કીલાનો કાંકરો ન રાખશું બાકી—
 “ ટિકદેન મુગલ વંઢિયને કાહાડશું હાંકી”
 હેના હીમતી પેગાંમ શાંત—
 લશકર ચોકલીજી, તેજ રાતઃ

અહમંનશાહજી વકીલની લાઠિ કી શેરતઃ

કેહવાડિછે શરવે કોઈ પારશી—
 પંજી બંચાવે જે કોઈ નાવારશીઃ
 એવારશીનો જે થાડિ વારશી—
 તેંહને કેહવો અરો પારશીઃ
 છે પારશીઓખી ભરચમાં બહુ—
 છતી પુંછડિ કંગાલ ને મઠીઃ
 શકતીછે, પંજી તોડિ અશકત—
 પારશીઓમાં નાંમ અપાવેચ શકતઃ
 તેહવાઓ જીપર નાંખો શીરકાર—
 વખાંનીડિચ તેંહને, જે છે દેશ હીતકારઃ

બહુમંતશાહ વફીલ છે ગુની સખશ—
 હંમેશાં ચાલાક છે તેહનો રખશઃ
 બહુ તેહની શોકે, ખુધી બલ છે—
 વીદેઆ હોનરની બહુ કલ છેઃ
 ગુન જે સખશમાં અતીધનાં છે—
 દોશત બહુ, ફશમંણ વનાં છેઃ
 જે સંધી રીતે, શરિક ને લાડિક છે—
 ખુધી બલનો ખુખ લડાડિક છેઃ
 કવી અને વલી તે કાંનેલ છે—
 હંમળતીઓનાં, શુખ ફખમાં શાનેલ છેઃ
 મરૂંવત વાલો, જેહને મરીઆદા છે—
 નરમતાં, ને નરમાશ જેહેને જેઆદા છેઃ
 શરમાળી, જેહની આંખમાં શરમ છે—
 ગુનશ માશક જેહનો ધરમ છેઃ
 વગર શકે કંઈંચ, તે નાંમદાર છે—
 નાંમદાર શરકારનો કાંમદાર છેઃ
 હશે નશ બાઈ, તેહનાં બખતમાં—
 તેથી તેણે હાવા બારીક વખતમાંઃ
 જે વખતે કે અવડા હતા શંશમાં—
 પડેઆંતાં લોકો કંઈ નાંશમાંઃ
 તે વખતે લીધી બનતી બરદાશ—
 જેહારે ન બનુંતું, કોઈ કોઈની પાશઃ
 વલી શરકાર, ને દરબારી કાંમમાં—
 તે શાયે ખરચ થાતા દાંમમાંઃ
 જે હોતો શરવેઓથી આગેવાન—
 આદા તું થાજો હોતો નેધેઆંનઃ

ડિ નરની તારીફ કરવી ઘટગોનછે—
 પંજુ થોડાંમાં મુજું, ડિજ શાંનછેઃ
 જે શખશમાં હાવા લાડિક ગંજુછે—
 તેહનાં માત પીતાને, ભાઈ ધંનછેઃ
 અવજો જેઆદા, ડિ દુવા આંમીન—
 શાચાં ખોલવાનોછે આદા જાંમીનઃ

દશતુરનાં મરંજુથી ઊપજીલી ગંમગીની

અને ગુશલનાંનેડિ અવાવ કીધેજું

દાખમુઃ

રૂઢ ગઈજી દશતુરજું તે જેહાંનમાં—
 રવાંનને તેહનાં મુકી ધેહાંનમાંઃ
 અપ્રશોશ કરતા લેઈ ગડિઆ દુખને—
 માહતંમ ભરેલાં હતા દુઃખનેઃ
 કોઈ રવાંન જોઈ, હવું રડતું—
 કોઈ બપે હાતે પગે પડતુંઃ
 કોઈ વચ્ચાવતું આંજી, નવ ધાર—
 કોઈનેતો આલેલી લહવ ધારઃ
 ભાઈ કોઈ કુંટવું હવું છાતી—
 કોઈનાંતો ગીઆતા શીનાં શાટીઃ
 કોઈની આંખોતો વેહતીજ રહી—
 ડિ દશતુરને ગુવાની કેહતીજ રહીઃ
 મુઠા, જીવોન, અટોર ને બાલ—
 શરવેજો હતો, ગંમગીન હાલઃ

જરથોશતી કાંમની નારીઓ ને નર—
 રડતાં શરવે, ખાઈ ખાઈને કર*
 રડતી ભરચની, પવીતર ધરથી—
 રડતો જમાનો, નવેશરથી*
 ભરચની નદી કીધીતી ભરી—
 શદા મીઠી, થાઈતી તે દીવશે ખારી*
 રડતો ભરચનો ભાગો ટુટો કોટ—
 કે પડી ભરચમાં માહપુરશની ખોટ*
 રડતી વનથપતી, અને ભહાર જંત—
 શરવેનાં રડવાનો લાગી હંઈ અંત*
 કે લાશને દોખને લઈ ભણુંધું—
 તાંહાંથી આ શોષલો નવો લાણુંધું*
 કે દશતુરની લાશને કરી શુરીઅદા—
 નથેશાલારો કીરીઆથી થાડિઆ અદા*
 પાડી તેઓડે બાહર નીકલતાંજ પુંમ—
 કે થાજો-છશલાંજો, હુનીઆથી પુંમ*
 દોખમાંજો સુવેલી નાંખીચ કુતરી—
 જોઈ હુંડે ભંડારમાં ભિતરી*
 જાજો કે કાંમનું માહડું કાડું—
 કહીજો નવલારી, ભાંજી ગીઆ રાડું*
 પછે તે દોખમાંજે સુદીજો શ્રુડું—
 વાપર્યા માંડીજો, દોખનું જુનું*
 ખેનંનની લાશને તેહમાં નાંખી—
 હેજો જુનંમ ભરચા ગડિઆચ શાંખી*

અરજીઓ કરવા શારૂં દશતુરને ઘેર
 મલેલી પારશીઓની શબ્દા—અને ડિકા
 દ બેડ પારશી શેઠાઓની ગેર શબ્દ

દાઉ ભરેલી ચાલક

બહનનશા આજિઆ દશતુરને ઘેર—
 અરજીઓ લખવાની કીધી પેરઠ
 બોલાવેઆ, કંઈને શારૂં માંણ્ય નાંણી—
 પંણ રાખી તેઓજિ અદાવત છાંણીઠ
 હેવી ભુંડી રાખનારા ખસલત—
 ન હાજર થઈઆ આપવા મસલતઠ
 શું હશે તેવોનો વીચાર મંતકી—
 કે રેહશે હોના વગર અટકી ?
 શું હશે બેઅદબ, તેવો બેપરવા—
 ના કીધી શરૂંમ, કે કોઈની પરવાઠ
 શું હશે તેઓની આંખોમાં ધુંણ—
 કે થાજિઆં તેઓના, હંમળતીનાં ખુંણઠ
 તેંહનો ન ચાહેઓ લેવા બંદલો—
 શું હશે વીચાર હેવો ગદલો ?
 છે તેવો માતપર, પંણ ઇતરછે—
 કહેચ કે તેઓ શેઠદારનાં ચીતરછેઠ
 ન શેઠદારતો હોતો જી શીતનાંનો રોપ—
 તેંહનો કરવો પડેઓ દીલનો કાપઠ
 કે અરજીમાં શેઠદારનું નાંમ લાવશે—
 તાંહાં બાંહાંનાં કાહડવાને, નહીં રાવશેઠ

(૪૦)

વાશતે બેહેતર કે જાણું નહીં—
 શેઠદારને બદલાંત્રીમાં લાણું નહીં*
 હેવો બેઅકલીનો વીચાર કોહર—
 કરીને નહીં કીધી શહી અને નોહર*
 દીલ અંદર હેવોતો રાખેઓ વીકાર—
 શહી લેવા જાગારનો કીધો ધીકાર*
 તો ગરૂરો જુ હવે થાડો અટકાવ—
 કાલો અંધરાઈ ને નાં પટકાવ*
 નાં રાખાં મન અંદર ગરવ—
 કરવા જે ચાહીજીં તે થાઈજીં શરવ*
 તહનારા મનમાં, કાંઈ થશેજ નહીં—
 જે વીચાર કોઈને મન વશેજ નહીં*
 પંજુ આડે શકુંનછે ફિક વેશાનો—
 લગતોછે તેણીનાં પેશાનો*
 કે નહીં “સુવો તરંજુનો ને તેરનો—
 નહીં શવાશેર જુતરનાં નેરનો*
 તો તે સુવો, કાંજુ હેવો હશે”—
 કે વાત તહનોપર લાગું થશે*
 શાંતું તંમને ફિટું આવીજીંતું માંન—
 ન કાપી શકાઈ તંમથી ગાંજરની ગાંન*
 સુગા સુગા હવે, બેઠા મારો માંખ—
 શામેત થાઈજીં, કે ન રાખતાં નાંખ*
 હવે ગાંમ અંદરની ટાલવાં પલીતી—
 જે જગોડે, કે મંડલી મલીતી*
 તાંહાં બોલાવેઆ વકીલ જીવરાંમ—
 પોંહચાડી શરવેઓડે અકલ ને શંમ*

તઈઆર કીધી તાંહાં અરજીઓ તંત-
પોલીશનો વડો મીશતર બેટીંગટનઃ
તેહને હેરી કીધી અરજ—
કે રોજદારને ધરવાનીછે ૫૨૦ઃ
બીજી ઝુંબડની પંચાઈત ૫૨—
કે મદદની ૫૨૦છે તમારે શરજ
તરીજ અરજ કાંજીનશીલપર કીધી—
જેહમાં ધુંનાવોની સામેતી દીધીઃ
કાજને માંથેબી ચેલેઓ અનેઆ—
તેવંજીનેબી વાળબી તકશીરવાર ગણેઆઃ

તાં ૧૯ મી મેઈ ૧૮૫૭ ને દીને ભર

અનાં પારશીઓઈ ઝુંબડની કાંજી

નશીલપર નોકલવા શરૂ મીથ

તરે ઉવીશને આપેલી અરજઃ

જેવાને હેઈછે કાંમની કદર—
તેવા, આગલ પડેછે કરતાં ન કરઃ
જેવાને પેઆરો, પોતીકા દેશછે—
આશત, તેઓને મનથી નવાજેશછેઃ
શીતંમ, બહુ તેઓને ગનીમતછે—
ભતીઓની જેવાને અરપરછેઃ
જીજંમ, તેવાના મનથી બાંનેમનછે—
દેશીઓપર જેમજું શીદા તંનછેઃ

તેહવા સુંણનાં થાડા † ઘડરશથો—
 મીથાલેછે જેહવો શરકારી શરથતો*
 તે સુખ્ય ગડિઆ કેવીશની પાથ—
 અરજ આપીને કીધી પ્રમાશ*
 કે કાંઠીનશીલપર ડિ ચોકલી દેવી—
 તે શાથે બે વાતો વલી કહી દેવી*
 કે શાહેબે કમીશનર આપવો પડશે—
 શખ્ય ગું હમારો શાહેદ ઠડશે*
 શધલો માંમલો તેં જાડિલોછે આંબે—
 કે હેવો જીલંમ શેતાંનખી ન થાંબે*
 તેહવો જીલંમ, હમે લોકે છે ખજેઓ—
 તે અલખતે, તહેનેખી નથી ગજેઓ*
 તેથી, ગું ઊપર આધાર રાખીડિય—
 ને કાંઠીનશીલમાં આડિ અરજ નાંખીડિય*
 હતી તે કેવીશની વીરધ મરજ—
 ને કીધીતી પારશીઓડિ અરજ*
 તે વાંચતાંજ, તેહને ચહડી રીશ—
 પાડી મેલા પારશીઓપર ચીશ*

---

† દશગુર પેશોતનજ અશપંદીઆરજ*—
 શેક બહમનશાહ બેહરાંમજ વકીલ*—શે
 ઠ બમનશાહ બેહરાંમજ મેહેતા*—શેક રૂશ
 તંમજ તથા મંનચેરજ દલાલ*—શેક બે
 હરાંમજ પ્રહુંનજ વકીલ*—શેક ટેમુલજ
 પ્રહુંનજ સુંનશખ*—શેક હોરમજ માં
 જીકજ કડવાજ*—શેક હોરમજ નાંનાંભા
 ઈ કાલા તથા શેક જીવંનજ નવરોનજ,
 અને બીજાઓ*

કે શેઠદારે ચાલ ચલાવીચ ભલી—
 પાશે હતો માહારી ગોલાંમ અલી*
 તેંહનીપરજી આ તોહમત રતછે—
 શાફ તે વીશે માહાર મતછે*
 વાશતે તેહજું નાંમ નાંખો કાહરી—
 અગરજો મશ્વત લેતા હોવ માહરી*
 નવાખ વાલેજો કે મેહરખાંને મન—
 શીતનાંજો શાંમેલ હતા કે તંન*
 ભારી ભલકાનાં યોજદાર—
 જાલવી, કાજ અને શેઠદાર*
 વાશતે આ અરજી શરકારપર વાલો—
 શલાંમ કરીને કરી ગઈઆ ઠાલો*
 શેઠદારને પડી કેવીશે ખખર—
 ભઠી ગઈ દીલમાંથી તેહનાં શખર*
 કરવા લાગો તે હાઈ ને વીલાપ—
 માજીશરેટ કેવીશનો લીધો નીલાપ*
 હતો કે શેઠદાર શીતુરીમાં પ્રકર—
 ગરીબી ખતાવી, કીધાં કંઈ મકર*
 કેવીશે કહીજાંકે દેહશત નાં રાખ—
 થાવા દે અરજીઓ હેવી તું લાખ*
 અરજીઓથી કાંહાં હું કરનારછું—
 શરકારને રીપોરટ હું કરનારછું*
 તેહમાં તરંજુડેનાં નાંમ લાવનારછું—
 યેશક હું તને ખચાવનારછું*

* કાજ, જાલવી, અને શેઠદાર*

મલેઓ જવાળ હેવા ખાતરં તથાની—
 તોડીથી જ હરાંમ નશલીનો*
 પારશીઓનાં લોહીની રાખનારો પેઆશ—
 એશરંએ મંનમાં કીધા વગર કુઆશ*
 જ તોખને શહેતાંન, ખુંનીઆદે શગ—
 લગાડવા ગડિઓ પારશીઓના વગ*
 જકાદ બેડ, શેઠાને તાહાં ધકા ખાઈ—
 † બહમંનશાહને ઘર અડેઓ બઈ*
 કહીજીં રીતનાંઓ શાંચેલ નથી હું ભાઈ—
 જ વાતનો જાંમીન તે છે ફિલાહી*
 હું હોખુંતો, કુટજો દીદા ને અશંમ—
 વલી ખાંજીઅ, ‡ નનેમીઆનાં કશંમ*
 વાશતે અરજમાંથી નાંમ કાહાડી નાંખો—
 પારશીઓને ગણુંઅ, હું દીદા ને આંખો*
 બહમંનશાહે તેહનાં જીતર આંખી—
 નાંખ આંખીજીં તેહનાં હાથમાં કાપી*
 કે તહનો શાહેબતો શુંનગારછા—
 પારશી લોકોનાં ખુંનખારછા*
 તે શરવેં જ નજરે જોઈજીંછ—
 માંન તહને હીઆં આવી ખોઈજીંછ*
 જમ કહી તેહને કીધા વદા—
 જ ચેહતાજી અછી કીધી રરજ અદા*

---

† જ બહમંનશા બરચની પારશીઓની
 અંજુમનાં ચેહતાજી થાડી*

‡ નનેમીઆ શેઠદારનાં છોકરાંનું નાંમછ*

મીશતર ડેવીશે—કાજ, ચાલવી અને .

રોજદારની શારી ચાલવીશે કાંઠિન

શીલને ધીવેલા રીપારટ—અને શ

રકારે તેહનાં લખ્યા ઊપરથી

કાલોકાને જાહર રીતે અપા

વેલું માંન પતર#

હું ન હરાંચાને કરવા પ્રપારટ—

કાંઠિનચીલમાં ડેવીશે કીધા રપારટ#

કે રોજદાર કાજ અને ચાલવી—

કિવાડ આડ અગણુછે હોલવી#

નહીતો વધતે ભડિઅંકાર આગ—

ચુશકલ હતો તેહારે લાગવો લાગ#

કાલોકાડ ભાંજીએછે બલવો—

હતો દેહશતનાક, જે ટલવો#

વાથતે નાંમદાર શરકારે—

નવાજવા કિવાને, કંઈ પ્રકારે#

કાંઠિનશીલને તેથી આવીજો ગોમાંન—

કે આપણું જોઈઈ, તેવાને માંન#

ડેવીશ ઊપર આવીજો લખાઈને કાગલ—

માંન પતર આપજો શભાની આગલ#

નાંમદાર શરકારની તરફથી—

તેહવીજ ડેવીશે ચોહટી જાહરશી#

પોતાની આશીશમાં શભા ભરી—

આલાવેઆ ક તરણુડેને વરી#

કહીશુંક “ તમારી માકરી જોઈ—
 શબ્દ ન તહને ઈમાંગદારી ખાઈ*
 તેંહની શરકારે કદર પુછ—
 માંન પતરની ખોકલીછે પુછ*”
 ઈ શાંભલી, છાતીનાં થાડિઆ છાતા—
 સુરદાસ ને નાતવાંન થાડિઆ માતા*
 આશત આવવાની તો ગડિઆ ભુલી—
 ‡ હેદરખાં અપજુલા તો ગડિઆ કુલી*
 થાડિઆ પુછિઆ દીલખો પુથલ—
 કે થાઈ પુથકેલ તે આપણી કુથલ*
 શરકારખોખી ભલલા આપણે શાવેઆ—
 માર મારી, માંનપતર લાવેઆ*
 હેવીશનીછે હેમાંખી કશર—
 હીચકારાંપણની તેહની અશર*
 તે અતરે થાપિત થાઈછે—
 તેહનો દાખલો જીવો આઈછે*
 હેવો વીચાર, હેનાં બીહીકણાં મંનમાં—
 કે અંણગંમતો હુ થાડિઆ જનમાં*
 નાતવાંની માકરી થાઈછે બહેર—
 શું આ ગાંમ કે દેશાવર બાહેર*
 તેહમાં જો પ્રીથી રેશાદ ભીડે—
 તો બેથકછે કે શરકાર રૂઠે*

---

‡ હેદરખાંન અપજુલા તે ભરૂચની મીઠી
 નીશીપલ કમીટીનો શીકરેટ્ટરી અને શર
 તનાં મરહુમ નવાબનો શાલો થાડિ*

(૪૭)

ને ફેશાદનાં મુલતો ડિલછ તરંણ—
 તેવોને કરી લેજાં હું જો શરંણ#
 તો ફેશાદ, પ્રી બરપા થાડિ નહી—
 ડિ વાતની રહે, હાડિ વાડિ નહી#
 શરંભજો કરું તેવોને ગરકાવ—
 શારા શમુંજોનો આપો શરપાવ#
 તો જાંચું તેવોથી જોવાડિ નહી—
 પુરું ખીજ પ્રી ધોવાડિ નહી#
 હેરી મતલબથી અપાવી શાખાથી—
 ડિ વાત કાઢને શારી નહી ભાથી#
 પંણ શું કરે? ડિ કેવીશ બચારો!
 જહારે હેંજો કંઈ રહેઓ ન ચારો#
 આશીઆંબી ખીલોડી, ભેંદરાને વરે—
 થાઈછે તેહવી ડિ બધી તહરે#
 કેવીશ પકડી તહરે બધી ખાંચોથી—
 પંણ અંતેતો લાગીતજોને નાંચોથી#
 તે નાંચોથી હવે શીટનાર નહી—
 લાગેલો બટો તે ચીટનાર નહી#
 શું બેવકુશી ! કરવા જોઈડિ જોર—
 માંન પાંણ આપી બલટા કીધા શેર!!!

બેટીંગરંજને ભેંચમાં નહી આવવ#
 વીશે કેવાશે આપેલો પ્રેય#

બેટીંગરંજને જે અરજ કીધીતી—
 તે, તે શાહેય, ઘેઆંનમાં લીધીતી#

(૪૮)

કરવા ધારી ડિ વીશિં તપાશ—
 શરત આવેઓતો, ભરચની પાશ*
 ભરચ આવવાનો હતો ધરાદો—
 તેહમાંથી કેવીશ પડેઓતો આડો*
 જે કેહવાતોતો ભરચનો હાક*મ—
 તેંજી લખેઓ, કરી ટીક*મ ટાક*મ*
 શરત ખાતે બેટીગટ*નને પતરે—
 તથાથી લઈ નાં આવતા અતરે*
 હંઈઆંતો શંધું શમાંધાંનછે—
 બીડીભંચ તે ખાતરે શુભખાંનછે*
 તે વાંચી બેટીગટ*ન પાછો ફરેઓ—
 અરેઓ કેવીશ ! તને મારગ શું ધરેઓ*
 ઇશલાંબેનાં કીધાં તને ખુશ મંજુ—
 પારશીઓનાં, કહે ભવનાં દુશમંજુ ?
 કે ગડિઆ પુરાડતા બધો તરાપો—
 ઇશલાંબે ખુશી, પારશીઓને બલાવો*
 શાશું હતે તો, વલી હતી ડિક વાત—
 શદ*નતર શુકાઈની પકડીતી શાહંત*
 શરકારને ઠગી, પરબને શતાવી—
 ઇશલાંબે પરની આપતો મટાવી*
 પુરાઈને બધો લીધો પોતાને શર—
 ન જીજશ, ન કીધો ખોદાનેા ડર*
 પંજુ કેઆંમતે બહારે થાશે શવાલ—
 તેહારે કેંન છું પાવશેા વાજખી હવાલ ?
 પડશે બહારે તહનેા શંનતાપમાં—
 ગીરફતાર બહારે, થાશે પાપમાં*

તેહારે શું આવશે, શેઠદાર કાણ ?—
 કે આવશે મહામદ શાસ્ત્રવા પાણ ?
 નહીં નહીં, તહને પોતે શોશશો—
 હાથે કીધું તેહને કોઈને દોશ શો ?

મીથતર કેવીશે પારશીઓ પાશેથીં સુશ
 લખાંનો શાયે લડાઈ નહીં કરવા
 બાળેનાં લખાવી લીધેલાં બેવકુશી

ભરેલા મચકરા*

મીથતર કેવીશે, વલી કંક શભા ભરી—
 બંધે ભતનાં, શેઠીઆવોને કંકા કરી*
 સુશલખાંન શેઠીઆવોને બેશવા દીધા છાંના—
 મારેઆ હતા, અધુરા પારશીઓને તાંના*
 શેશાદીઆવોની હુરમત, પોતે રખાવી—
 પારશીઓ પાશેથીં લીધા, મચકરા લખાવી*
 તેહારે દ૦ પેશતંનલકિ હેવો લીધો વાંધો—
 ન ઘટે હેવો પાશથી, કિ લોકાનાં માંગો*
 † હકીમ કુદવતુલાકિ હાવો રરઓ કીધો—
 લેવો બંધે તરખનાં, હેવો ભતર દીધો*

† હકીમજી કુદવતુલા હકમતવુલા, ભરે
 ચની અદાલતનો સુનશરહિ અને હેની
 ચાલ ચલણ વખાણવા જાગછી* બંધવો
 થશે હેવું ચાલલી કિ હકીમ શુરત ખાતે
 જતો રહેઓ હતા અને બંધવો નહીં કર
 વા બાપે શુરત ગડિઆની આગમચ ધ
 છાકોને કિજી ભપદેશ કીધો હતા*

સુશાંતીઆ કેવીશે, જવાબ દીધા આરો—
 સુલભનાં લોકાપર, ભરેશોછે માહરોઃ
 વાશતે પારશીઆ, સુચકરો લખી આપે—
 સુલભનાંનેશે હવે લરવાને ન તાપેઃ
 શહી કીધી તેપર, હાજર હતા તમામ—
 નહી કીધી ડંકે, જેહણુ ટેસુલણુ ‡ નામઃ
 બોલેઆ તે સુનશર ગોશશે કરી—
 મચકરો શાંનો તહનો માંગોચ વરીઃ
 હનો નથી હુછછા, કે નથી બલવાખાર—
 લેવા તેઆ પાશથી, જેવા હોઈ ચોરઃ
 ઘણાંબી કીધા તે સુનશરે જવાબ—
 પંથુ શું ચાલે, જાંહાંકૂકો હોઈ નવાબ ?
 કેવીશે જશતીથી લેખ લખાવી બઈ—
 શેઠીઆવો પાશથી લીધી, ઘશડાવી શહીઃ
 તેઓડતો, કીધી બેવકુશી શરર—
 પણ સુનશરે ન કાહડેઆ કારો હરરઃ
 તેંહની ન કોઈક દલીલ પકરી—
 શેઠીઆવો કેમ ગઈઆતા બખરી ?
 શું કાંમ આપી શહી, શું હતી જરૂર ?
 શું કરવાનો હતો કેવીશ કરરઃ
 સુબહનો માંગલો ન જોઈઆ હતો—
 શેઠાઈ ભરંમ કેહવો બોઈઆ હતો ?

---

‡ ટેસુલણ, આગલ ભરચનો નાજર હ
 તો અને હમનાં અંમદાબાદનાં સુનશર
 ની જગોપરછેઃ

અંગરેજોનો, પરેખ - આધો હતો—
 તે લેવાનો હવે વાંધો હતો*
 સુંબઈનાં શેઠોં અકલ યોઈતી—
 તે સુક તહને નજરે જોઈતી*
 કે અંગરેજો, તહને સુંગરાવેછે—
 આદરનો પથર ધાલીને, મારેછે*
 પંજુ સુંગરાવું તહને લોકે જોઈતી નહી—
 રાજ થાવું તહને કોઈતી નહી*
 ન મજબૂતો કિતરેતો નાં પારવી—
 હા કેહવું તે વીચારી, અને ધારવી*
 જોભા ને માંનથી, શેઠો અશીતી નહી—
 પથરપર હીરાને ધશીતી નહી*
 નાં પાડવાને કાંઈજ શરંમ નથી—
 જીલકું કરવું કે તમારો ધરંમ નથી*
 કે શરદે કગો તહને કુશલાવેચ—
 આજગરના જોવી આજ્યો પતલાવેચ*
 આજથી તહને લીચ કગી—
 શરદોખીછે ભાઈઓ ખરા પગી !
 વાશતે શેઠો, જોઈ વીચારીને ચાલવું—
 વાજખી હોતી તોજ પોલીજી પાલવું*
 નહીતો કેહવું કે શાહેચ કરો માંશ—
 મરને થાતી તેવેનાં દીલ પેકોલાશ*
 ઉવીશ, અરેખરો દગલખાજ—
 ગેર ઇનસાફની હેને નહી લાજ*
 કેઆમત તક હેને નથી મરવું—
 શું કરેચ, જોહારે શું જોઈછે કરવું ?

(૫૨)

હરાંનીઓને   ૬   પોતે   પડાવેચ—
 ગરીબોને,   ઇબ   દઇ   શતાવેચ*
 શાહુકારોને   ૬   કરેછે   ચાર—
 ચારોને   ભલય   કરેચ   શરજોર*
 જોવાં કીધી આંધ્રી ખાંભુ ખરાખી—
 તેવાને ભાઈ ન કહીઈં ખરાખી*
 શખુરીથી જોવાં વીપતાને શોશી—
 તેવાની —ડાખાં, લાકરીઓ ખાશી*
 હેવા કીધાં ૬લું, ભલયો નેઆવ—
 વાંહાંણુ કુખારી, ને ખચાવેઓ નેહાવ*
 વાધરીને વાચતે, નેશોને મારી—
 કેહવો ભલયો, ૬ તે નેઆધારી ?
 મચકરા કાંણુ શોડેથી લેવા નોઈ ૬ ?
 તે વીશે ભાઈ, વીચારો કાઈ ૬*
 પારશીઓને   ઇશભાંભો   વગર—
 કરે કુઆશો કાંઈ હીંદુ મગર*
 કરે દરીઆરત,   કાંઈ   ઇઆહુદી—
 કરે કાંઈ શેઆંણી, નહી ગાવદી*
 તો કહેકે મચકરા, મશલાવો પાશથી—
 નોઈ લેવા, નોહટા તહરાશથી*
 પારશીઓ પાશથી લેવાં નહી—
 ૬કમારગીઓને કંઈ કેહવાં નહી*
 હેવું થાઉંતો ગાંમમાં રેહવાં નહી—
 ૬ જુલમ કાંઈથી શેહેવાં નહી*
 પંણુ કેવીશે છોડી ઇનશાખ રાશતી—
 કીધીછે ભાઈ ચોખી બશતી*

હોરાવોને મનુષ્યરમાં પ્રીતી દિક્કા

થાવા વીશે જાઈનટ શુપરઈન ટેન

ડેનટ મીશતર જાભાઈ ડેવીશને

આપેલી ખપર અને શ્રેજદા

રે જાભાઈની કીધેલી નાંલેશ,

ઈતીઆદીઃ

જીનની તીજ તારીએ, હેવી ચાલી ધુમ—

ગાંમરાંવામાં, હોરાવો દિક્કા થાઈચ ધુમઃ

તેવો દિક્કા થાઈ, હાવું કરશે કાંમ—

જલ ભાંજ, શેહર કરશે પ્રનાં મોકાંમઃ

તરેજુરી હુંડશે, શાંભલી અધીર થાઈ—

ખેરાંમજા વકાંલે ડેવીશને ઘેર જાઈઃ

કહી દિ અખર, હોતો રાતનો વખત—

ડેવીશે વીચારીજાં કે કાંમજે શખતઃ

ખેરાંમજા કહીજાં પરશે જલપર—

પછે તરેજુરીનાં, પરશે ગેહલપરઃ

હજારો દિક્કા થાઈ, કરેચ વીચાર—

હુંડી શેહેર, મારવો અંગરેજોને મારઃ

આ વાત શાંભલી ડેવીશ મનમાં ખીધી—

તતકાલ શ્રેજદારને બોલાવી લીધીઃ

ચીઠીઓથી કીધી અંગરેજોને જાંન—

શાહેબ લોકો આવેઆ, ડેવીશને મકાંનઃ

દિ અખર શ્રેજદારે મનુષ્યરમાં કેહવારી—

કે હુછાઈ તજને, હાલ થાજો વેહવારીઃ

અગરજો આજકાલ ડિ કાંમે કરશે—
 આતરીછે માહરી, હકનાહક મરશે#
 શરકારને થાઈચ, ડિ વીશેની નાંણુ—
 કરશે જો કંઈ, તો કારી છુટશે પાંણુ#
 ડિ રીતે શેઠદારે ખંદોબથત કરી—
 કેવીશ આંગલ, નલો થવા ગડિઓ વરી#
 થાહેચ, ડિ છે જુહું ગુલખાંન કરું—
 કેવીશનાં મંનમાં તે આવીજીં ખરું#
 કે પારશીઓતું, હવે નહીં માંનવું—
 કહીજીં તેવોતું ન ખરું જાંનવું#
 પંણુ અંગરજો જોવો વશતાતા બાહાર—
 તેવોડિ શેહેરમાં કીધાં ધરખાર#
 કેવીશની તપાસા જોઈ, તેવોડિ ખુધી—
 કે છે ડિ ગાફેલ, ન રાખતો શુધી#
 રહી ડિ ભવ શુધીની કાંડાંની—
 લખીછે ખીનાં અગતની જાંની#
 જુન મહીનાની દશમી ને પુધવાર—
 ખુંમાટો થાડિઓ, પડી બળરજો ધાર#
 આખાં શેહેરમાં થડિઓ શેહેરશાર—
 ખંધ કીધાં લોકોડિ ધરનાં ખાર#
 પાંણી આવેઆં વલી કોઈનાં નેનજો—
 ઇઝરપીઆંનો ગડિઆ, દોડી લેંનજો#
 ભરાવી તોપો, થાડિઆ હથીઆર ખંન—
 કે આવેતો ખંચવા, ન દેવું ડિક તંન#
 ભડિઅંકાર થાડિઓ, હેવો ધભરાટ—
 વેપારીઓ નાહશવા લાગા શેરશરદ#

(૫૫)

ભરેલી દુકાનો, ખાલી પડેલી જોઈ—
 શેઠજી શપાટે, મારી ગીઆ કોઈ*
 શેવટે જનાડિઓ, ડિ પાખદનો શેર—
 કે દોડતો આવેઓ ભઈનટ અમલદાર*
 મીશતર જભાઈ મનુખરથી—
 બહેર કીધું તેણે, છુંટના કરથી*
 કીધી તેણે કુલ બબરનો ભણ—
 મનુખરનો જમાવ થાડિય, † મુથલમાંન*
 ડિપરથી શેહેરનો ભડી રહી ગય—
 લોકો લાગા, નાહાશવા જહપોજહપ*
 જભાઈ કહીજી, કેવીશને ખીરાદર—
 જોઈ આવેઓ હું મનુખરની પાદર*
 દાંડગાવોની તાંહાં, ભારે છે કટ—
 છુંટવાની તેવો, કરેછે ગત*
 જભાઈની વાતને, કેવીશે માંની ખાટી—
 તરડાઈ તેપર ને ખુંમ પાડી ચોડટી*
 કહીજી તેંણે “તુંમ ખોલતા હડિ જુઠ”
 (મંનનો ખખરી) “છજ અગલી ખરૂ”*
 ખાંજાશી પકડીને તે નીકલેઓ ખાહાર—
 તેટલાં તાંહાં આવી પોંહચેઓ શેજદાર*
 આપેઓ શેજદાર ને ‡ શંભુજી શવાર—
 કે ભઈને તપાશે, ડિ શું કહેચ ગવાર!

---

† ડિ મુથલમાંનામાં, અલીની ભમતનાં
 હોરાવોની શંખેઆ વધારે હતી*

‡ શંભુજી—ડિ શરતની પોલીશનો ચેજ
 ર શખેદાર થાડિય—પણ કોઈ અમલદાર શા
 થે તે ડિ હીગાંમમાં ભરૂચ આવેઓ હતો*

ખંધે જણાં જઈ પુગા મનુષ્યરને ગાંધે—
 શું જોઈ, હું યારા બલવો કરવા તાંપે!
 શંભુજી કીધી દાંડગાવોશે વાત—
 ધારેઆતેલે તહનો, કરવા ચાહેચ ધાત*
 શેજદારે કીધી તેવોને અચારત—
 લાવેઆ ખાંડાંનું કે અતરેછે જેઆરત*
 શંભુજી કહીજી, જી બોલવુંછે ખાંમ—
 જેઆરતમાં શું પડે, હથીઆરનું કાંમ?
 છે તહનો પાશ તલવાર, કાંડાડા ને શોટા—
 ભેગા થાજિઆચ વળી, નાહના ને નોટા*
 તોહાં શું તદખીર કીધી શેજદારે—
 ખેડતર, કેવીશ હેંની ખાજ કાહારે*
 હેવું કહી લાવેઆ જંણ ખે ચાર—
 કહીજી તેવોજી આવતાંને વાર*
 જીઆરતછે, હેવો કીધો તેવોજી ટપો—
 પાશ થાજિઆ તેવોજી મારેલો શપો*
 કેવીશ આગલ જેભાઈની કીધી નાલશ—
 ખુરો વીચાર આપેઆમાં, ન કીધી આલશ*
 કે જેભાઈછે પારશીઓનો જાંની—
 ખુમારો પાડેછે, વાત તેવોની માંની*
 હેવું કહી જેભાઈને બગાડી નાંચોચી—
 શાંબલી શંભુજી પકડી ખાંચોચી*
 વીચારીજી તેણે જી શંધુછે તરકટ—
 પણ દરશત ન ધારી, કરવાને હરકત*
 શખખ કેવીશતો શેજદારનું માંણ—
 તો શોકટ બદલાંમી, માંથે કાંણ તાંણ?

વળી ન તેહનું તાંહાં ચલંણ કે ચારો—
 ખાંતોથી પકડીને બેઠા બચારો#
 પણ કહી કથા, તેણે ફિક મીતરને :
 કે તપાશે રોજદારનાં ચરીનતરને#
 કાંકે લાગેછે મહેને અતીશે ભડિ—
 કદાચજ શરંમ હડિઆ તમારી રહે#

જાલવી નુશુરઅલાઈ ફરીયા દંગો કરવાની

હીધેલી બિશકેરાણી, અને જંગલીઆને

મનુષ્યરના હાકંમ તથા વછર

અને અમીરો બનાવવાની બે

વકુશી ભરેલી આપેલી બિચદ.

કરવા બેઠા જાલવી ખારશતાન—

નવેશરથી કીધાં, પાછાં કારશતાન#

હોરાવોને ભાઈ, ચહડીઈ જે જેહર—

આવેઆ તેવો નુશુરઅલાને ઘેર#

કહીઈ, ન કરતા અંધવાવોની પેર—

અરૂં કહીઈચ, રાખશું તનોથી વેર#

કીધુંચ કાંમ તમારા કહેઆથી—

હણુ કહીઈચ તેમને હડિઆથી#

નાંમ તમારું હમે બહેર કરશું—

ચુવાહછે મહુમદ, હવે નહીં કરશું#

તેહમાં સુરે મુલલાં, † ગાલાંમ કાદરખાં—
 કંમઅશીલ ખીજો, ‡ રકીર વાશદખાંઃ
 આવેઆ હતા ડિવો થાઈને શાંહખો—
 નાંખી દીધા મોલવીડિ, તેવાને લાંમખાઃ
 કહીજાંકે થાડિ, તંમને રતે મોખારક—
 શખુન આડિ માહરા થાજો લાભકારકઃ
 જવો ને થાવો, વહી પાછા જમાવ—
 હુંટમાંથી પરથંમ, મલે તે કમાવઃ
 ડિ કાંમની આગેવાંની, તંમનેછે લાજંમ—
 મારો, શરદારો, હોધેદારો ને આજંમઃ
 જાંચકો તલવારો, † આદ કરો નખી—
 જગાવો દીન, ના કરતા કોઈ કખીઃ
 શું જોવોચ! કરો કોશરોને રનાં—
 પલીત પારશી, ને અંગરેજના જનાઃ
 નાચ કરો, ડિ લોકોનો શદંનતર—
 ખંધે કોંમ વચે, રાખો ના અંતરઃ
 મનુખર, જંગલીશાહ તમારું થશે—
 તમારા અંમલ હેઠે રઈડિત વશશેઃ

---

† ગાલાંમ કાદરખાં ડિ મનુખર ગાંમનો
 મોહટો હાથેશજી હતોઃ હેની જીવર કાંનશ
 પીરેશીનો ચારજ લાગુ થાડિઆથી હેને
 તરંજી વરશની શબ્દ મળીચઃ

‡ રકીર વાશદખાં, તે જંગલીશાહને
 કહેચ; ડિ મુજનાં ઘણાંક નાંમછેઃ હેની
 જીવર તકશીર શામેત થડિઆથી હેને દેશ
 નીકાલની શબ્દ મળીચઃ

(૫૬)

વજરાત, તે આ ગોલાંમ કાદેર કરશે—
 ઇશલાંમોનો શેતારો, હવે પ્રશેષ
 હું હશે તેવો જંગલી ને અપર—
 ન ચોલવીનો પીછાંનેઓ, ખાંનગી કપરુ
 બેશક, તેવો જંગલીઓ ને રાંની—
 ખરી માંની તેવોડિ, ચોલવીની વાંની
 બેવકુરો તે, વગર અકલના ચેરા—
 પ્રી વલેઆ લાગલાં ગાંમો ને બેરા
 ચોલવીડિ જીતારેઓ પોતાનો ભાર—
 કાહાડી ખાહારની પીડાને ખાહાર

પ્રીથી બલવાની ધાશતી રાખી ખાહુર
 કોટનાં પારશીઓનું કોટનો જાઈ
 વશવું—જંગલીશાહ ને ગોલાંમ
 કાદેરની ઊશકેરણી જીપરથી આશ
 પાશનાં ગાંમડાંવાલાવોનું મનુખ
 રમાં જમાવ થાવું—ને તાંહાં
 નાં હુરાવોને લગાર ડિ દીલ
 નહી જાડિઆથી પાછા
 વીખરાઈ જાવું

કીધાંતાં ચોલવીડિ, દીલ બંધેનાં માંખણ—
 કરવા માંડેઆં હવે તેઓડિ પાખંણ
 ન શહનનેઆ, ગયારો કથા ભેદનો—
 પંથ હાકુંમ ને વજરની જીંનેદનો

રખડેઆ ખેરાં, જંગલો ને જીલ્લા—
 હતા તે નાપેકારો, મુજ ને ખીલ્લાઃ
 ભઇને કહુંકે, ઓ દીનદોશતો—
 પકડો ભિજંમ, નાં રહે શોશતોઃ
 ભઠો, ખીરાદરો, દીને મહમદી—
 નજીક આવીછે હવે તેરમી શદીઃ
 કાહાડો, કાહાડો, દીનનાં પાહાર છુંડા—
 મારો નશરાંનીઓ ને પારશી ખેડુંદાઃ
 પકડો તલવારો, જંખીઆ ને ભાલા—
 મારો કાપરોને, ખુશી ભપજે આલાઃ
 મારો, મારો, મારો, કરો ખાદી ખાદી—
 ૬ પવીતર કાંમમાં શાંનો ખાદી ખાદી !
 લેવો તીર કાંમમાં, કરો તીરંનદાજી—
 હજરત મહમદ, ને અલી થાડે રાજીઃ
 લડુથી કરો આ જમીનને તરે—
 કરો હેમી મરદી, નો રહે કાઈની નરઃ
 છ ઇશલાંનો હાલ કંઈ કંદમાં—
 પ્રો તેમજી છારવવાની ખેદમાંઃ
 કરો તીજારી તારાજ, કાઠની ધુલ ધાંણી—
 ફરવો અંગરેજોનાં અમલપર પાંણીઃ
 કરો ઇશલાંનોનો ચહડતો પાહરો—
 નશરાંનીઓને, નહશારો, નહશારોઃ
 દીનતો છે, હુંનીઆંને કબજ કરો—
 ફેલાવો, મહમદી મહજબ ખરોઃ
 હજી શું શાંભલોચ ! ચાલો રે ચાલો—
 મારો ધરડાં, જીવાંનો ને બાલોઃ

વચનછે મહંમદનો, મારો રે મારો—
 કાપરોને કતલ, દીન દોશતોને તારો*
 કરો હેબું, શીશત થાઈ તમારા જંગની—
 કરો આઈ જીનીનને, બાલાના રંગની*
 વેહતી કરો, તહનો બહુની નહી—
 ઊરાડો શર, મીશાલે ઊછલે દડી*
 માંગો મદત શરવે મવલા અલીથી—
 કબીઅત વધશે, તે માહ્યલીથી*
 ઓ ગાપ્પેલો, કંમ હજુ ખેઠાછા શુશત—
 શ મહમદી દીનપર નથી તહનો સુશત ?
 સુશત હોવોતો, ઊઠો પલનો—
 પ્પરહક પહડો, શરવે કલનો*
 દેવો, દેવો, કાપરોને ધન—
 શકુંનો કે વગરે ધનાં ખીલ*
 શાંભલેઆથી પેલા ગાવદીઓને—
 હોરા, શલેખાંની, ન દાવદીઓને*
 વાતો શાંભલવાથી, હાવી ખેડુંદી—
 આવી ગઈ તેવાનાં મજાખાં તુંદી*
 પુકારો કીધો કે દીન, દીન, દીન—
 અહડાવી કંઈકોઈ ખાંહે, અકલના હીન*
 કંઈતો શદંનતર નાગાજ ટાર—
 આહી ચીતી જોવા ખેઠાતાજ વાર*
 કંઈતો ખેઠેલા શોધતાજ રોજ—
 પુરાંન ખુશી, કંઈકોની દીલશોજ*
 નહી ધણાંવોને વશતરની મવશર—
 ખુશી થાઈઆ તેવો, જોઈ હાવી અવશર*

કાહાડેઆં કોઈક કોઈતાં, કોઈક પહરાઈ—
 કોટલી તલવાર, કરીને શહરાઈ*
 રદ થાઈલાં કાંમઠાં, ને બગરેલી બંદુખ—
 છરીના કાપલાવે, લઈ થાઈઆ શંનગુખ*
 આ ! હા ! શ્રું નીકલી ઇંદરની શેજ !
 ડિંક દુખ જોનારને, ખીછ ઊપજે જોજ*
 તોઆ ખોદા ! જાંજી શેહતાંનની સુરતી—
 અખલીશોની શેજ, જાંજી હવાજો ઊરતી*
 કોઈને માંધે ટોપી, કોઈ બહરેને શરથી—
 કંઈતો જોહતાજ, ખીલકુલ વશતરથી*
 કોઈને બંદી, તો કોઈને છુંગી—
 ધેતાવાતો બાંધીને રાખેઆતા શ્રુંગી*
 કારા, કદરૂપા ને કદર બીહાંમનાં—
 હતા ભરચની આશપાશ ને ગાંમનાં*
 શીતપણું, કંમઠારીજી અને આંખોદ—
 આછોડ, કેહુરનાર અને શારોદ*
 ડિ ગાંખોનાં, નાંખદારો નાંખાર—
 જમાવ થઈને, આવેઆ મનુષ્યર*
 ધભરાટ કીધો, ઊઠો મથલે ધમાન—
 શંધા મલી ખોલીડિ, અલીગું નેદાંન*
 મનુષ્યરવાલાવેડિ તાંહાં કીધો લાલો—
 હને છઠ્ઠિ મદત, તહને આગલ ચાલો*
 કહેઆ શખુંનો, તેવોડિ જોર રીતનાં—
 છેવો તહને અલીની હીમતના*
 છેવો તહને, ડિંકકથી શેહર મરદ—
 કાહાડો અંગરેજોની શેજની ગરદ*

ના જાતા કાલી, નાં ચાંમરી ગોરી—
 પીચો તેમનું લોહી, ખાવો માથ તોરીઃ
 હમે નાંખીજે, પારશીઓ પર છાપો—
 તહમે નશરાંનીઓને ખેધરક કાપોઃ
 કરવું જોઇનું, ખચાવવા બલા—
 ઠાલવીતી તેણે આ કુદલે ખલ્લાઃ
 ગાંભવાલાવોને, જાપજો વથવથો—
 કેહવા લાગા, ન દીશતો, બરશે કશેઃ
 મનુષ્યરવાલા રમેછે, આપંણથી જ કાગો—
 શરકાર ન મારે, જીવીયારછે હાગોઃ
 પારશીઓને જિવો, જલદી લીજે છુંડી—
 ને આપણેતો મરીજે, માંધું કુંડી કુંડીઃ
 તોહખી કાંઈ આપણું વલવાનું નહી—
 શરકાર પાશેથી, કાંઈ મલવાનું નહીઃ
 જિક તોપનો ગાલો છે શરવેને બથ—
 ચાલો નાહશે, નાહશે, ન દીશતો રથઃ
 વેંહતવાનાખી પડેઆ, તેવોને શકા—
 ભુખે મરી મરી, અને અંતે થાકાઃ
 થાકી થાકી અમે, અંતે વગે લાગા—
 જાંહાંથી આવેઆ, તાંહાં ગજિઆ જી નાગાઃ
 ફનાંતો થાજિઆ, જી કુંદે નાતરશે—
 પંજ શલ જીથી નીપજેઆંછે નરશેઃ
 વાત તો ચોકશ, ને હતીજ ખરી—
 કે છુંડ શાંડ કરશે દાંડગાવો વરીઃ
 જી વાતનો, ન રહેઓતો કશે શંધે—
 ગલીઓની ખદઓની ફેલાઈતી ગંધેઃ

કાહાડેઆં કોઈક કોઈતાં, કોઈક પહરાઈ—
 કોટેલી તલવાર, કરીને શહરાઈ*
 રદ થાકિલાં કાંમટાં, ને બગરેલી બંદુબ—
 છરીના કાપલાવો, લઈ થાકિઆ શંનગુબ*
 આ ! હા ! શ્રી નીકલી ઇંદરની શેજ !
 ડિક દુબ જોનારને, ખીછ ઊપજે ચોજ*
 તોખા ખોદા ! જાંજી શેહતાંનનો ચુરતી—
 અબલીશોની શેજ, જાંજી હવાનો ઊરતી*
 કોઈને માંધે ટોપી, કોઈ બહરેને શરધી—
 કંઈતો ચોહતાજ, ખીલકુલ વશતરથી*
 કોઈને બંદી. તો કોઈને છુંગી—
 પેતાવાતો બાંધીને રાખેઆતા શ્રુંગી*
 કારા, કદરૂપા ને કદર બીહાંમનાં—
 હતા ભરચની આશપાશ ને ગાંમનાં*
 શીતપણું, કંમઠારીઊ અને આંખોદ—
 આંખોદ, કેહુરવાર અને શારોદ*
 ડિ ગાંમનાં, નાંમદારો નાંમપર—
 જમાવ થઈને, આવેઆ મનુબર*
 ધભરાટ કીધો, ઊઠો મશલે ધમાન—
 શંધા મલી ખોલીડિ, અલીનું નેદાંન*
 મનુબરવાલાવોડિ તાંહાં કીધો તાલો—
 હને છછડિ મદત, તહનો આગલ ચાલો*
 કહેઆ શખુંનો, તેવોડિ ગેર રીતનાં—
 છવો તહનો અલીની હીમતના*
 છવો તહનો, ડિકેકથી શેહર મરદ—
 કાહાડો અંગરેજોની શેજની ગરદ*

ના જોતા કાલી, નાં ચાંચરી ગોરી—
 પીઓ તેમનું લોહી, ખાવો માથ તોરીઃ
 હમે નાંખીજિછે, પારશીઓ પર છાપો—
 તહમે નશરાંનીઓને ખેંધરક કાપોઃ
 કરતું જોદાનું, ખચાવવા ભલા—
 ટાલવીતી તેંત્રુ આ કુદલે ખલ્લાઃ
 ગાંભવાલાવોને, ઊપજેઓ વથવશો—
 કેહવા લાગા, ન દીશતો, ભરશે કશેઃ
 મનુખરવાલા રતેછે, આપંત્રુથી ડિ કાગો—
 શરકાર ન મારે, ડિ વીચારછે હાગોઃ
 પારશીઓને ડિવો, જલદી લીજિ છુંડી—
 ને આપત્રુતો મરીજિ, માંથું કુંડી કુંડીઃ
 તોહખી કાંઈ આપત્રું વલવાનું નહી—
 શરકાર પાશેથી, કાંઈ મલવાનું નહીઃ
 ડિક તોપનો જોલો છ શરવેને ખશ—
 જાલો નાહશે, નાહશે, ન દીશતો રશઃ
 વેંહતવાનાખી પડેઆ, તેવોને શકા—
 ભુખે મરી મરી, અને અંતે થાકાઃ
 થાકી થાકી અને, અંતે વજે લાગા—
 જાંહાંથી આવેઆ, તાંહાં ગડિઆ ડિ નાગાઃ
 ફનાંતો થાજિઆ, ડિ કુંદે નાતરશે—
 પંજ ફલ ડિથી નીપજેઆંછે નરશેઃ
 વાત તો ચોકશ, ને હતીજ મરી—
 કે છુંડે શાંડ કરશે દાંડગાવો વરીઃ
 ડિ વાતનો, ન રહેઓતો કશે શંધે—
 ગલીગોની ખદખોની શેલાઈતી ગંધેઃ

તે ગંધ આવતાં વાર, પારશીઓ રાંક—
 જોવા ઇજત આપર, ને રાખેછે કાંક#
 તેહમાં ઘણું ખરા, બાહરકોટનાં વાશી—
 જીવ લઈ, ગડિઆ કોટનો નાહાશી#
 શર શાંમંણુ લઈ, ગડિઆ શેહેરમાં—
 કોઈ બાડે, ને કોઈ શગાનાં ઘેરમાં#
 થાઈછે ડિ શને, ધનાવોને હાંન—
 ભંચકતાં નેલતાં, ભાગો શાંમંણુ#
 આ બનાવ જનાવતાં ભેટેછે આગ—
 ખાદા જાંને કહારે, શીટશે ડિ દાહાગ#
 શુઆવડી ઓરતો, પાલખીઓમાં ધાલી—
 લાઇલાજ, દશતાંનવાલીઓ પગે ચાલી#
 કદંને કદંન, જ્યો થાઈજાંછે પાપ—
 ખાદા કરે, તે ખીચારી ઓરતોને માપ#
 બાહાર કોટ થાઈજાં, પોત્રાનેલે વેરાંન—
 કોટે ખાધી ધાયતી કું કરશે હેરાંન#
 વીચારીજાં કરશે, પલીતો ખુનાં મરકી—
 નોહલાવોને નાંકે, નોહટી ખાંધીઓ ખરકી#
 હજારો ખરચેઆ, બચાવ મકી—
 પંણ પલીતની શેજ ન આવી શકી#
 બાહારકોટ વાલા, થાઈલા પરેશાંન—
 પાછા શરેઆ માંની, કોટજી હેશાંન#
 પરથંન હવે જાહરે પડીતી હુંટ—
 ડિકકનાં ધરપર હજારોની દુટ#
 ને ખીજ વખતનીખી હતી વકી—
 લોકોડિ તેથી કીધુંવું નકી#

જામીન ખાદીને દારીતી મતા—
 પછે કાઢતો રહેઆતા જતા#
 તાંડાંથી આવી, પાછી જમીનો ખાદી—
 શું જોઈ માલ, ન પોશાક ડિક કાઢી#
 ડરલે જોઈ પેવકુશી કરી—
 ડાઢેઆતાં કપરાં, તે ગડિઆં શરી#
 કંઈને થાડિઆ, આ રીતનો દગો—
 ડારીને ગડિઆતા, ભુલી જગો#
 કંઈકાઈ ડારતાં જનશો જોઈ—
 લઈ ગડિઆ ખાદી, તેથી બેઠા રોઈ#
 તે શંધું ડિ કંમળખતોની પુનાઈથી—
 રાજદાર ને ચોલવીની રેહનું માઈથી#
 તેવાને વારેવાર કાંઈ ગીત ગાઈ—
 મેહતરકે ગંમનાં, ભીતમ પ્રમ ખાઈ#

સુટાડિલો માલ મનુષ્યરમાંથી પકડી
 આપવાની મીશતર જાભાઈ ઉવાશને
 જણાવેલી ધારણાં—અને ડિ
 શુરા અંમલદારે તે વાશે
 કીલેલી મનાઈ#

ચેહનતુ માંણશને શદા મલેચ જશ—
 પંણતે જો ન પડેઓ હોઈ, આલશને વશ#
 તો ચેહનતને તેંહની મલેછ માંન—
 નહીતો કપકો, લગેલો નીધીઆંન#

તે હાલ આજે જેભાઈની ઊપર વીતો—
 તોપણ ભલોં જિ અમલદારનો પીતતો*
 કાઈ ખીન્નો હતેતો, વારતે ઊજર—
 થંડે પેટે જિલ્લુ, કીધું દરગુજર*
 હવે જીવેા હેને પડી પકડી અખર—
 કે કુલોજિક માલ હાલ છે મંદુખર*
 જક હોરાનાં ધરતો કીધેલો ગુપત—
 તે મલેતો તકશીરતો આવે કુપડ*
 શરકારને મલી આવે ખરો ચોર—
 હેવો મંનમાં લગાર કરીને ગોર*
 કેવીશને કીધો જિ વાતથી માહેર—
 તેંજી કહીજાં, હું તુંથી છું કારિર*
 જુટો તું હરદંત નવો લાવેછે—
 એથક તું, મહને કકલાવેછે*
 અઈઆંમ નથી, હાલ પકડવાનો ચોરી—
 જમ કહી, જેભાઈની હીમત નાંખી તોરી*
 નાં કહેતો ગંજિઓ, તે હીલવતો ડોકી—
 પંજી પકડો, હેવી નહી છાતી ડોકી*
 કેવીશ ને † ઇશપેનશતો નહી કંઈ શેર—
 હેવાઓનાં અમલતો, દીશતું અંધિર*

---

† મુંબઈનાં રાજીર વખતે મીશતર ઇશપે
 નશ માજીશતરેની સુરશોજિ ખીરાજેલો હ
 તો, પણ તેજીખી હેવી હીચકારી ચાલ વગર
 ખીજી કંઈ કીધુંતું નહી*

(૬૭)

મીથતર અલેકજાંગકર રાજરથને ભર
અનાં આકટીંગ નાજશટરેટ તરી
કે ગવરનર ઈન કાંજીનશીલે ને
નેઆથી તેહનું ભર્ય ખાતે
આવણું—તેણે પારશીઓ
શાયે કીધેલી ગોરતેગો—
અને મીથતર ડેવીશ
ની બદલી*

કાંજીનશીલનેા પરથમ કીધીતી અરજી—
થોડા દીવશ રહી, વલી કીધી મરજી*
તે મરજી માફ પીજી અરજી કરી—
કહીજી રહેઆ છછડિ, આપતનેા પરી*
વાશતે જેહરખાંની કરી લેવો દાદ—
કમીશનર નોકલો કે શાંભલે પ્રીઆદ*
તે વાત કાંજીનશીલે ધિઆંનિર્મા લાવી—
રાજરથને નેનેઆ, જે શરો રહેઆ શાવી*
૧૮ મી જુન ને ભરેશપતવાર—
ભર્યનેા આવી પુગો તે શરદાર*
રાજરથનાં આવેઆની થાઈ વધાઈ—
ડેવીશની તાંહાંથી તુરત બદલી થાઈ*
પારશીઓને આનંદ, ઊપજેઓ અતી—
કુ પ્રેશતેા આજીઓ, ન પીરા પતી*
તેવાને ધર, જાંને નોકલેઆ વેહવા—
ગજીઆ કંઈ શેકીઆવો સુલાકાત લેવા*

ભીનો થાઈ દીધું, રાજરે આદરમાં—
 બતાવી પારશીઆઈખી તેહવીજ શાંન#
 ખુરશીઆની હાર, તાંહાં હતી તેઆર—
 કહીછાં બેથવા, તેંભૂ બતાવી પેઆર#
 શાંબલતાં, પારશીઆને જોહકેથી કાંહાંની—
 કહીછાં, ધું દલગીર વાત તમારી જાંની#
 પંજુ હવે નહી રાખવી, તહને શીકર—
 આવેઆ યું હું રાખીને છકર#
 હવેથી ન તમારે કશ્શો હર આવો—
 પંજુ વાજખાંને ખરો પુરાવો લાવો#
 કેવીશની વાત, કહી તેહને માંડી—
 કે ન ગઈઆ તેવો, ઈનશાદને છાંડી#
 તેંભૂ આપેઆ ઊતર તે હતાં બીધા—
 તેથી ઈનશાદને હાયમાં ન બીધા#
 પંજુ હવે તે વખતે ગઈઆ વહી—
 આવજો શુબેથી પુરાવો મહં#
 નમેઆ શરવેને, કહીછાં થાવ રવાના—
 તહને શેહીઆવો, હશે ફર જવાના#

ખીજે દીવશે, ગઈઆ કંઈ વાદી—
 શંખેઆ તેવાની દીશતીતી ભાડી#
 બુકશાંન સરવે લાગા લખાવવા—
 સુદધઆની શાંહાંમને થાવા#
 તેઆને હોકમ આપેઆ હાવો—
 કે માંમલતદાર પાશે, કે બુકશાંન લખાવો#

(૬૯)

રાજરથ શાહુએ પારશીઓને થાકીલો

નુકશાંણુવીશે માંમલતદાર પાશે માં

ગેલો હીશાખ—અને તેણે તે શા

તાળીથી બળ લાવેલું કાંમ#

રાજરથે ડિઆદી લખી ડિહ ખાશ—

ચોકલી તે માંમલતદારની પાશ#

ક પારશીઓનો માલ-હુંડાડિઓ કુટલો—

અડચટો મહને લખી ચોકલ ડિલો#

તેથી તેણે, પારશીઓને બોલાવી બીધા—

કચેરીના તેવાને હાજર થવા દીધા#

કહીબંક, ભાણું હુંડું પાદ કરી—

હુંડાડિહુંડ હોડિ તે રકત ડિઆદ કરી#

લખાવો તકનો માફરી નોંધમાં—

શરકારછે હાલ, તેહની શોધમાં#

પારશીઓડિ, તે ખીશાલે, નોંધાવેઓ—

શાત હજરનો અરથટો આવેઓ#

ભાગો ટુંટો માલ ઘેરોની અંદર—

તેહનાં થાડિઆ રૂપીઆ હજર પંદર#

ખારી ખારનાં ભાંછ, દાંનાંમાં રેડીજી પાંણી—

તરાઈને ગાદરાંવો, લઈ ગડિઆ તાંણી#

તે વાતનેતો રાખી, છુપાવી છાંની—

માંમાં કુછનાંવોની, શગાઈ પીછાંની!

ક માંમાંનાંવોને, ન લાગે હલકાઈ—

ઓછીનાં અધરાંણ, ન ભડિ રખે છલકાઈ!

દોઅમાં દરેનેહર અધર રાખેઆં—
 ૬ બુકશાંનીમાં, ન ભરી નાંખેઆં*
 † માંભલતદારે જવાબ પારશીઓને કીધા—
 ભવ રપોરઠ તનારો, રાજરથને કીધા*

થેઠ બુમંનશાહ વકીલે પારશીઓને શાહ

ઈનશાદની વખતે બેશવાની કીધેલી

ગોઠવણ—અને જાગા વગર મથ

લેઈ માંખાપર ગુજરતી વીપતા*

આમાંશાનો હતો, તે વખતે દાહરો—

ને પારશીઓનોતો થાશે ભરગારો*

વીચારીજી, લોકો થાશે ડિકઠા ઘણાં—

પ્રસીઆદી, શાહેદી, ને બીજા જણાં*

૬ શરવેને જોઈ જોગા બેશવા—

અદાલતમાં, ન શજીને દેશે પેશવા*

જાળ જાવા પડશે હંનશેલા—

વીપત પરશે, અતીશે તે વેલા*

તેથકી કવોડ કીધી આડિ પેરવી—

ધારણાં ડિક ઘર ઊપર ઠેરવી*

---

† ૬ માંભલતદાર નતે દખણીછે, અને હે
 બું નાંખે ચીત્રંનરાવ ભગતછે* ૬ ઘણી લા
 ડિક અને આખરૂં વાહું માંણ્યછે*

જે ધરમાં કાંઈ રહેછે બહારંગણ—
 તેહનું નાંમછે, જોશી હરી નારંગ*
 તે છે બારગાવું વાંનીઆવોનો ગાર—
 જેહનું ધરછે, અદાલતની શોર*
 તે ધરમાંછે આથ, કંઈ જોહટો ચોક—
 ઠંડાવ કીધા, તાંહાં ખેશે પારશી લોક*
 તે બનીજાં, કં શેઠની શરંભથી—
 કિવંનની ઇજત અને મરંભથી*
 પાંજી પોહિંચાડીજાં, આરં ને મીહું—
 બાકિ માંજુશ હેવું નહીં કાંઈ દીહું*
 શાંભલો હવે ઇશલાંભાનું બેઆંન—
 આશીશ આગલછે, કંઈ ખુદ્દું ચેદાંન*
 તે ચેદાંનનો ચંડાલોનાં ઠગલા વરે—
 કંઈલાકિ જાળને જોરચાનો મરે*
 જાહારેકે વાદલનોથી વરુશાદ ગરે—
 તે વખતે કં જાલનો નાહશર્તા પ્રે*
 કંઈ રોજ, રાજશ આકિઓ શવાર થઈ—
 તેંહની દરશટી, જોરચા પર ગઈ*
 બોલાવેઓ જોરચાનો જમાદાર—
 પ્રમાવીજાં, શંધાને કાહારી તુકે પાહાર*
 બહુ પડી કિવોપર હારચારી—
 મારી ધકાને હાંકી જેવેઆ કાહરી*
 આવા લાગા તુજીઓ, મંનની માંહે ખાર—
 શું નથીઓ, ધરથીથી ન આપતી કાર*
 દોનાંવોકિ આકિ ^{~~~~~} બતાવીછે નકલ—
 કે માંજુશ પેદા કરી બખશી અકલ*

કે માંલુશ માતર તે અકલનાં બલથી—
 શાહું ડિઆ માહું, તે વીચારે દલથી*
 નેકી ધરે હાય, કરે બદી તરક—
 પંજુ આ આશમાંનતું 'રરતું' ચરક*
 ખેમરવત કાઇને અપાવેછે નશ—
 કાઇને કજશ, ભાઈ, કાઇને કજશ*
 કાઇને ખુશાલી, ને કાઇને ગંમ—
 કાઇને હરખ બલક, કાઇને શીતંમ*
 કાઇને કહીડિછે, આપણે પ્રેમકારો—
 પંજુ નહી તે રાખતું, માંનવીનો ચારો*
 જો કે કેવીય ન હતો ગવાર—
 હતો તેથી ડિક બલવંત શવાર*
 અકલતું છું ન હતું તે પાશે જોર ?
 પંજુ જાંહાં કીધા, જમાંનાંડિ દોર*
 તાંહાં તે પડેચોત થાઈ ગાણેલ—
 હેમાંછે પ્રરતાં ચકરનાં ફેલ*
 રાજરથને તેણે હતો વધારવો—
 વીચાર હતો તેંહનો શધારવો*
 લગાડતું હતું આશમાંનશે શર—
 લાવવીતી બિન્દે, તે શરદારની ખર*
 તો તે કીધાનેથી તે શાવીજું—
 રાજરથતું કીધું, થજને ભાવીજું*
 હર તરખથી તેહને શાખાચી મલી—
 કે રાજરથે ચાલ ચલાવી બલી*
 કંઈ ગડિઆ હેનાં નાંમપરથી બલી—
 કાઈ કહે આવેચોચ, ખોદાનો વલી*

કેવીશપર બધું લાગી નાખીજાં તાવંજી—
 રાજરથને ઠેકવેઓ, ઈનશાશનો આવંનઃ
 ગરીબોનો કીધો તેહને કદરદાન—
 ઈનશાશમાં કીધો અદલ નાશરવાંનઃ
 કરી દીધો ભાષા જગતો મહથર—
 કહો આશર્માનનાં ફેલતો શ્રી છે કેંઘર?

મીશતર રાજરથો અલાવેલી તપાશ—
 બેજાન ગાંડાંનાં ખુનોઓને પકડી
 કાઢાડવા શોરૂં કીધેલી તેહરેવા
 ૨ હીકમત—અને રૂ ૫૦૦ નું
 ઈનામઃ

રાજરથ, શેઆંણા, શંમજી ને કાહેઓ—
 વીચારના તેહનો હતો પુખત પાંડિઓઃ
 તે અંચલ, ચાલોઠ, ને હતો ખરો ચાંતુર—
 ઈનશાશ કરવામાં બહુ દીશંતો આગુરઃ
 ચાર ઘરશયો, તેંજી કાઢાડેઆ સુની—
 શેઆંણા, શંમજી, ને શકલગુણીઃ
 કે તે એહારોની, બેશે પાશ જીરી—
 જોઈ છાંડજી થાડિય, અંધુરી કે પુરીઃ
 તે મધે બેડ પારશી, બેડ મુશલમાન—
 કે ન રહે, ઈનશાશમાં કોઈને શુમાનઃ
 પારશીઓમાં ડિક, દયગુરજી શાહેજી—
 બેહરાંમજી વકીલ, તે તેવાનાં નાડિયઃ

મુશલમાંનોમાં, પેહલો, હેદરખાંન—
 બીજું કુદવતુલા હકીમજીને માંન*
 ઉવાને નંમીને ખેસાડેઆ પાશ—
 ચોવીશમી જીને કીધી, આણ તપાશ*
 મુખજીખાંની આપવા લાગા વાદી—
 બચાવ કરવા લાગા પરતીવાદી*
 તેવાને મુકી, આપીજી શાહેદપર લખાશ—
 કીધા કેદ, હતા જે ધુનેગાર શખશ*
 દશતુરનાં ખુનમાં † અગીઆર જણ—
 બેજનનાં ખુનમાં ન મલેઓ, ઉક પંજી*
 તેથી થાઈ રાજરશ શાહેખને ચટપટ—
 ઘણીબી કીધી તે શાહેખે ખટપટ*
 ખુખ કીધી તેંજી ઉવીશે જોયતેજો—
 પણ આવી ન તેહની, શુગંધી કે બોઓ*
 કે બેજનને કોંજી મારેઓ જાંનથી ?
 કેમ જાહી ગઈઓ, તે આ જાંહાંનથી*
 શું ખુન ઉ શરજ, ઉઆ થઈજી ચાંનથી ?
 લાગા જખમ હેને, ખુદરતી ખાંજીથી*
 કે ન મલતો કોઈ ગુવાહ ઉઆ ખુણી—
 ન ખતાવતો શેજદાર, ન જોલવી ખુની*
 પંજી ઉ ખુન વેઅરથ ન દેવું જવા—
 હેવું કરવુંછે મહને, લાડિક ને રવા*

---

† શેશનની વખતે દશતુરનાં ખુનમાં છ
 શખશોનો વધારો શેશન જડજે કીધા હતો*

વીચારી કાંઠિનશીલપર શંકિશેા ડિફ—
 ચોકલેઆફે “ હવે સુકરદમાંવેા છેકઃ
 લગભગ આવેઆછે, થવા પુરા—
 પંજુ બેજનનાં ધાતકી ને ખુંજી પુરાઃ
 શોધ કરતાંખી મહને મલતા નહી—
 સુથલાવેા બીલકુલ પધલતા નહીઃ
 વાશતે કાંઠિનશીલે મથલત બતાવવી—
 દરીઆશત કરી ડિ અડચંજુ મઠાવવીઃ”
 જવાબ પાછા વલેઆ, તતુઅખશજુ—
 કે “ પરબનું ચાહવવા માટે રખશજુઃ
 આપેા પાંચશેાનાં ઇનાંમની ઊંચેદ—
 કે કોઈ બતાવે, અરેઅરેા ભેદઃ”
 તે હોકંમ સુજબ કાહકેઆં જાહેર નાંખાં—
 કે “ મલશે પાંહાંનશેા રૂપીઆ શાહમાંઃ
 જે કોઈ ખુંનીઆને જાહેર કરશે—
 શરકારની નજરમાં અરા કરશેઃ
 તેહને રૂપીઆ કરશે શપુરત—
 વગર સુદતે આપશે પુરતઃ”,
 ડિ કાંમ માટે આપી સુદત માશની—
 વલી અકલ અરચી પોતા પાશનીઃ
 શેહેરમાં બધે થાલી પીંઠાવી—
 કે દીડિ કોઈ ધુનેગાર બતાવીઃ
 વલી ડિ ગુજીડિ પોંહચાડીઊં લખશ—
 કે પડી રહેઆછે રોજદારપર નખશઃ
 અપરાધની તેપર બીરાજેચ તહરે—
 આધા શર શરવે કોઈ કરેચ અરેઃ

ને વાતંતો કંઈ કરતાંથી ખોલાવવી—
 તેથી આંત્રિકનાં † શેઠદારને ખોલાવી*
 નાંઈનર શેઠદાર ભરચનો કરવેઓ—
 પતો લાવવા માટે, બધે શેરવેઓ*
 કે નવા આધાનો કરીને લોભ—
 ને વધારવા ખાતર પોતાનો લોભ*
 ખુનનો પકડી કાઢાડશે સુદેદા—
 પણ ડિરેવાંદાશ કોઈ ખરો બિહુધો*
 ગડિઓ શેઠદારની ઠાંકવા ડિય—
 રાજ્યશે તે વીચારી નાંચુનોશેખ*
 ભરચથી આપેઓ ગુરત તરાપો—
 આંત્રિક ગડિઓ, પ્રાછા કરતો ખરપો*

અંગરેજ શરકારની પરેજી તરફની પ
 રીતી અને કાજી ભંભર ભથ્થામાં
 ન તથા મહમદખાં કરીનખાં
 અને ડિ પીજી મુશલમાનને
 શેઠદારનું નાંમ છુપાવ
 વા વીશે આપેલો પ્રેય*

શુગરછે ખાવીંદ તાહરી જનાખમાં—
 જોહુ ન કોઈ જોહી, હશે ખાખમાં*
 જોહુ ન કોઈ, શાંભુ હશે કાંજી—
 લખાઈ જો ન હશે કીતાખને પાંજી*

† આંત્રિકનાં શેઠદારનું નાંમ રેવાદાશ
 કરી કહેય, અને તેહને ઘણાંકો શરકારી
 આધાને લાંકનો ગંજીતો નથી*

ન વાંચીજીં હશે, કાઢજી કાઢ કાલે—
 ન શહરવાતમાં, ન વચલે ગાલેઃ
 કોણુ કીધી, ને કોણુ કરેચ પરતીપાલ
 હોજી રાજ હેવું, જીવીચારવુંછે માહાલઃ
 યો ખુદરતે ખાવીંદ, જમાના ગજિઆ—
 તેહમાં કંઈ શાહવો, નમાંનાં ગજિઆઃ
 કંઈ અપાર, બુધીના ખાવંન ગજિઆ—
 કંઈ પરબને મનભાવંન ગજિઆઃ
 કંઈ ઇનશાસનાં ખંતી ગજિઆ—
 કંઈ અદલ, અંગણીત ગજિઆઃ
 કંઈ શાચાં ને શુધાં મતના ગજિઆ—
 કંઈ રાખનારા શતના ગજિઆઃ
 ઘણાં શતવાદીઓજી ભોગવેઆં રાજ—
 ઘણાંવોને માંધે ખીરાજેઆં તાજઃ
 વીકરમનાં જોવાં ન ભંનજંન હુખ—
 નાશેરવાંન જોવું ઇનશાસનું શુખઃ
 જોવાની કીરતી આજેછે મહશ્વર—
 તેઓનાં રાજમાંખી હશે કચ્ચરઃ
 પંજ રાંણી વીકટોરીઆનાં રાજમાં—
 વશેછે રહજીત જોહવી નાજમાંઃ
 તેહવી ન કખીખી હોજી વશી—
 નથી જી રાજમાં બેદાદી કશીઃ
 નથી જી રાજમાં, જીલંમ બનશતી—
 રહચત નથી કખી તરાહાશતીઃ
 ખુદરતનાં ખાગની, પરીબદ માલંજી—
 માંમતાથી રહજીતનું કરેછે પાલંજીઃ

વળી નાંચદાર બાહાદર કંમપની નાંન—
 ઇન્નરાથી રાખીલિંચ જેણે હીંદુશતાંનજ—
 તેંહના ઇંનશાસ બહુજ શુતરા—
 . ગ્રહારે દસા હમે પ્રરી કિતરાજ
 ઘણાંવોના જોડિઆ, કાંતુન કારિદા—
 બંહુ નથી કોઈમાં, આટલા પ્રારિદાજ
 કોઈ કિથી થારિ, આંનેજ નહી—
 બલકે હેવું રાજ છેજ નહીજ
 કે રાજમાં સુખીઆ ખેડ ચીજછે—
 અપાર તે, બંધે વશતું નીજછેજ
 તેંહમાં ઇંનશાસ અને દરિઆછે—
 વશદારી ને વળી હરિઆછેજ
 વળી રઘવતનો હેને હંમગંમછે—
 જીવે આ દાખલો શું કંમછેજ
 “બેજંન ગાંડાનો શું ભાર ને બોજ—
 મહુ ખુનની તેહનાં કરવા શાસ્ત્ર બોજજ
 બાઈઓ, આ વાત તહેને માંનશે ?
 રૂપીઆ આપતા કીધા પાંચશેજ
 ખુનની વાતને ન સુકી શુંહની—
 આપણુ ઇનાંમ, કોઈ બતાવે ખુનીજ”
 શરકારછે, હેરી કહો ખીજ કેઈ ચુંણી ?
 ન મલે ચોખુટતો, હમે બહુ હુંનીજ
 શું લખીકે હેની તે કાલકીરદીમાં—
 બીજ ઘણાં રાજોની ગીરદીમાંજ
 બેસકે કે રાજ શ્રુરખરછે—
 બીજાં હેનાં શીશીઆ, ને કે સુરછેજ

હેવાં રાજની ખુબીમાં, બોલું તે થોડું—
 શબ્દ બીજા કાંઈંછ કે કમીતા જોડું?
 જીવે ઇશલાંને કહેવી રાખેચ તોણબી—
 પણ જીવે હવે આ ઇનાંમની ખુબીઃ
 મહમદખાં કરીમખાં, ને ભંમરં ભથમોન—
 વલી ‡ તીજોબી કાઈ સુશલમાનઃ
 ડિવોડિ મંનમાં, વીચાર કીધા આંમ—
 બતાવી ખુંની, જેલવવા દાંમઃ
 તે વીશે રોજદાર થાડિયો શાહુચેત—
 કીધી તેંજી કાજની ધણીકિ ખેતઃ
 કે ખેચક હવે બતી રેહશે નોંક—
 જંનજર ને પડશે ગલાંને તોંકઃ
 નહોતો કરાવવું કંઈ દારમદાર—
 મીતર માહરા, કાજ ગંમખારઃ
 કાજકિ જોઈ ખીકટ હાવી બાજ—
 તેડી મંગાવીને કહીજાં, ઓ પાજઃ
 દોંનનાં શરીક તહને થઈ મહમદી—
 કરવા આહોહો હાવી બદીઃ
 તો ડિઆદ કરો તહને રોજે કેઆંમત—
 મલશે કૈંમ તે હુનીઆંની નેઆંમતઃ
 છારો તહને ડિ અંદેશો ખુરો—
 ઇનાંમની બપર સુકો તહને ખુરોઃ

---

‡ આ તરીબ સુશલમાનજી નાંમ ખખર ન
 થી, પણ હેનો બાપ આગલ ભરચની અદા
 લતને વકીલ હતો અને તેંડજી નાંમ રજહુ
 દોંન કરી હતુંઃ

પંજી લાલચ હુંનીઆમાં પુરીછે—
 બહુ મીઠી ને મધુરીછે*
 તેપર લોભાઈ, ને શાશ નાં જનાવી—
 માથાં કુંટે, કાછડિ, ડિલ્લી હા જનાવી*
 ડિલ્હીની કાછડિ - કુંડીજીં મંતર—
 કે શેજદારને ચોકલો રાખવો શદંતર*
 પેલા પારશીઆનેખી જવા ભુલી—
 નહીતો આવે શેજદારને ગલે શુલી*

મીશતર રાજરથ આંગણ તરંછે સુ
 શલમાનોડિ આપેલી સુખજીયાની

નેાં શારે*

રાજરથે લીધી તરંછેની જીયાની—
 આપી તેવોડિ આંખ કરી ડિક કાંણી*
 ડિલ્હે, શેજદારને તેવો ગડિઆ વીશરી—
 ખરો ધુંનેગાર ગડિઆ ડિ નીશરી*
 ખીજ દુશનેછોપર ચલાવી ગારી—
 પંજી ન થાઈજીં શામિત, દીધા છોરી*
 કંઈપર શામિત થાઈઆ અનેઆ—
 તેમને તકશીરવાર ખરા ગનેઆ*
 ચોકલેઆ તેમને, તતકાલ જલમાં—
 હવે આ શાહેદાનાં, પુરાં ફેલમાં*
 બેડિ શખુનો જોઈ કહેવા—
 ખીજ બાપદોતે દઈ પડત રહેવા*

કે તેમની શાહેદી, ખરી તે ગ ખોટી—
 દેખાંનત તેમની બેશકલ ચોટીઁ
 ગરીબ ગોદાઇને પડતાતા ગલે—
 કે કંઈ નહીં ને કંઈખી વલેઁ
 ખીચારા આપી જઈ આંટા તલે—
 તેથી કહે હેરા • પછશા બલેઁ
 કચવાઈ કચવાઈને તેવો ઝટે—
 તેહારે ડિ છુછાવો તાંહાંથી હટેઁ
 હવે હેશાંનખી તેમનું કંઈ માંનવું—
 શદંતરે ખોટું ડિમ નહીં જાંનવું
 કંઈક શાહેદી આપીતી ખરી—
 જે શાહેદી જીપર વળંન ધરીઁ .
 બંધવાવોને નાખેઆતા કદમાં—
 પણ ડિલીજ વાત હતી ભેદમાં
 કે હતું જેહર † જેવોની આંખમાં કાતલ—
 અપરાધમાંથી તેમને કીધાતા ખાતલઁ
 ડિલીજ વાત કીધીતી જુન—
 ખાકી બેજંન ગાંડાનું ખુન
 કરી આપીજાંતું તેવો ડિ પુરવાર—
 ડિવોની * શાહેદીનો ડિલોજ શારઁ
 બેજંનની માતાની શાહેદીને મલતી—
 આપી હતી તેહમાં હતી ડિજ ગલતીઁ

---

† શેજદાર અજે બેજંન ગાંડાનું ખુ
 ન કરનારા ચંડાલ પારસીઓઁ

કુરળના શરકારકુંન નારંણુરાવ
પાંદુરંગે રાજરથ શાહુખની હજુર
માં આપેલી મુખજીયાંની#

કુરળનાં શરકારકુંન નારાજિણ રાજિ—
તેવોજિ † મુખજીયાંની આપીતી આજિ#
કે થાઈ મહને દંગાની ખખર—
આજિઆ કુરળમાં ન કરતાં શખર#
દશતરને તીજોરી જે શાચવવા બંધ—
શું જોવું? કે રેશાદ પંથરાજિલો શંધે#
તે જોઈ હું અતીશે હેરાંન રહેઆ—
નાહથીને તાંહાંથી ‡ લાતીપર ગજિઆ#
તો તાંહાંબી રંનખંમ જરીવું જરી—
નાંખિલો હતો જિક પારશીને પારી#
તે ગજખ જોઈ હું ગજિઆ હારી—
મુશલોંન લોકો નાખતાતા મારી#
ખુખ માર મારી, કીધો અરધ મુવો—
નીચેની કશીઅત, વલી તહને જીવો#
જે મરતે, હેમાંતો થાડો હતો શંધે—
તેહવું જોઈ થાજિઆ, તેવો પરગંદે#
તેહલાંતાંહાં આવી, રોજદારની શવારી—
વાત શું કીધી? તેંહનો હું નહીં ધુવારી#

---

† આજિ શાહેદી અથવા મુખજીયાંની શે
શંન વખતે લીધામાં આવીતી નહીં, પણ
તે લેવાને બીલકુલ અખારા કરેઆ હતા#
‡ જે લાતી ઇશા ખાંનજીની કેહવાજિઅ#

પંથ તે ધાકેલને મરતાં મરતાં—
 શેઠદારશે જાડિયા હુંકિ વાત કરતાં#
 વાત કરી, દીધા પાછા ઘોડા કપડાવી—
 ગુરતજ તાંહાં પાછો ધાર આવી#
 અરધ મુવેલાને, કરી દીધા પુરો—
 શેઠદારછે કે શેથાદનો ગુરરો#
 હેવી માહરી પુગેચ ધારણાં—
 શબ્દ જ ગડિલા, ધણા વારનાં#
 તેવાને શેઠદારે કીધા અથારો—
 જથી તેવો પાછા કીધા ધથારો#
 બેથક મહને હેલું આવેચ શુભાંન—
 અગર લેવાના હતે તેવો જાંન#
 તો તે કરવાને ન હતો વીલમ—
 પંથ કિતો ચાલેચો શેઠદારી ઇલંમ#
 કિવીશે નથી મહને થાંધે કે થક—
 ધારૂં છું હું, પછે જાણનારછે હક#
 કે બપરથી રાજરશે શેઠદરને—
 કહીશું કંઈ પુછેચ આ બોલદારને#
 તેંજુ કહીશું કે કે તલાવટછે—
 પારશીઓશે હેને મલાવટછે#
 પારશીઓપર શદા કે ખુરખાંનછે—
 હું બપર જુહું કે શુભખાંનછે#

ધંનગુરીઆ બોટનાં ગાછીઓ બેડ—
 તેવોડિબી શાહેદી પુરીતી કિ#

તેવેખી લાગ્યાતા શેજદાર પર દાવો—
 પંછુ નહી થઈઓ તે શામેત પુરાવો*
 ભાઈ, શેજદારની જોરાવર રતી—
 કે આવેલી આપદાવો બધી મઠી*

એજનં ગાંડાની માઈ ખરશેદખાઈ
 ઊરથે પુતલીખાઈઈ મીશતર રાજ
 રશની હજુરનો આપેલી શાખશી*

પુતલીખાઈતું નીકલીજી નાંમ—
 કે લખાવે હેવાલ, ને ખતાવે નાંમ*
 હાજર થાઈ તે વખતે ઈ ખાઈ—
 ગને તે કરે; પંછુ પુતર ઓ ભાઈ*
 ખુલેઓ નાંહાં તેહમાં ખુંનનો ખાખ—
 બલી જલી કંમ ન થાઈ કવાખ?
 જો કે તેણીઈ રાખીતી બહુ ધીર—
 પંછુ વેડવા લાગું, આંખોમાંથી નીર*
 નીર નહી; વેડવા લાગું લોહી—
 છાતી બંધાઈ ને શુધ ખુધ ખાઈ*
 હેવો માંમલો, રાજરશે જોઈ—
 મંનમાં ને મંનમાં દીધુંતું રોઈ*
 રાજરશ શું ? દરદર્મદ થાઈ કચેરી—
 આશતે રહીને પછે વાત છરી*
 ખુઠી, હવે તું છોડી દેઈ રરડું—
 કરજો હોઈ તાહરે શામેત કરડું*
 જે થાનાર હતી, તેનો થાઈ—
 લખાવ હવે તાહરા કોણછે સુદાઈ?

તેણીકે આઇને કહીજી શપત—
 કે “ નથી કોઇશે મહને કીના કપટઃ
 હતો તે દીવશે ચકરવાર—
 ને શાંભલીજી કે ચહડીછે ધારઃ
 કીધાછે માહરા ખેજનને ઠાર—
 શાંભલતાંજ મહને બહુ પડી રારઃ
 ધુજવા લાગું ધરડું માહરું ઠાર—
 નીકલી ખેખાખરી કાહડપ્રાને ભારઃ
 હતી હુંતો ધરમાં ચોખા ચુંટી—
 ભઠી તાંહાંથી રડતી ને કુંટીઃ
 દોડતી ગઈ હેઠાંનાંની ખાડી—
 જોણું શું કે ખેજનને દીધેલો પાડીઃ
 ભર ભર રડીને ખુંમ પારવા માંડી—
 જોઈ કેમ શકું ! હું થાઇને કે માંડીઃ
 શું કરું, હું ચોરત, નાતવાં ખીચારી—
 રડી રડીને બહુ પાડી ચીચારીઃ
 વાશતે ખોદાને કાઈ નાં મારો માર—
 થાવો ખેજનના ખરા : ગંભીરઃ
 બોલતાં હુંતો થર થર કીપી—
 કાંઈકે મારવાને રહેઆતા તાંપીઃ
 ખોણું શું કે આડિઆ, માહરા જાંજપર—
 શોટા મારેઆ માહારી જાંજપરઃ
 નાખી જમીનપર, ને મારેઆ માર—
 ગરચલી પીશી ને દીધી બહુ ગારઃ

માર મોરી લગાર પકડી દુરી—
 તેટલાં હતી જેહનાં પેટનાં છુરીઃ .
 તે શેઠદાર આવી લાગે શેતાખ—
 નાંમ શાથે તેહનાં જનાંવી ખેતાખઃ
 ખેજને ખચવાની જાંમેદ જનાવી—
 તે શાંભલતાંજ તેણે શીપટી બનાવીઃ
 ઘોડો નખાવતો, ગડિઓ ટોલાં અંદર—
 જે હવું દુર હાથ પચીસ કે પંદરઃ,
 કોંણ જાંને શું બધ મારી કુક—
 કે નહી વખત પાછો જતાં કુકઃ
 ડિક વખત જે ગણજોતું શાવી—
 પાછું વલી તેજ ટોલાંડિ આવીઃ
 કરવા ધારેઓ ખેજનને કતલ—
 થાવા લાગા તેપર તલવતલઃ
 ખેજને કહીજો, રૂપીઆ ૫૦૦) લેવો—
 વાશતે આદાને જીવતો રેહવા દેવોઃ
 અરે રે, જસ પાવો થંકુ પાંણી!
 પંણ કરોને દરિઆ હોડિ શાંની!
 મારેઓ ઠાર! રે મારેઓ ઠાર!
 (ડિમ કેહતાં ડોશી રડી જર જરઃ
 કચેરીનાં થાણજોતું ગંમતું બજાર—
 નહી ડિક, પંણ દલગીર હજાર)ઃ
 કહીજોકે, લીધો ધાતકીપણ જાંણ—
 મુથતુશડિ આજમને કીધી નીશાંણઃ
 તતકાલ આજમે દોરકુ આલીજો—
 અગળર ને મુથતુશડિ પગનાં ધાલીજોઃ

અરે રે, નથવા ખચર નાંતરથા !
 પીટની ડિ નાંમના કાંઠાંતક કરશઃ
 ખેંચીજીં જાણુ તેહને સુવેણું થગ—
 હુખી થાઈજીં માહારૂં તંન મંન ને રગઃ
 (રડતી તે રાંડ, જરૂ, જરૂ, જરૂ—
 ને કેહતીકે) ખેંચી લઈ ગઈઆ બળરઃ
 હુંખી જીઠી તાંહાંથી પરતી ખરતી—
 ગઈ પછવારે ડરતી ડરતીઃ
 જોઈ જોઈને હું કરતી વીલાપ !
 ડિઠ સુજી આવી, મારી મહને થાપઃ
 હાડિ હાડિ કરતી, ઓ ખાદા ! ખાદા !
 બરેહજીં શર, ન પગમાં જોડાઃ
 કાંહાં કથતીને ને કાંહાં શ્વરેડિ—
 હેવે વખતે કાંહાં શ્વર રેહે ?
 જરૂ કરતી હું મઈ ધરમાં—
 મારતી તરાપ માહરાં શરમાંઃ
 જરૂ અને કરતી હતી હાડિ વાડિ—
 તેહલાં આ જીહ્વામ વલી નવો થાડિઃ
 આવી પોંહચી ડિ ખદકારોની ટોલી—
 અશારી જીહ્વી ને પેટીઓને ખોલીઃ
 લઈ લીધું, હજીં જે જેવર ને જરૂ—
 દીનં હુંનીઆનો, ન કીધો ડરઃ
 લીધું રોકડ, ખાતાં નાંખેઆં શારી—
 ખાંધી લીધી કંમરોડિ શારીઃ
 નહી કીધી ડિ સુજીવોડિ વમાંથણ—
 હુંટી લઈ ગઈઆ તરાંખાંનાં વાથણઃ

કંનખખતીની પુરી કીધી પાંચ—
 બીજા શર શામણને નાંખ્યો બાંચ*
 કુશલોડિ બધી કીધી તારાણ—
 ન થાડિ દુશમંણ, જે જોઆથી રાણ*
 હેરો થાડિઓછે ગજખનાક શતમ—
 કહુ કેટલું હવે કરંચ- ખર્તમ*
 ઘેર હુંઠવા વીશેના શાહેદીછે ખેડિ—
 જોઈતો રાજરથ શાહુખ તપાથી લેડિ*
 ડિમ કહી ઓલખાવેઆ અપરાધીઓને—
 બદ કાંમનાં કરનારા કંઈ બાદીઓને*
 તેવોને પકડીને કરાવેઆ કંદ—
 વલી હુંઠ વીશેનો ચેલવવા ભેદ*
 † બંધ શાખથીઓને તપાશેઆ- વરી—
 તેવોડિ અરેખરી શાખથી ભરી*
 આપી ગઈતી, જખાંની બાઈ પુતરી—
 તેણીને મલતી આ જખાંની ભિતરી*

---

† ડિક ડિલણ અચલાણ તથા ખીજો ધન
 છનાઈ ખાંદીઓ*

પારથી † અરદેશર હારમળ તથા
 શેરામળ શાપુરલિ અગીઆરી
 મધે બનેલા બનાવ વીશે

આપેલી શાહુદી#

કે પંધેકે મુખજીઆની આપી ખાશયો—
 દંજો થઈએકે, ગઈઆ મારપર નાહયો#
 † દશતુર બોલેઆ કે હું હેકે બર્જીય—
 આતથછે બોલેલો, તે તપાથી આર્જીય#
 દશતુરલ જીતરી, ગઈઆ આગલી ગંગ—
 પંધ કીધાં ખારણાં, હનેકે કિકદમ#
 શમખ ધાર જોઈ, મુયલાવોની આવતી—
 દવાર શપરાવેઓ, કે ન પડે શાવતી#

† કે અરદેશરને શેશાંન નંડજે કુલ કોર
 ઠમાં શાખાથી આપીકે, જો કે તેંજી કે શા
 ખશીને ઘણાખી બિલટ પાલટ તપાશેઓ
 હતો તોપંજી તેહની શાહેલી જે ખરી હતી
 તેથી તે કિકજ ધપથી શામું બોલેઓ હતો#

‡ મરનુર દશતુરજનાં ખુન વીશે, મંન
 ચેરજ દશતુર અયપંદીઆરજ—જોએદ મં
 ચેરજ હીરાજ બિકાજના— કે કંખોશરો
 પેશતંનજ વકીલનાં તથા રથતંમજ પેશતં
 નજ શ્રુતી (પદરખાંનાંવાલા) કેવેકે શા
 ખશીઓ આપી, પણ તે કિક ખીજથી બિલ
 ટી પડેઆને લંધે મંનજીર નહી રાખેઆ
 થી અતરે દાખલ કરવાની જાહેજ નરર
 જોઈ નથી#

અગીઆરીમાં આવી, તેતો ધંમ ઘોઠાર—
 અબદલ રથલે મારેઓ પોઠાર*
 ખોલ દીન, ખોલ દીન, ૬૦ ન ખોલીઆ—
 હતા પાખ, પવીતર અશો ને ઝોલીઆ*
 અબદલ રથલે, ભંચકુઓ . શોટો—
 છંદેગી મીથાલેછે ' પાંછીના પરપોટો*
 મારેઓ માથાંના, ધુંમરી ખાઈ પરેઆ—
 તેહવા પલીતો, આથપાથ રી વરેઆ*
 કોઈ મારી લાત, કોઈ આરી ઠોકર—
 મરતાં મરતાં કીધી, દશગુરે શોકર*
 કંઈ મુનનો બદલો તે હકતાલા લેશે—
 દોઢખને અથતક પલીતોને દેશે*
 શવાલ કીધો, કે જાઈભં કાંડાંથી ?
 ખારણાંને હવું ‡ ચરાખ તાંડાંથી*
 કહેઓ ખનાવ, જાઈઓ દરશટીકે—
 વીચારે આલંમ ને શરશટીકે*
 વીચાર કરે, શરકાર નાંમદાર—
 ગાદીકે જે ખીરાજોછે રાંમદાર*
 નાંનીકિય કિહુંજ વધારે નહી—
 ખાટું ખોલવું, કે શધારે નહી*

---

‡ ખારણાંને ચરાખ હવું કે વાત વગર
 શકનીછે*

(૯૧)

એજનજી માફાજ કેરાં વારાના છોકરા

નશરવાંનજી પોતા બિપર ગુજરેલી

મુશીબતની મુખજીયાંની આપી#

માહરાં માર્યાંમાં ધાવ પડેઓછે ભારી—

તલવાર, હુંશેન ખુંમયા વારાજી, મારી#

ન હતી માહરી જીવવાની આશ—

થાજીઓ આ ન બંધવા પારશીઓથી નાથ#

માહર ધર દેખાડીજી, હેઆંજ રહેછે ગાંડો—

ટુટી પડેઆ, જીજીથ વગરનાં શાંડો#

તલવાર મારી જીજી, પંજી શોટા ધનાંજી—

ન હતો મદતગાર, કોઈ શાહેજ વનાંજી#

ડાકટરની આજી શરદીશીકેટ જીવો—

લખીજીવું તેહમાં, બાજીગેજ, ન મુવો#

રાજરશે, હુંશેનને ગણેઓ ખુંની ખરો—

પંજી શેયંન જડજી, તેમાંથી ચોકલો કરો#

તોપજી મલી વરશ તરંજીની થળ—

લટકે કેંમ કરી, નાંહાં ન આવે કળ ?

પેશતનજી ગોવડાં વાલા તથા તેહનાં

છોકરા જંમશેદજી આપેલી

મુખજીયાંની#

કહીજી જીવો નીકલતાં સુકદજો—

કે શતંમ બહુછે હમોજી ખજો#

* પારશી બંધવાઓનો પેશતંનં મનવો,
ને કેરબાદ મુપટી હતા#

કિં રંગરેલ, શીધી, ને તીજો કિ કાતલનો—
 માર મારેઓ તેવોડિ, થત મ કુધો ધનોઃ
 હું બુઠો પોતા, અને આ માહારો પુત—
 મારી બાપ બેઠાને, કરી ગડિયા હુઠઃ
 હમે છર્છડિ, બંદરપર મોહટા વેપારી—
 બુકયાંન કીધું, લાતીનાં બારણાં શરીઃ

હોરમજલ દોરાબલ નામનાં

પારશી શાખી આપી

હોરમજલ દોરાબલ આપી ધુવાઈ—
 બારણાં ભાંજ ધરનો ગીઆ ભરાઈઃ
 બોલ દીન, બોલ કીન, કરી બોલવા—
 ભાંજ તોરી શંકુકોસી બોલતાઃ
 તેશાયે કંઈતા કે “ગાંડેકુ બંતાવ—
 કુશરકી અપલાદકુ, પકરકે લાવ”ઃ
 ઓચરતાતો વલી, બુંડી બુંડી ગાલ—
 ધરનો માહરા શાંભેલ, કીધો પાડિમાલઃ
 વાશંણ કુશંણ, શરવે ગડિયા ચોરી—
 બુકયાંની નથી થાઈ મહને ચોરીઃ
 કે વાત રાજરશનાં મંનમાં વશી—
 ગડિયા કંઈ બુછાવો, તેહમાં રશીઃ

બમનજલ કાવશજની સુખજુયાંનીઃ

બમનજલ કાવશજ કેમ કહીજે—
 હુઆ હુંડિ નથી, થોર શહીજેઃ

ધર છુટી ગઈયા, મુશલમાં ન ખંદા—
 શેનદારેથી, ઘણા કીધા રંદાઃ
 અચપુચ ડિ, તાંહાં આડિઓતો લાગી—
 મદદ હુંડિ, ડિ અંગલદારની મીંગીઃ
 ગાલ દીધી, ને શાક નાં પાડી—
 કહીજો જલકું કે, હુંતો ધર રાડીઃ
 ચાલ ચલાવીય, ડિ શેનદારે આડી—
 શરકાર તપાચે, બહુ કીધીય બેદાદીઃ

એજંન ગાંડાનાં કાકા જવાજ મના

જ તાડીવીલાની મુખજીયાનીઃ

તેજી કહીજો મહેને મારેઓ ઘણાંડિ—
 તેહમાં મુકરર, આડિ મહમદ પૂર્નાંડિઃ
 વગર કારણે, બહુ જયતીથી—
 શરકારની વગર ધાશતીથીઃ
 આવેઆતા ડિવો, મુખ ધશારાંથી—
 કહી પારશીઓનાં અચારાંથીઃ
 હુંટી ધર લીધું, નાંજી પારણાં—
 દોડાવવી શરકારે, હવે ધારણાંઃ

એજંન ગાંડાની માશી નવાજયા.

ઇની મુખજીયાનીઃ

ન કરંતાં તેજીડિ કશોખી ડર—
 કહીજો કે, હુંટી ગઈયા માહાર ધરઃ
 બંધવા પારશીઓના, કહેઆથી—
 ઇન થાઇ બંનજી બેહડિઆથીઃ

(૯૪)

બેહુડિયા કોંણ ? શેઠદાર શરકારી—
બચાવવા કહીલો, તેહારે નાંખી ઝટકારી*
હેની બેદાદીશી, હું અનીશે રોઈ—
હુંદ શોંઠ થાતી હેને, નબરે જોઈ*

હોડીઆની હીરોઆઈની મુખબુખાંની*
થડિયા પંડુ જમાવ, મુશલમાંનો—
લુલંમ બધેચો ડિ શેહતાંનોનો*
અગતીત અને, હતા તેવો બહુન—
બીહીને બંધ કીધા, હુંડિ દરવાબ*
કોંણના વીંટલા, હુંડિ લીધા કાહરી—
શંતારી રાખેઆતા, મુકીમાં માહરી*
તેહલાંતો ભાંજેઆં, માંહરાં પારણું—
ચોખા ને ભાંજેઆં, વાંશંણ દારના*
ભરોઆંનાં વાંશણ લાગા કુટવા—
બચતી જોઈને હું લાગી કુટવા*
તેહલાં શીપાઈ, જોડિયા ડિક શોરચો—
હુંદ શોંઠ કરવાની, પરેચોતો દોરચો*
તે શીપાઈ, થાઈ લોગો મહને પીડાં—
જાહરા હાથમાંથી વીંટલા કાહાડી લીધા*
કુચો મારતી હુંતો નોકલી બાહાર—
જોડિયા હુંડિ ગોલાંમઅલી શેઠદાર*
કહીલો હુંડિ, આ શ્રૂં લુલંમ થાડિય—
શીપાઈ વીંટલા હુંટી નાહાશી બડિય*
કેહવું માહાર નાખી હચવામાં કાહારી—
આલેચો તાંહાંથી, ઘોડાને ડિડ મારી*

(૬૫)

ઝાલખેઆ કંઈને, દેખનાં લીધા જમીન—
જમીનખી થાડિઆ, હું ઠારા ગોમીન#

~~~~~

શેઠ બહુમનશાહજી બેહરસંમજી વશીલ

તથા શેઠ રશતંમજી શેહરોરાબજી

દલાલે સુખજીયાંની આપી#

કે ખંધે શાહેખેડિ આપી સુવાહી—

જીખાની ફરી, ચાર કિઆરની દુવાહી#

તેવીશિની થાઈ હોને ખખર—

વીચારીજીં હશે વાત ખરી મગર#

શોધો કાહાડી તેહારે હોઈ તોર—

પતીજી કે કિવોતો, છે લરાઈખાર#

અજીદખી જે અને ગરેજી વાર—

કીધો હોઈ પકકા વીચાર#

કે ખરલાવીડ † ખેડ નેક મરદ—

તો ઠલશે, આ ઊપજવું દરદ#

ખાલેઆજીં આપરા માંન રાખશે—

દંગાખારોને વીખરી નાંખશે#

અંખદલ રચલ, ને મહમદ શાજલ—

માંણશ ગોકલીજી, તેવોની આગલ#

કેહવડાવીજીં કે વાળ નેકનાંમ—

આવી જવો, તમારું લગારછે કાંમ#

† વાળ મહમદ શાજલ, અને અંખદલ
રકુજ#

શાંભલો, તહનો, હવે મીઠાતર રાજર—
 કેહવાવેઆ માણક, થઈઆ તેવો હાજર*
 કાહાડી હમેઈ, ડિ વાતની છેર—
 કેલહવા તહનો મીંગોછા, તેહનો શું મેર ?
 નાખજો તહમે ડિ મંત્રણ્યાને ભાંલ—
 નહીતો નીપજશે, જોડતની પાંલ*
 આપણી શરકારનો બીકરછે કાઈદો—
 આડિનદે ન થાશે, તમેને શાઈદો*
 તહનોછા શેઆંણી, યંમંલુ ને દાહેઆ—
 બોલાવેઆ માણક. અતરે આડિઆ*
 કરજો હેપું હવે, ફેસાદ નાંડિ ભાગી—
 અબહુલ રચલને શાંભલતાં આગ લાગો*
 ખુટો શાંભલ કંઈ બોલોઆજ નહી—
 અંતર કપર, તેણે બોલોઆજ નહી*
 પંજુ અબહુલ રચલ દેઆડિઓ ગરૂર—
 કેહવા લાગો, તમેને કેમ પડી જોર ?
 દીન ભગશે, ભગશે ને ભગશે—
 બરહક દીનનો ડંકો વાગશે*
 કરોછા તહનો, અંમથી માથાંહીક—
 નથી શરકારની, હમેને બીહીક*
 શરકાર નથી કંઈ મારી નાખતી—
 આવીઅ તે હમારી રવા રાખતી*
 † ગોદરે, દબાઈ ને જીવો. સુખઈ—
 તાંહો શું ઇસલામીની ખુમારી થઈ ?

† ગોદરે ને દબાઈ, ડિ ગાંભીનાં નાંચછે*

(૯૭)

જિન કરતાં થાસિતો મુખખો નહીં—
 દીન નહીં જગાવીજિતો શાખો નહીં !
 જિ ચાંભલી હોતો, બહુ દીલભરીથી—
 શાંભલાવેઓ. જિ મુજને જી પ્રરીથી*
 તેહારે કહીજીં કે, હશે તેહારે કહયા—
 હું જિવાતનીમાં શાહુચેત રેહશ*
 જિ વાત તેંહનીજ પાશ કપુલ કરાવી—
 † હા કહેઆથી, તે જિપરેતકશીર કરાવી*

— — — — —

હોરમલ બનાંજી, હોશાભાઈ પેશતનજી,

અને રેમુલજી રરહુજી બાશા જિવોજિ

આપેલી મુખજીખાંની*

બીજા શાખથીઓ, ને રેમુલજી બાશા—
 જિવોજિબી પુરાવા, આપેઆતા ખાશા*
 જિવોજિ કીંમતી જીખાંની લખાવી—
 ધુંનેગારોને ગલે તોક નખાવી*
 હરીજીં જોવાપર, તેમને કીધા કેદ—
 હવે રહી બાકી, શળની જીંનેદ*

* માલથતરેઠ આગલ જિ વાતને બંધ
 વાજિ ખરી ઠેરવી, પણ શેયન જડન આ
 ગલ પાછી ના પાડી હતી*

— — — — —

ગાંધી પેદલની ૮ મી રીજમીટનાં
શીપાહી તથા અંનલદારોની
શાખશીઓ#

કીધું શાખશીઓ લેવાનું થઈરું—
કંઈ શતવાદીઓઈ કહેજું અરું#
રીજમીટનાં શીપાઓને કીધા ડિપ્લોમા—
લખટેનેનર રીચરડશંનખી ડિક શેહાદ#
ડિક શીપાહીઈ ખાલેઓ નેદ—
ક કાંઈંછે જેહને જે કીધાતો કદ ?
તે હીઆં નથી મહને દીસેતો—
મખાદા તેહને, કીધા હશે ખીયતો#
વાશતે તેહને હાજર કરવો જોઈઈ—
શાખાટે ડિક ખરો ધુનેગાર ખાહીઈ ?
ડ કદીની કરતાં શોધ—
કારને હેવો થાઈઓ ખોધ#
ક તે, જાલવીનો શરો હોવાથી—
ને કેવીશ આગલ તેહનાં રોવાથી#
કેવીશે વગર કરવે તપાશ—
તેહનાં બંધનો કીધાતો ખલાશ#
જે જીવરથી તેહને પાછા ધરવા—
ને અશલ સુજળ કદી કરવા#
કહેજું જડજે કાંઈંછે નાજર—
તેજી કરવો, તેહને હાજર#
ડનાઈત અલીને હીઆં કીધા કદી—
ખાટી માતરે જડવાની ખેડી#

(૯૯)

પંજી હંમેશ શુધી હાનર રહેવા—
 હરેક વાંકનો જવાબ દેવા*
 તેણે પાંચ હજારનો જાંતીન દીધા—
 જીથી તેહને કેદ નહી કીધા*
 પેલાની પાછી લીધી જીયાંની—
 કે બતાવે હેમાંના તોડાંની*
 બંધવાઓની જે ઊભીતી હાર—
 તેમનાં પેટમાં દિઆર પડી શાર*
 બતાવેઆ તેણે કંઠલાદિક—
 કે કીધીછે દિઓદિ તકશીર અનેક*
 દિજ પલટુંજીનો શોભેદાર દિક—
 જે આદમી લાગવું નેક*
 તેણે કહેજી હાંમાના પેલાઓ—
 તે વખતે બનેઆતા ઘેલાઓ*
 ઈંટ, પથરનો મારતાતા માર—
 હર નહી કે કોઈ થાશે દાર*
 ખીલખી કરતાતા બલજારી—
 બારણાં ભાંજવાની કીધી શરજારી*
 બતાવેઓ કે આ અપ્પદલ રણુલ—
 ભથકેરવાનો ખુબ હતો મથગુલ*
 દિ વગર તેઓ જે જાંજીતાંતો મકશ્વદ—
 તે જણાવી, લીધી રખશ્વદ*

પોલીશ જીપરીનટેનડેનટ કપતાન

બેલની શાખશીઃ

એ નેકળગતની જો વખાંન કરીક—

તો લાનંમ નથી કે કલંમ ધરીકઃ

કળીતાનેખી ન મલે જ્ય—

ગરંથનેખી થાઈ પડે ડિખઃ

એહેતર શાસ્ત્રું કહું તેથી—

અરૂં માલંમ પડે જ્યથીઃ

પોલીશ કપતાન મીશતર બેલ—

છે જહને પાંશરે પાંશરે રેલઃ

જેણે ખંધવાઓની રાખી રૂખ—

ખાટી આપી જીખાંની ગુખઃ

જ્યથી મીશતર રાજરેશ તપી જઈ—

ગુસશે ભરેઆં નેને ભઈઃ

જીખાંનીઓ પ્રારી બેક વખત—

ને આપેઓ કપંકો રાખતઃ

રાજરેશ શાહેબ બોલેઆ આંમ—

ખાતરદારીનું હીઆં નથી કાંમઃ

જે જાણતો હોઈ તે અરૂં લખાવ—

ગુનાહ હોઈ તે હીઆં ખતાવઃ

તેહારે ડિવંણ બિતરેઆ કાંમ—

ખતાવા લાગા કેદીઓનાં નાંમઃ

કે, મહમદ પહનાં કુદતો જઈ—

હંમજતીઓને ખુબ ગાલો દઈઃ

કહેતો હતો પારશીઓને મારો—

ના લોકો, તહને હીમતથી હારોઃ

(૧૦૧)

ભડીઆરાવારગો ડિલુ કીધી ગથતી—
 હુનકાવી ડિલુ ગહમદીઆંન વથતી*
 ડિ વગરેની શાખશી આપી—
 તોખી જો હેને નાંખતે કાપી*
 તોપંથુ ન લજાવતે બીજાં નાંચો—
 જ્યોડિ કીધાંતાં જ્યુન કાંચો*
 ડિ ન પડતે ડિકદંમ ખાહેર—
 કરવુક તેગનાં ન કરતે બહેર*
 ડિલુ જંચી ઘણીજ પખશ—
 છુપાવેઆ ડિલુ પાંપી શખય*
 છુટી ભવાની રાખી ખાશી—
 કીધી ઘણાંડિકોની ખાતરદારી*
 અગર ડિ રાખતે ખરીશદી જોશ—
 તો ખાંડીઆઓનો ભાગતે ગોશ*
 ડિ જો જીખાંન આપતે ખરી—
 તો ઘણાં ખાંડુશો જાને મરી*
 પંથુ ન ખખવી ડિલુ “કુંટી”—
 જ્યો ઘણાંચો ગડિઆ છુટી*
 જ્યો અપશોશ કરવો પડેચ—
 કલંમખી હેનાં નાંખપર રડેચ*

રોજદાર ગોલાંમ અક્ષી આપેલી
 શાખશી, ઇતીઆદી*

આડિખી ડિક શાચો રોજદાર—
 નીમાણ કોઈ ખરો રોજદાર*

ફોજદારની ખોટી શાખશીનાં

દાખલા અને તેહની અદાલત

તની જાહેર શાયેતી

- ફેસાદને દીન ન મુશલખીન રચ્યા ઘેર—
 † આઘલા કસમનો ધુધનુ ચડીભિનું જોરનું
 તેથી આંધલા પાંગલાઓન બાકી રહેચા—
 બાકી સરવ કોઈ શાંચિલ થઈઆઃ
 હેની ખોલ શાંખલો કાંઈની—
 દંગાની અથર ફિલુ પરથમ જાંનીઃ
 જોઈની તાં ૮ મી ને દીવશ મુકરવાર—
 ફક રીપોરટ લખી કીધો તઈઆરઃ
 તેહમાં કેવીથને હેવી કીધી જાંન—
 કે દંગો કરવા ચાહેચ મુશલખાંનઃ
 હેવી રીતે ફોકટ કીધી અરજ—
 સરકારનો જાંન થવા ભિતારી ફરજઃ
 ખરો જો હતે, સરકારનો વશદાર—
 તો જ પારશીઓનો થાતે મદદગારઃ
 ફિલુ જો રાખેઓ હતે બંદોબશ—
 તો ન કહેતાતે કે ખેંચી ફિલુ પખશઃ
 ફિલુ પારશીઓને કીધી હતે જાંન—
 તો જાંનચતે ખેંચ પારશીઓનાં પરાંનઃ

† ગોવવી અને શંઈઅદો પોતાનાં ગા
 વધી તોલાઓને ચાર ફિઆરની દુવાઈ
 આપીતીઃ

જ ગાંધાને જો કરતે ઇશારો—
 અથવા કહેતે કોઇને, કે હેને ખીશારોઃ
 તો ખંનચતે તેહનો પરાંણ—
 બાહેક તેહનો નહી જતે જાંન !
 હેનાં ફુજો, ચાકી પેહેરાવો હોતે—
 ન હોતે ઇમાનનો શાચચો પોતેઃ
 તો બીજારીઓની, શું તાંકાત હતી ?
 કે પારશીઓને હુખ પોંચાડે રતીઃ
 પંણ જાંણવા છતાં રાખિઆ બેખબર—
 જેથી જુલંમ ગુજરેઓ બખરઃ
 પારશીઓને દંગાની હતે ખબર—
 તે તેઓ આટલી ન રાખતે સખરઃ
 તેવોજો માલંમ હતો ચકચાર—
 તો ખંચાવનો તેઓ કરતે વીચારઃ
 પંણ બેખબરીથી, શરતા શરે બખર—
 ધારતાતા નહી કે હનણાં આવશે ધારઃ
 અંણજાંણ પારશીઓ ભટકતા શરે—
 ચીથરીઅં ખાંડુઓ, ધુરકા ધુરકી કરેઃ
 પંણ શરતા રહેઆ બેલ ને કેવીશ—
 પોલીશના શીપાઇઓખી ખાત્રીશ તેવીશઃ
 તેપરથી પારશીઓ પાંખી ગડિઆ—
 કાંઈક દંગા વીશે જાંણીતા થઈઆઃ
 નાહાશવા લાગા કેટલાક લોકો—
 પડી જુમ હેવાંને કે “ પારશીઓને ઠાકોઃ ”
 અલખતે કેટલાક નાહાશી ગડિઆ—
 બેહેરાંનશા, જંનશેદલ શપરાઇ રહેઆઃ

કવિઓપર પરેઓ શોટાનો માર—

થાઈ પેહેલ કવિથી ગાટે બળરઃ

કવિઓપર, પડતો જોઈ માર—

નાહાકા બીબ પારશીઓ ચારઃ

છે કાવડીઆ પારશીઓની દુકાનો—

માંધી, શ્રૂરડી, ને વેચનાર શામનોઃ

કવિ કવિ બંધ કીધી દુકાનો—

હેતું જોઈ, કે પેઠા હોરા મુશબનોઃ

હેતું બનેજી તે શા શબબથી ?

જાલાંમ અલી રોજદારની નહીજ મદદથીઃ

જાલવી નશુરદીન હમેલીની વીરુધ

છે મુશબનોઃ આપેલી શાખથીઃ

જાલવીના દગાની અખર વલી—

જાજેજી જહેવી રીતે મલીઃ

આદમ સહમદ, ને ઇશમાલ મીઠા—

કવિને પોલીશ માંમલતદારે દીઠાઃ

માંમલતદારજી છે ચીનનરાઓ નાંમ—

કચેરીમાં આદમને હશે કાંમઃ

પુછીજી માંમલતદારે કાંઈછે તમારાં ઘરો—

ખરેખર જલદી જહેર કરોઃ

કહેજી છંદિ મનુખરના રહેનાર—

હને કયુ, જુહુ નથી કહેનારઃ

તેજુ કહુ, દીશોચ બલાં આદમી—

વાચતે મનુખરની આપો બાતમીઃ

જ ગાંધારે જા કરતે ઇશારો—
 અથવા કહેતે કોઈને, કે હેને ખીશારોઃ
 તો અન્યતે તેહનો પરાંણ—
 જાહેક તેહનો નહી જાતે જાન !
 હેનાં હુજો, ચાકી પહેરાવો હોતે—
 ને હોતે ઇમાનનો શાચચો પોતેઃ
 તો બીજારીઓની, ઇ તાંકાત હતી ?
 કે. પારશીઓને હુખ પોંચાડે રતીઃ
 પંણ જાણવા છતાં રાખિઆ બેખબર—
 જથી જુલમ જુલમરેઓ જખરઃ
 પારશીઓને દંગાની હતે ખબર—
 તે તેઓ આટલી ન રાખતે શખરઃ
 તેવોજે માલમ હતો ચકચાર—
 તો અંચાવનો તેઓ કરતે વીચારઃ
 ખજે બેખબરીથી, શરતા શરે ખબર—
 ધારતાતા નહી કે હમણાં આવશે ધારઃ
 અંણજાંણ પારશીઓ ભટકતા શરે—
 ચીથરીઆં ખાંડ્યો, ધુરકા ધુરકી કરેઃ
 પંણ શરતા રહેઆ બેલ ને કેવીશ—
 પાંલીશના શીપાઈઓખી ખાત્રીશ તેવીશઃ
 તેપરથી પારશીઓ પાંની ગડિઆ—
 કાંઈક દંગા વીશે જાણીતા થઈઆઃ
 નાહાશવા લાગા કેટલાક લોકો—
 પકી ખૂંમ હેવાંને કે “ પારશીઓને ઠાકોઃ”
 અલખતે કેટલાક નાહાસી ગડિઆ—
 બેહેરાંનયા, જમશેદજી શખરાઈ રહેઆઃ

રાજરથ શાહેએ ડિફ હોકંન કીધા—
 જીખાંની લખવા ગહેતો યોલાતી લીધા*
 શીપાહીઓને વીખરી નાંખ્યા શંધ—
 જીખાંની લખવા યેઠા બંધ*
 તેહમાં લખાવેજાં ડિલ્હી આંમ—
 કે તોલતી આવીઓ મનુંબર ગાંમ*
 શાયે હતો પેલો જંગલીયાહા—
 જોહની ઊપર તે રાખેચ આહા*
 ઊધરાતદારને યોલાવેઓ તાંહાં—
 “મુકરદંમ” બી હતો જાંહાં*
 મશીદમાં તેઓ ઊભા રહી—
 આ પરમાંજીની જીખાંની કહી*
 કે ગાંમ લોકને ડિફા કરી—
 ભરચ શેહેરપર આરો ચહરી*
 પારથીઓને તહનો મારો માર—
 છુટો તેઓનાં ઘર ને પ્યાર*
 બીભબી તાંહાં હતા ઘણા જંભુ—
 જોઓનાં ડિલ્હી લીધાતા વચંજુ*
 મંડાંનમાં ડિ વાત કીધીચ બહેર—
 જોથી વાંચનાર હશે માહેર*
 તેથી પાછુ લખવાની વરી—
 અગત નથો જોતા પ્રરી*
 ડિ શાંભલી રાજરથ શાહેએ ખુશી થઈઆ—
 ને આદંમ ઊપર લાવી દઈઆ*
 રાખેજાં તેહજું “પોહીય પટેલ” નાંમ—
 “ઊધરાતદાર” જુંબી શોંરેજાં કાંમ*

આદંમ ખોલેઓ, જો ખરું કહીત તમને—
 તો શંખલાઓ મારી નાંખે હમને*
 મામલતદારે કહેજો, જો શાસ્ત્ર ખોલે—
 ને ખરેખરો હેવાલજ ખોલે*
 તો મગદુર શું ધરાવેચ કાઈ—
 કે શકે ચોડું કાઈ તાહારું જોઈ*
 નેના તેમનાં કાહાડીત ખેચી—
 ઘોટાં તેમનાં નાંખીત વેહેંચી*
 વહી જો તું ખોલે શબહુ શાસ્ત્ર—
 તો કાંમ તાહારું ન રાખશ કાસ્ત્રું*
 રાજરથ પાશે તુંને લેઈ જઈ—
 હું તાંહાં તાહારી કરચ બડાઈ*
 તુંને ચોહોટો સુકાદંમ બનાજી—
 વધારે તે શું, તુંને અગાજીથી જણાંજી,
 ગાંમનો ઊધરાતદારખી કરું—
 જો તું, ને બીજા તરંજુ કહે ખરું*
 કિપરથો આદંમ કિકદમ છોડી વેર—
 બીજા તંજુને લઈ ગઈઓ તે ઘેર*
 કહેજો આવેઓચ તહમારે ચરંજુ—
 બીજા શાખશીઓખી લાડિઓચ તરંજુ*
 માંમલતદાર શબહુઓને દેલાશા દેઈ—
 રાજરથ પાશે ગઈઓ લેઈ*
 આદંમને રાજરથે દીધું માંન—
 ને કહેજો શચાઈથી પાંમશે ધનાંમ*
 જ્યથી આદંમને હરખ ચડેઓ જખર—
 ને રાજરથને કહી શંખલી ખખર*

(૧૦૯)

હવે જુઓ કેવી પડેચ ચમન—
 ગાલવીપર તુ ત કીધા શમનઃ
 નેથી તેહનાં, હાથો ખેસી ગીઆં—
 કે અચાર કરશે અનુચરી મીઆંઃ
 શમન લેઈ તે કારટમાં ગઈઓ—
 આપત જાઈ એહેરો જરદ થઈઓઃ
 હેને જાઈ હોરાઓને લાગી શરમ—
 કરે શું, જાણે કીધાતો ભરંમઃ
 કહેજીંકે ખુરશી કરે તઈઆર,
 જેપર ખેશે મહમદી દીનનાં ડિઆરઃ
 હીઆં લીધી પાંચ જંબુની જુબાની,
 તેમાં ડિક હાંધલાઈ આપી હાવી નીશાનીઃ
 કે “ ગાલવી, જંગલીશાહ ડિ બંને,
 આવેઆ માહારી પાશે ડિક દંનેઃ
 બિધરાતદાર, સુકરદંખી શાંબેલ,
 સુહલાં ગાલાંમ કાદરખી કાંબેલ—
 આવી તેવોઈ મહને કહું આંમ,
 કે આંધલા તું શર આપે ગાંમ—
 જઈ તાંહાં હાવો પોકાર કર,
 કે ભરૂચી પારશીઓનાં છુટોં ધરઃ
 મારો પારશીઓને જખર દશત,
 નાંન માલની ખરાબી કરવી મથતઃ
 વલી હું આપુંચ ખરી ગુવાહી—
 કે દીધીચ મેં એઆર ડિઆરની દહાઈઃ
 ડિ લોકોતુંજ મેં કહું માંની—
 મનુખરમાં થાલી પીઠી છાંનીઃ”

(૧૦૮)

ડિન પરનાંભુની દેગાંમથી વલી—
 મેલવીનાં કંગુકની ખખર મલીઃ
 તાંહાંનાં હોરાઓથી આડિઆ—
 શાખશી પુરવા તઈઆર થાડિઆઃ
 પંણુ તેઓ મંજમાં કરે ભારી—
 કે બીજા મુશલમાંના નાંખશે મારીઃ
 જોહારે રાજરશે ડિ બીનાં જાંણી—
 પુછી લીધી તાહરે શરવે ઇધાંણીઃ
 પછી રાતરે જોડિ તરંણુના શુભાર—
 રાજરંશ ઘોડે થાડિઆ શવારઃ
 શાયે ડિક હોંદુ શીપાહી લીધા—
 તેહને પોતાનો ભોમીઓ કીધાઃ
 દેગાંમની પાદરે જોભો રહી—
 પેલા શીપાહીને ઇધાંણી કહીઃ
 જોથી તે દાખલ થાડિઆ ગાંમમાં—
 મશમુલ થાડિઆ પોતાનાં કાંમમાંઃ
 હોરા “ છશે કરવાને ” ભાઈ—
 રાજરથને આવવાની આપી વધાઈઃ
 ડિ સુખારક શાંભલાંજ નાંમ—
 આવી જોભો તે કરી શલાંમઃ
 ઇનાંમનો ન રાખતાં ગરવ—
 ભેદ જોલી કહેઓ શરવઃ
 તેથી તેહેને દેલ શો દઈ—
 પ્રરેઓ પાછા, વાડેશ થઈઃ
 હેને જે તાંહાંથી રીશ ચરી—
 તેથી કચેરી આવી તરત ભરીઃ

(૧૦૯)

હવે જુઓ કેવી પડેચ ચમન—
 ચોલવીપર તુ ત કીધી શમનઃ
 નથી તેડનાં કાચાં ખેશી ગીઆં—
 કે અચાર કરશે અનુચરી મીઆંઃ
 શમન લેઈ તે કોરટમાં ગઈઓ—
 આપત જાઈ ચેહેરો જરદ થઈઓઃ
 જે જાઈ હોરાઓને લાગી શરમ—
 કરે શું, ખાઈલો કીધાતો ભરનઃ
 કહેજાંકે ખુરશી કરે તઈઆર,
 બેપર ખેશે મહમદી દીનનાં કિઆરઃ
 હીઆં લીધી પાંચ જંજુની જુખાંની,
 તેમાં ફિક હાંધલાઈ આપી હાવી નીશાનીઃ
 કે “ચોલવી, જંગલીશાહ કિ બંને,
 આવેઆ માહારી પાશે ફિક દંનેઃ
 બિધરાતદાર, ચુકરદંખી શાંતેલ,
 ચુદલાં જોલાંમ કાદરખી કાંતેલ—
 આવી તેવેકિ મહને કહું આંમ,
 કે આંધલા તુ રર આખે ગાંમ—
 જઈ તાંહાં હાવો પોકાર કર,
 કે ભરૂચી પારશીઓનાં છુટોં ધરઃ
 મારો પારશીઓને જખર દયત,
 જાંન માલની ખરાખી કરવી મયતઃ
 વલી હું આપુંચ ખરી ચુવાહી—
 કે દીધીચ મેં ચેઆર કિઆરની દહાઈઃ
 કે લોકોનુંજ મેં કહું માંની—
 મનુખરમાં થાલી પીટી છાંનીઃ”

(૧૧૦)

કે પરમાંણે છ જંણી,
 શાખશી પોતાનાં ખરા મંનની—
 આવી મેલતી કિંક શરખીઃ
 જોપરથી રાજરશે તકચીર પરખી—
 કીધો મોલવીને હેવો હોકંમ,
 કે તહમારી દીશેચ હલકી તેખંમ—
 વાશતે તહને જોલમાં જોવો,
 નહીતર ૧૫૦૦૦ નાં જાંમીન લાવો —
 પાંચ હજારનો મચકરો લખો,
 ને દશ હજારનો જાંમીન આપી શખો—
 તે છુટા કરો તને હાલ,
 કુમક દીશતી નથી શારી ચાલઃ
 કથી હેરી કીધો તરતીખ,
 આવેચો બાવા ખીઆ ખતીખ—
 ખીજો બદરોદીનનો છોકરો,
 કે મોલવીને કરવો નોકરો—
 મોલવીકે મચકરો લખી આપી—
 ગુરત છુટો કરેચો કિ પાપીઃ
 હવે હોવાલ થાડેચો હંશિલ કલાંમ,
 રાજરશે સુકરદને કીધો તગાંમ—
 કે નાંમદારે કદીચોને કહેજો,
 કે પ્રીઆદીનું કાંમ પુરું થઈજો—
 જોપરથી બંધના ખોલેચા કિમ,
 કરવી તહમારે હનોપર રહેમ—
 આશાછે હમારી તનોપર,
 કે તોહોમતછે જીક હનોપરઃ

કહેજો, જો જુઓ હોજી દાંતે,
 તો તમારો થાઓ પુરાવો લાવો*
 કેદી જંગલીયથાહ હતો ખંદો,
 તે જાલેઓ શરી કરજી દંગો*
 જ કદી હતો કાંઈ દુર દેશનો,
 દીશતો અરેખર ચરખી વેથનો—
 શરી જાલેઓ તે લાવી ખુંન,
 કે ઇનશાસ નહી થાશે તો કરજી ખુંન*
 ખેઅદખીધી હાવા શખુને કહેઓ,
 જોધી રાજરથ શાહેય તપી ગડિઓ—
 ખડીતો તેડનાં પગે હતીજ,
 પંજુ પુરતી નહી હોવાથી પતીજ—
 કીધા હોકમ કે હાતેજી ધાલે,
 કે જરો સતીખી નહી હાલે*
 હેના ગાંમલાથી ખીનઓ ખીધા,
 હોકમ ગુજબ ચાલેઓ શીધા*
 કદીઓને હોકમ થાડિઓ આંમ,
 કે લખાવો તકમારા થાખયીઓનાં નાંમ*
 જકંદર ૬૧ કદીની ભરતી થઈ,
 તેડમાં ૨૦—૨૧ હતા ગુવાઈ—
 તેમનાં નાંમે લખી લીધાં,
 અદાલતનાં નાજરને શોંશી દીધાં*

શેરખને લગતો હુવાલ*

કરીજય શેરખ વીશે ખેઆંન,
 તેપર આપડું પારથીઓડિ ધેઆંન*

ચાહેલો ઇનસાફ, નથી ગીઓ રોકડ,
 જેહેવું કે સુંઅઈમાં થઈજાવું કોતક—
 તેહની -- વીરધ ભાઈ અલખતે,
 પારશીઓની થાઈછે કાંઈથી રતેઃ
 અદાલતના નાજર, પાલનજી શેર,
 ઇમજતીઓપર રાખેછે હંમેશાં હેત—
 કોરડની જગાછે ખુલંદ ને બોહોલી,
 તે ચેલીતી પારશીઓ માટે - બોહલી—
 નાંહાં જઈ બેસતા પારશીઓ શરવ,
 જરનોચતીછે નાજર, હેવો રાખી ગરવઃ
 તે શાહેમે માંડલાંઓની હાર,
 માફં મીહું રેડાવી, રાખેઆં તઈઆરઃ
 માદી તકીફ બેસતાં પડતી કોતાઈ,
 તેહલાં માંટે, બીછાવીતી ચટાઈ—
 માંહાં જમાવ થાતાં પારશીઓ કિઆર,
 આચથી વધારેનો હશે શુમાર—
 પુચલાઓની ગણતી નથી કિઆદ,
 ફિક કેદીનાં પંદર પચીશ શેહાદ !
 જેહારે ફિકશટ કેદીની ભરતી થઈ,
 તે સુજઅ શેંકડો ગણાકિ સુહાઈઃ
 તે શાયે તમાશગીરો તંબોલી તાઈ,
 ચોટા, જુગારી—ધણાંકિક કયાઈ—
 આપરું ઇજતનાં મજબુત ઠોમ,
 તીતીવું જ્યોમાં ન મલે નાંન—
 નરેઆ પુરેઆ, ને વીરા જોગી,
 રાખા વરખા, ને દીલે રોગીઃ

હેંકાર કરતા—છઠ્ઠિ ખાક,
 પંજુ પોશાક જ્યોનો ચાક ચાક—
 પેતાવાતો માંચે બાંધેલા—
 શેઆલ દોશાલા, બાંધે લાલેલા !
 કાઠનાં આંગળો ઘાતી ડગલી શહી—
 કે જે શેશન શુધી રહી ! ! !
 હોા ઘેરનાં શખી, દીનની તાશખ,
 ધરતીનો નહી ઠાર, મેદાન આશુદઃ
 કાઠ બેશે ભડરમે, કાઠ પરે મોરમે,
 આંજાણું શહમંજે, આ બંધવા ચોરછે !
 હેરી રીતે દાહાડા કીધા પુરા,
 ઘણી સુઆ, વરી રાંડોપર ચરા—
 માંહે માંહે બકબક કરે,
 જરા જરામે કાંનોપર પરે—
 હેલું જણાવે કે કરીંચ મશલત,
 હંમભતીઓ તરફ, શારીછે બથલત—
 જે જોઈ બીજાઓ શાથી મરે,
 પોતાની ઓકાત મારક, તારીફ કરેઃ
 જેમકે “કમાલખાં આંનાં આન રાત,
 “તુમકુ કહેનેકી હકિત્કિ-સુપકીદી ખાતઃ”,
 કમાલખાં જમાલખાં પાશ ભડિ,
 જે જોઈ તરકરાવો મધાન થાડિઃ
 પંજુ શેશનની શરૂઆતમાં ભાઈ,
 પારશીઓની પ્રતેની, દીઠી આગાહી—
 તેથી કાહાડવા ભાગા ઘેહેલાં,
 પારશીને જોડિ, કે શલોમ કરે પેહેલાં—

(૧૧૪)

કિટલુંજ નહી પંજુ વાતોખી કરે,
કે “ હુએ તોશાંન કર ગઈ, બનકે બએ મરે,
“ કીનપે આ પરી, કોંણ ગઈ કર—
“ ગાંમ વાલો કે પ્રસ્દ બવે મરઃ”

હેવી રીતે ત્રાહોબત બતાવે,
પંજુ દાવતો આડિઓતો ગણું કપાવેઃ
કેટલાઈકો બએ હાતે કરી શલાંમ—
કહે “ હંમ તો હઈ તુમારે ગુલાંમ !”

હાડતો ઓશીઆણુ, જેથી ઘણું ડરે—
ઓલખીતા પારશીની કાકણતી કરેઃ

મંનતો જુએ હેણું, રખે લીઈ નાંમ -
જેથી વાંકા વલી, તોરથી કરે શલાંમ,
કેટલાઈકો બીહીકથી નાહાશી ગઈઆ,
જેનાં સુકાદા છાંડંન વગર રહેઆઃ

જો કહેજાં હોઈ કે તું હતો હુટ અંદર,
તો તે તેજ રાતે નાહાશે, છાડી બંદર—
હેરી રીતે કેટલાઈકો દેહેયત ખાઈ,
ભરચ, છાડી, ખીજે ગાંમ નાશી બઈ !

શ્વરાતો હતા હોતા ભાઈ,
પંજુ પારશીઓની શું કહીઈ ચતરાઈ—

કેકદંમ તેઓ બચ હીચકારાપણું,
લઈ બેઠાછે—શું કહીઈ ઘણું—

ખાપ દાદાઓનું કુચારી નાંમ,
ખાપ પડેઆચ, સુરગી ને નાંમ—
વડવાઓનું ખાહી કુચત,
કુચારીછે કચાંની કુચત—

(૧૧૫)

જાંત્રે હવુંજ નહીં ધરાંની લોહી,
 હેતી રીતે કીરતી ખોહી—
 બેકાછ બની રાંડી રાંડ,
 જાંત્રે જનમ ભોગવતા હોઈ માંદ !
 અનુભવ છતાં, બીજ વખત,
 બુક્યાંન અનુભવે, વધારે શખત—
 તેવાઓના કરજું જોલો ધીકાર,
 તેલો કહેવાશે, થોડો શીટકાર—
 કમકે ડિકથો વધારે વાર,
 સુરખાઈથી તેઓઈ ખાધોછ માર—
 તોખી તેઓ નથી ધરતા શરમ,
 જેતે કહી જાતનો, તેમનો ધરમ ?
 મરદાંનગીનો કહેવાઈય મહશ્વર,
 અને અરેઅર, તેમાં નથી કશ્વર—
 હીમતવાંનો કહેવાઈછ પુરા,
 જારેમંદબી કહેવાઈછ શુરા—
 તે કરતાં તેમની પહેલ ન ગણાઈ,
 તકશીરવારછ, હેવું ન મનાઈ—
 તેવું છતાં કાં ન કરતા અટકાવ ?
 શા માટે નથી કરતા બંચાવ ?
 શાશાસ્ત્ર હાવા અનુભવે તોણાં,
 શું કરવા હાવાં જીલીલેછ ગોણાં ?
 અગર બાહારકોટનાં પચીસ જીવાંન,
 પડતે બાહેર રાખી સુખાંન—
 તો પચીસો દુશમંનાને કરતે જર,
 માર મારી, મુકી આવતે ઘેર—

મરદાનગીથો તેઓ ચેલવતે જશ,
 ડિલીજ કીરતી તેમને હતી બચઃ
 નહીં કે કરવી હતી છુટ,
 જે કરવાની નથી કાઠિદાની છુટ—
 નહીં કે કરવી હતી ચોરી,
 જેહની શરમદગી નથી થોરી—
 નહીં કે હરીમનો લેવોતો માલ,
 જે નથી પુગતો શદા કાલ—
 નહીં કે ચોરતોને મારવોતો માર,
 નહીં કે બાલકોને કરવાતાં ઠાર—
 નહીં કે મશીદમાં પડાવવી હતી ખુમ,
 નહીં કે સુરદાંઓ કરવાતાં શુમ—
 જેથી ટોલાને પોંચતે નાંકાંક,
 શામેત થાતે, તેઓપર વાંક—
 પંથુ નહીં—હેનો હેવોછ શાર,
 હીમતથી જીવાંનાડિ પડી બાહાર—
 અંચાવ પોતાનો કરવો હતો,
 અટકાવવો હતો, જીલમ થતો—
 જેથી તેમનું થાતે નામ,
 આપતે જશ, આજુ ગામ—
 કીરતી શદા તેમની રહેતે,
 “ ગાજી મરદ ” શરવે કહેતે—
 પંથુ અપશોશ ! તેવું ન થઈજી,
 ચોરબી હીચકાડું નામ રહેજી !!!

(૧૧૭)

શેષેન જડન ચીં શરણશનુ આવણું#

જેહારે ચોતરથી ભીડી પ્રરીઆદ,
કે પારથીઓને મલવી જોઈ દાદ—
તેહારે આપણી જેહેરખાંન શરકાર,
કોઈનીબી કરેઆ વગર દરકાર—
પડી પાહેર, વીચારી આંમ,
કે આ થાંજીછે જીલંમનું કાંમ—
ને અંમલદારોના ગણાંજી છે વાંક,
જેથી મારી ગઈય, રઈઅત રાંક—
તેથી હાલનાંજ અંમલદારો આપરા,
જો કરે ઇંનશાફ, તો મરે પારથી બાપરા—
તેથી બેહેતર, કોઈ તહરાજિત ધણી,
જે ધરાવતો હોઈ, ઇમોનદારી ધણી—
તેહને આપણે, મોકલવો તાંહાં,
છુટકાં ને ખુન, થાંજ્યાંછે જાંહાં—
કે તે પકી તપાશ કરે,
જીનેહગારને તે બેલાશક ધરે—
કરે તેહને શબ કઠંન,
તબવે તેહને પોતીકું વતંન—
જેથી આપણને લાગે શાફ,
પ્રરીઆદને જોડે પરે તાફ—
ઇંનશાફની કઈબી થાંજે અશર,
રાજની કોઈ ને કાહાડે કસર—
અંગરેજનાં નાંમને જે હાલ,
લાગોછે બટો શદા કાલ—

કે જ રાજાજી, જાગલાઈ પરમાંણ,
 ગરીબ રહ્યત, ખાઉં છું પરાંણ—
 તે જિકદંગ બળિ ધોવાઈ,
 ખરીછીશ કીરતી ન બળિ ખોવાઈ—
 હેના વીચારથી કેરાવ કરી,
 જિં કં શરણશને કાહાડેચો ધરી—
 કે તે જ કાંમનેછે લાજિકે,
 ધણશાસને જ કરશે શાજિક—
 હેના વીચારોનું કરી શાંધન,
 હેડવેચો તેહને, કરવા છાંડન—
 જ્યથી બુધવાર, રહ મી જુલાઈ,
 શરણશને આવેઆની પોંચી વધાઈ—
 એથી જિક શેઠીઆની ગાડીના,
 આવી ઊતરેઆ, યેગંમ વાંડીના—
 રાજરશ શાહેજ, ઊતરાતા નાંહાં,
 જિવંજીવી છાંવણી કીધી તાંહાં—
 ખાંડુશોડ નાંજીજી, શેશનજો નથી વખત,
 આતોં કાઈ બલા આવીય શકત,
 તેથી માંહેમાંહે કરે વાત,
 કે “ જીવર બચાંને † કીઈ ધાત.”
 શરણશે, સુકરદનાં મંગાવી લીધા,
 અદલ ઇનશાસનાં શોગંન લીધા—
 માંજીકરાંમ શરેશતેદારબી બઈ,
 વેદા તાંહાં પોતીકે નઈ*

(૧૧૯)

સુકરદમાં મંગાવી, કીધી તપાસ,
 પાછા ત્રોકલેઆ, રાજરથની પાસઃ
 કીધું તેહમાં ઘટ્ટું શેરશાર,
 કાંઈક કીધું તેહમાં ભેરભાર—
 વાંકા ચેલેઆ, ખેપરા તરંણ,
 કે કિકમાંથી છુટે, તો ખીળમાં મરંણઃ
 ભેમકે કાનડાપીરેશી, ને ખુન,
 તરીજો છુંડનો, ખાનાર હરાંમ છુન—
 ચોથી તકશીર હેવી શરણ,
 કે “ જુથા ભરી કીધી અરણઃ”
 પાંચમે વાંક ચેલેઆ મકંમ,
 કે “ માર મારી, કીધા નખંમઃ”
 છઠો અનેઆવ ચેલેઆ વીશેશ,
 કે “ રાજ છોજીવવાની કીધી કોશેશઃ”
 હેવી રીતે વાંકા જુદા કરી,
 કે છુટી નહીં જઈ, જો જુલ પરે જરીઃ
 રાજરથપર પાછા ત્રોકલેઆ ડિઆર,
 કે હેવી રીતે કલેઆ કરવા તઈઆર—
 નહીંતરકે ઘણાંકિ જુલ અંડાલ,
 અનેઆ વગર ઇનસારી નંનલ—
 અંગરેજ ધારાની ખુખી પરનાંણ,
 ખંચાવી શખશે પોતીકા પરાંણ—
 તો જો કે વગર શખે માંન,
 તેઓકિ કીધીછે બેહદ હાંન—
 વાયતે ભલાંનંણ કમુલ કરી,
 સુકરદમાં તઈઆર કરવા પ્રીઃ

ભાઈબધે જે લખેજાવું એઆંન,
 તે જીવર ગુરત આપી ઘેઆંન—
 રાજરશે જુદા જુદા વાંકા ચેલી,
 સુકરદમાં શેયંનમાં દીવા. કેલીઃ
 શેવટે નીકલેઓ હેતો શાર,
 કે પાંચમી આગશરને ખુધવાર—
 ડ. દીને શેયંન ભરવી,
 તકશીરોની તાંડાં શાયેતી કરવીઃ
 ડ. દેરાવ સુજખ ભાઈ,
 શરખસ ખેડા પુરશીડિ ભઈ—
 અંતેલદારો થાડિઆ હાજર,
 આવી ખેડા પાલનજી નાજર—
 વડીલોખી તાંડાં ખેડા આવી,
 જેહવી જેહને જગો શાવી—
 કંઈકો પુરશીડિ ખેડા,
 ખેડા બાકીનાંઓ હેડા—
 ડ. રીતે કચેરી ભરાઈ તમાંન,
 દેખાવા લાગો ખુખ દમાંન—
 પરથાંમ હોકાંમ થાડિઓ આડિ,
 કે પેહલા નંબરનાં કેદી હાજર થાડિ—
 ડ. જીવરથી નાજરે પાશે જઈ,
 હાવી રીતે હકાડિત કહી—
 ડ. કજઆની વધુ કરવા તજાશ,
 રાજરશ હજુર કરેચ તપાશઃ
 તેવરથી કહેજો મારી હાડિ,
 કે બીજા નંબરનાં હાજર થાડિ—

(૧૨૧)

તેહારેબી મલેઓ હેવો નવાળ,
 કે આડિ શેહેરનાં નેક નવાળ—
 હુંતો છોળં ગરીબ નાનર,
 પંછુ હેનાં શાહેદો નથી હાનર—
 ડી બપરથી લગાર કરી ગોશો,
 બતાવેઓ પોતાનાં દીલનો જોશો—
 કે દંડશ જો કાલે ન હાનર થડિઆ,
 હેવું કહી પુરત ધરે ગડિઆ*
 બીજો દીને તમાંચાને હાનર કરી,
 પ્રારબશે કચેરી પાછી ભરી*
 નડજે હાવો કરેઓ કરાવ,
 કે ઠર કુદીઓને કરવા નમાવ*
 શબલાઓથી પીનરું નશે ભરાઈ,
 તેથી બેશે ભાંડિપર, ડેક હાર થાઈ*
 હેની રીતે બેશાડેઆ હારેદોર,
 જે જોઈ બીધા, ચંડાલ ચોર*
 લાગતો તે વખતે હેવો દેખાવ,
 કે જ્યારતનો જાંણુ હોડિ નમાવ*
 આથમણા દરવાજા કરાવેઆ બંન,
 દખંણુ, ચોતરે—શીપાહી ગેઆરીશંન—
 પ્રમાવેજાંકે જો કોઈ કરે મશતી,
 તો બેલાશક, વગર કરવે ધાશતી—
 પુરત ગોલીથી કરવો ઠાર,
 પંછુ મગદૂર જાં કુ થાડિ ચકચાર*
 વાદીનો વકીલ હતો જીવંનરાંમ,
 કુદીઓનો કોઈ ચરતો નંદરાંમ*

ને ધણી મળ નોઈ સુરત,
 નાલવી થકી, આવેઓ છાડી સુરત—
 પંજી બીજા કદીઓઈબી કહેઈ આંમ,
 કે હમારૂંબી ચલાવણું તહનોઈલ કાંમ—
 કરચું હક તહમારો અદા,
 દુઆ મોગચું તમુને થદા !
 નંદરાંને નોઈઈ આતોછ નેક,
 નીકલશે રોડલા વરથના ફિક—
 નહરદેઈ બીરું, હેણું નાંણી,
 પંજી આ વાત ન હતી છાંની—
 કે તેકને થનદ મલેલી નઈ,
 તેથી જાનો સુખતેઆર થઈ—
 હુશીઆરીમાતો હેવો લાઈક,
 ધારાતો હેવો શાઈક—
 નોઈ લેવો, ઘોબીને તાંડાંનો,
 મરું કદીઈચ, શાચું મનો—
 બકે હેણું કે અચીલ મરે,
 શાંલલી પોતાતું કુલજ કરે—
 હેથી રીતનો અપર નોઈ,
 નાંમપર તેઓઈ તેકનાં રોઈ—
 થનજીતીથી તેકને ખેરવેઓ,
 ખાલ મકંન પાંડેને, વકીલ કેડવેઓ*
 જોણું વકાલતનાંનાં લઈ,
 કીધાં રજુ, કચેરીનાં નઈ*
 હેવે નંઅરવાર પારથીઓ લેતા :
 ગઈઆ તેમને કચાંમ દેતા*

(૧૨૩)

શાખથી આગલ જડન કરે મેઘાંન,
 કે આ કદીઓપર તું'ં આપણું ઘેઘાંન—
 હેમંથી તારો. સુદૃઢ પીછાંન—
 દંગા વખત, કાંણ કરતોતો તોશાંન ?
 જે કોઈ દંગા વખતણું જાણે,
 તે લખાવી, કદીને પીછાંને*
 કે કહેજાં, જે ભાંજ્યા પાર,
 ખીનકે કહેજાં, પેલાંકે મારેઓ માર !
 તીજા બોલેઓ, આ ગદિઓ લુટી,
 ચોથા કહે, જે નાંખેઓચ કુટી—
 પાંચમે કહે, પ્રલાંનો ઘણી,
 તે દીન મથતી કરતો ઘણી—
 છઠા કહે, આત્રોછે ભુન,
 જે કીધુંચ ગાંડાણું ખુન—
 સાતમે બોલેઓ, આવેચ કાર,
 કે જે દશગુરને કીધાચ કાર*
 કે રીતે લખાવી જુખાંન,
 રાજરથને કહીતી, તેજ પરમાંન*
 કદી જા નકાંને શવાલ નાંખે;
 તો ગુરત તેજને સુગો રાખે*
 જડનના શરેશતેદાર માંલુકરાંમ,
 તેજણી કરતા હેણુંજ કાંન—
 કે શવાલ કરે કોઈ કદી કરર,
 તો ગુરત કહે, હેની નથી જરર*
 કોઈ વકીલ પારશીને ઘનરાવવા નકે,
 ઘેઘા કદી તરપથી નજવો શવાલ થાકે—

તો નડન કાઢાડી બતાવે કાઠિદો,
 કે'ં શવાલથી તુંને, ન થશે કાઠિદો*
 જિલ્લ પારશીઓની લાન રાખીય શારી,
 પંજુ કિક વાતની લાગેય અચરતી ભારી—
 કે કોઈ પારશી શેનદારનું લીંડે નાંમ,
 બોલે, પ્રભાંનું શેનદારે કીધું કાંમ—
 તો તુરત તેડનો અરકાવ થાકિ—
 કે તેડનું નાંમ નહીંજ લેવાકિ !!!
 હેવીજ રીતે કહે, શરેશતેદાર,
 કે આ બંધવા બેઠાચ હારે કટાર—
 હેનાં જો હોડિતો બતાવો તડમે,
 શીખશા કરજ્યં બહુ ભારી હમે*
 હેવું જોવાથી લાગું અજબ,
 કે કિતે થ' હશે ગજબ ?
 જો કે રાશતી કીધી - પશંદ,
 તોખી શેનદારને ન પછનો દંડ !
 રાજકુઆરી કાંમમાં ન બોલાકિ,
 ખરો ઇનશાફ, કેઆંમતે તોલાકિ*

~~~~~  
 ફરીઆદી તરફનાં બધા શાહેદો,  
 ઠાંકવાનો કશે નથી કાઠિદો—  
 હેવું શહમજી ચેલીકિય પરત,  
 પંજુ નરરછે જે શાહેદોની તરત—  
 તેજ પરગટ કીરીકિય, હેકે,  
 ઘેઆંન દઈ તે વાંચવી શેકે\*

~~~~~

(૧૨૫)

મહામદખાં કરીમખાં કુકનીજી, તથા
 ઊમર ઊશમાંન મીઠાં વાલાજી, અને
 ૫૪ બુદ્દીન વફીલનાં છોકરા બરા
 શાહેએ ૫રીઆદીનાં લાભનાં
 આપેલી શાખશીઓઃ

ચાલતી આવીછે જિઆર કહેતી,
 કે “ પાંચ આંગલીઓ શરખી ન રહેતી;”
 તેમ જ ગણુઆતમાં બધાછે ઠેર,
 હેતુ બોલવામાં અલબત્તે ઠેર;
 અલબત્તે ઘણાંછે ધીકારને લાજિક,
 તોપણ કાંઈ હશે, નેકીમાં રાજિકઃ
 દાખલો તંમને હીઆંજ નડશે—
 બલાખીછે હેતુ માલંમ પડશેઃ
 મહામદખાં જો કે હતો કુકની—
 તોપણ તેહનાંમાં ન હતી કુકનીઃ
 ઊશમાંન હતો જો કે મુશલે ઇમાંન,
 તોપણ ન હતો બતીલા જોવા બેમાંનઃ
 બરા શાહેએ દેખાડીય બડાઈ,
 જેહની તવારીખમાં રહેશે વડાઈઃ
 જ ઘણી કારટમાં હાજર થઈ,
 ઊભો કુરાંનપર કશંમ લઈ,
 અંમલદારે પુછેઊં, શું બનેઓ બનાવ ?
 જે તું જાણતો હોઈ તે શાસ્ત્ર લખાવઃ
 તે ઊપરથી આપી મુખજીયાંની હાવી,
 કે જે ઊશમાંન, ઊમરને મલતી આવીઃ

તેણે હાનીળી ડિક વાત કહી,
 કે માહરો ભતરીજો દંગાજો હતો શહીદ
 જેહની ભમરછે વરસ છ ડિઆ શાત,
 તેહને ન પોહોંચે કશી ઘાત—
 ડિલા માંટે શોધ થકી તેહની,
 ઘરમાંથી હું નીકલેઓતો જેહની—
 તેહને જોતો ગઈઓ પારશીવારા અંદર,
 બોહાં ભતીલા હતા, હળર દશ કે પંદર*
 હીઆં ભતરીજો મહને જરેઓ—
 જેહને હુંડિ ખોંધ ભપર ધરેઓ*
 તેહાર પછે તેણે જોઈંછે જોઈંછે—
 તે અવલથીને આખર શુધી કહેછે*
 અગીઆરીનાં મડાંતની કહી વાત—
 કહી પછે ખેળંજે કરાં વાલાની ઘાત*
 તેહાર પછે હેઠાંણાંની હકીકત કહી—
 કૃતાંહાં પારશીને મારી નાંખેઓ શહીદ*
 કે શાંભલતાંજ વકીલને ચડેઓ કાલ—
 જેથી જડજને તેણે કીધો શવાલ*
 કીધો નેઆડીધીયને તેણે અરજ—
 કે આ વાત તપાશવાનીછે ધરજ*
 છોકરાને ખોલાવે ગુરત પેલા—
 જુકું શાસું તપાશે આજ વેલા*
 જડજે ગુરત કીધો હેડાવ—
 કે તે છોકરાને જલદી તેડાવ*
 કાકો ખોલેઓ, તે છે ખાલક મીશાલ—
 તેથી ભણવા ગઈઓ હશે નીશાલ*

(૧૨૭)

વકીલે કહીજીં 'આપ કાકાં છે હાનર—
 તેમને કંદ કરે આપણા નાનરઃ
 નહીતર તેઓ હીઆંથી નીકરશે,
 નાઇ પોહોંચી છાકરાને શીખવશે ;
 નડજે કીધા હેવો હોકમ,
 નનર કંદ રાખો તેમને ચોકી ગમઃ
 લાગા શીપાહીઓ બંધને ધેરવા—
 બીજા ગઈઓ નીશાલે તરવા,
 છાકરાને નીશાલેથી લાઈઓ,
 કે તુરત તે કોરઠમાં હાનર થાઈઓઃ
 તેહને જોઇ નડજને આવેઓ વેહેમ,
 કે જી છાકરો જીબાંની આપશે કમ ?
 નડજે તેહને આપી ધીર,
 હવે તપાશે તે બચાવું હીરઃ
 ચાલાકીથી તે હેણું બોલે,
 જે શાંભલી નડજ શાહેબ કાલે—
 તેણું પરથમથી હેવાલ કહેઓ,
 કે હું કાકા શાયે પારશીવારમાં ગઈઓ,
 અગીઆરી શાંતેછે પારશીનું ઘર,
 કાકાં જીતારેઓ તેહનાં ચોરલા પર,
 જીઓ નીકલેઓ અગીઆરીમાંથી બાહાર,
 પારશીઓને દેતા ગાલો બેચમારઃ
 બોલેઓ કેટલાંકો જીબા રહી,
 કે “ દશતુરકુતો માર કાલા શહી;”
 વળી બોલેઓ તે નાહનો છપ્પો—
 કે “ અબ તું મ ગાંડીજી કે તંઈ ચલોઃ”

ડી શીવાડિ તેણુ આપી ઇધાંણી,
 બેજન કલાં વાલાની કહી નીશાંની,
 ડી વગર લખાવેજાં આગલ,
 હેઠાંણુ લખાવેજાં ગાંડાનાં ઘેરની પાછલ,
 ગાંડાનાં ઘરની પાશછે ખારી,
 તાંહાં તેહને નાંખેઓ ખારીઃ
 ગાંડાને પારથી પકડી રહેઓ ચાર,
 મુશલખાંનોડિ હથીઆરથી ખારેઓ ખારઃ
 “ કાઈ બોલા લાનાં ચારપાઈ,
 “ અખદુલ બોલા, મત લાવરે ભાઈ—
 “ કેઓ ઇશે ચારપાઈપર શોલાના ?
 “ હુયમનકે તંઈ કેઓ અપંણુ ઊઠાના ?
 “ મજબુત ડિક ખરા રશા લે આઓ,
 “ ઇશકે પાંઊ ખાંધ, ઘશતે લે જાઓઃ”
 ડિજ વખતે તેહને ઊઘા નાંખી,
 દોરડાંથી બેહુ પગો દીધા ખાંધીઃ
 મુશલખાંનો ઘણાં ડિકટા ચાડિઆ,
 કુતરાં પકે ઘશડી લેઈ ગડિઆઃ
 હુંતો ખાંધપરજ બેશી રહેઓ,
 પછે કાકો મહેને ઘર લઈ ગડિઓઃ
 હેવી રીતે જીખાંની આપી ખરી,
 જોથી તેમને કલેજે શાર પરીઃ
 અગર રાજ હોડિતો હેને કરે કતલ,
 નહી હોતી લાવી જેલે અજલ—
 પંણુ અંગરેજ હકુમતનો તોરઃ
 હોવાથી ન ચલાવેઓ દોરઃ

(૧૨૯)

ડિલુજ ક “ કડિસે હડિ ગુજ ખર,
 “ ક રમુલકાળી ન રખતે ડર*
 “ દીલ્લીકા નખ હોડિગા રાજ,
 “ ભરી વખત કરેજો તારાજ*
 “ ડિબી કેઆ કંમખખતી આઇ,
 “ ક ગુસલખાંનો હોક કરતે પુરાઇ*
 હેવી રીતે વીલાપ કરતા—
 માંહોમાંહે ફોખા ધણાં રડતા*

નોલવી નુશુરઆલા હુનેબીદીન અને
 તેહનાં છોકરા નેહુમુદનીનાં
 બિપર નેલેલા અપરાધો*

નુશુરઆલા અને નેહુમુદનીનાં,
 જે બાપ દીકરાનાં શાંભલો કીનાં*
 હોકંમ થાડિઓ, જે કદીઓને બોલાવો,
 અરહાઓ આપવાનું કાંમ ચલાવો*

જલમાંથી જમને લાવેઓ નાજર,
 બંધને કારકો કીધા હાજર*

શરેશતેદાર બોલેઓ નોલવી ટુંજાંન,
 કેવીશને અરહ આપી બાબા રેહાંન*

તેહેમાં લખેઆતાં પારશીઓનાં નાંમ,
 ક તેઓ મજબને આપેચ અપમાન*

તે શાયે હાવીખી બદનાંમી વરી,
 ક હમારા પેગંબરની મજબ કરી—

વાશતે તેઓને કરો શબ,
 નહીતર હમે તેમની લાવચું કબ*

જોલવી બોલેઓ 'ક' કર્યું કુબલ,
 પંજુ તેહનો આપનાર છે અપહલ રથલઃ
 (જિ અરજ પર નહી હતી કોઈની શહી—
 તેથી તેહની વધારે તપાશ ન થઈઃ)
 પંજુ જિ અરજનો શાંભલો મરંમ,
 બોલે કરીય ઝે છે મરંમઃ
 આપરાજ નવોજિ તે કરાવીતી—
 પારશીનાં અટક નાંખીથી ઘડાવીતીઃ
 [જેમકે] પરખ, શલ્કુ, ને લકુરો,
 ડિક્લીયા, ધવેરું અને ઠસુરોઃ
 વીચારવાળું હવેછે તમારું કાંમ,
 કે મુશલમાનો શું નાંજી અટકી નાંમ ?
 પારશીઓનીજ છે જિ મુરખાઈ,
 કે જેવોની મશલતથી તે લખાઈઃ
 જિ પારશીઓનાં કેદીમાં હતાં નાંખા,
 જ્યોજિ દોજખી કીધાંછે કાંખાઃ
 વીચારેજાં કે જો જિઓ શપરાજિ—
 તો કોઈ ધુનેગારો ન પકડાજિ !
 ધારેજાં કે જો તેઓ જલમાં જડિ,
 તો ગાંડાનાં પુનને મદદ ને થાજિઃ
 જિ પરંમાંજી જિ અરજવું પાપ—
 જોલવીપરથી ઊડેજાં આપોઆપઃ
 પંજુ નડજે કહેજાં શાંભલ વાત,
 બીજ અરજ તે આપીછે હાતો હાતઃ
 તે કેઈ, કે જે કેવીશ કંને,
 આપીછે તુંજિ મુઘવારને દંનેઃ

ડિ વાત ત્રાલવીડિ કપુત્ર દરી,
 કુ કેવીયને આપીછે ખરીઃ
 પંથુ તેપર જ્યોડિ શહીઓ કરી—
 તેઓનાં હુકમથી હુડિ ઘડીઃ
 તેહમાં હતો આ મજબુન,
 કુ “છાહો કદીઓને, નતર થાશે ખુનઃ”
 “છાહશે નહીંતો વધશે તોશન,
 “હેવું ભડી રહીભાંછે શુલખાનઃ”
 તે થાશે ખતાવીતી ભલથાપ,
 કુ “પારશીઓ પાસ મંગાવો માંખઃ”
 “ને લખાવી આપો આંખ,
 કુ “ન લઈજઈ તમારું માંખઃ”
 “કશે ન ભઠાવીડિ દાવો,
 “જો આપો દશતાવેન લખાવી હાવો—
 “તોજ શુલેહ રહેશે ભરી,
 “નહીતર શરવને પડશે ભારીઃ”,
 અલખતાં કેવીયને હીચકારો નાંની,
 ડિ વગરેની લખીતી લાંબી કાંડાંનીઃ
 મતલબકે જો કેવીય ખીહે—
 તો ડિકદમ કદીઓને છાડી દીડિ!
 હાવી ધમકી ભરેલી જોઈ અરજ,
 જડનની તતકાલ શરી મરજ—
 ત્રાલવી ભપર થાડિઓ ગાશે—
 કહેજો, જેવું કીધુચ તેવું જાશેઃ
 હીઆં ત્રાલવી ખનેઓ કાંગલો,
 “શાહેચ, ડિક અરજછે તે શાંભલો—

અરજ ત્રે લખીય, ડિ વાતછે ખરી,
 પંથુ તે બીજાઓનાં કહેનાથી ઘડીઃ
 શહી કરનારાછે જંથુ એઆર—
 તેઓનાં જણાવેઆછે વીચારઃ
 હેમાં પેડલો અબદુલ કરીમ બનવો—
 બીજો મહમદ શાજબ માંનવો;
 તરીજો ખુની અજંમ માંન,
 અબદલ રશ્કલ, દશતુરનો લેનાર જાંનઃ”
 ડિમને પુછેછે શહીઓ તને કરીય ?
 કેમકે તકશીર તનેપર કરીયઃ
 કહેછે “ હા શાહેબ, બાત હિ ખરી—
 “ જાલવીકે કહેનેશે, શહીઆં કરીઃ
 “ હમકુ બોલા કેવીસકુ કરના અરજ—
 “ કદીઓકુ છારનેકી હિ શરજઃ”
 જડજે પુછેછે અરજ વાંચીતી કે નહી ?
 “ નહી શાહેબ, હેના બરોશાપર રહીઃ”
 પુછીછે, લખાવીતી કૌંથુની પાશ,
 અરે કહેવું—કરીને કઆશઃ
 લખાવીતી મેહુમુદ મીનાંને હાતે—
 ને આપી જાલવીકે પોતાની જાતેઃ”
 હૌકંમ થાડિઓ તહમે જાવો,
 અબદલ ખુંબા વાલાને બોલાવોઃ
 બેડે ઃ અબદલા હાજર થાડિઆ,
 પંથુ રશ્કલ વાલાને પાછા લઈ ગડિઆ—

ઃ ડિક અબદુલ કરીમ ખુમબા વાલો
 અને બીજો અબદુલ રશ્કલઃ

કમકે ખુનની બાબત શામેત થઈ,
 તેથી વધુ તજવીજની ગરજ નહીં
 ભલે કીધા ખુંમબા વાલાને,
 મલતી આવી શાખશી ભપર વારાને
 હવે જડજે ત્રાલવીને વીચાર કહેઓ,
 કે તમે બાપ બેટાપર મુદા અરો થઈઓ
 કહેજો હેવું પોતાનું મત—
 કે આ ધુનાછે શભથી શકત
 લખાવનાર ધારાથી અંજાન,
 પંથુ ગુનેતો કાઠિદાની હતી પીછાંન
 મતલબ કરવાની જિ અરજ—
 ધુનેગારોને છાડાવવાની અરજ
 પારશીઓપર કીધી જખરદશતી,
 વીચાર તમારો કે, ન અંખીજ શકતી
 કારણ કે જો મીથતર કેવીશ કરે,
 તો તે કદીઓને ત્રાકલા કરે
 વાથતે આ તોહમત શામેત થઈજો,
 તોપંથુ જિક બીજું બાકી રહેજો
 હીઆં કરવુંછે કાંઈક બેઆંન,
 તે ભુપર વાંચનારે આપવું ઘેઆંન
 અખદલ કરીમ અને આજંમ આંન,
 જોવાનાં વળંચને નથી માંન
 જિઓના બંધે કુહાર બેટાઓ,
 જોઓજિ ભદાવેઆતા શોઠાઓ—
 તેઓ શપડાજિઆ હતા જિઆર,
 પંથુ માખાપોનો હોજિછે પેઆરઃ

જાડિયાં પાપોડિ કે ધરાડિઆ છાકરા,
તેમને કરવા જોઈડિ ચોકરા—
હેવા વીચારથી અરજ કરી—
પંથ તકસીર તેવોપર શામેલ કરી#

~~~~~
જાલવીના છોકરા બીર નેલેલા
અંગરેજ રાજને છીનવી લેવાના
અપરાધની તપાશ#

એડિ લથકરી શીપાહીઓડિ આવી,
નેદના કુલખને લગાડી ચાલી#
આપી હેતી સુખભુખાંન,
પીનરાંત્રોજ ને કદી સુચલમાંન—
તે ગાંમડાઓમાં શંખનવતો વાત,
કે અંગરેજોને દેખાડીડિ હાત#
હમારી પંલઈભુનો ગેજર શાહાખ—
તેણે કીધોતો હોઈમ. શીતાખ,
કે હમોડિ ગાંત્રે ગાંમ ફરવું—
શરકારતું નીમક હલાલ કરવું#
હમોડિ શીતુરની કાહાડવી ભાર,
ને સુરખાનો નજાંવવો વીચાર#
ડિ ફરમાંનની ખુશી પરમાણુ,
હમો નાંણુ હોઈડિ અનંતાંન—
ડિ પરમાંણુ હમો ભટકવા લાગા,
ફરેઆ નાંહાં હતી નજુની ભગા#
ડિ પરગણાંમાં પુગા આવી,
નાંહાં હમારી ગેહેનત શાવી#

મુશલમાંનો તાંડાં હતા ધણાંડિક,
 લાગતાથી તેઓ અછા લડાડિક*
 તાંડાં હનેા ઊભા અંનનાંણાં થાઈ,
 પુછવા લાગેા કદી મીઆં ભાઈ*
 “હીઆ આવવાની શુંછે ગરજ?”
 નવાય દીધો, “દીલ્લી ભવાનીછે રરજ—
 “અંગરેજ શરફારે પાડેઓઅ ગળળ,
 “કમીશન હમારું કીધુંઅ કયજ—
 “જુલમ જુભરેઓઅ હનેાપર ભારી,
 “નેાકરીપરથી નેલેઆછે કાહારી*
 “તથી ભઈડિઅ દીલ્લી શેહેર—
 “ક કાશરોપર લેઈ વેર*”
 બોલેઓ કદી “દીલ્લી ના ભઓ,
 “ભરઅ લેવાનેા શાંભલ થાઓ*
 “આપશ્ચ રૂપીઆ અઊદનો પગાર—
 “ભરઅનેા કાશરોને મારીડિ માર*
 “અનાંનો છુટી શરત ભઈડિ,
 “તે શેહેરનાંથી નાલેક થાઈડિક*”
 હાથી ભડિઅંકાર શાંભલી વાત,
 કોધો હનેાડિથી વીશવાસઘાત*
 “ક નો હેવુંછે તો ભરઅ ભઈડિ ?
 “બીભ શીપાઓને શંભભવી લાંબીડિ ?
 હેવું શાંભલી તેઓ થાડિઆ બોશ,
 “કહીજાં નવદી બોલાવો દોશ*”
 ડિ વગર બીજો બોલાશે કીધો,
 નેથી કદીને નેલમાં નોકલી દીધો*

નોંધવી મુશ્કેલીન બિપર નેલેલા

કાનશપારિશીના અપરાધની

તપાસ*

કે બધરાતદાર, ને મતાદાર બીજો,
મનુષ્યનો રેહવાથી મુકરદંન તીજો—
નંગલીશા ને મુલ્લાં ગાલાંન કાદર,
છઠો મોલવી મુશ્કેલીન બાધર*
કે શંકલાવો મનુષ્ય ગાંમનો,
શાંતેલ થાડિયા મનશુબાનાં કાંમનો*
ધણાંકે હોરાઓડિ આપી ગુવાહી,
કે કિઓથીજ થાઈચ બધી પુરાઈ*
કિઓનાં મનશુબાડિ ધાલેજાંછે ઘેર,
કિઓનાં શીતુરે વશાવેજાંછે વેર*
આ શાખથીઓ આગલને આવી મલતી,
પાછલબી જોડેનાં ન પડી ગલતી*
લખાંન કરવાની નથી અગત,
કેમકે શાર બથ થાશે રકત*

કેદીઓનાં લાભનાં ગુજારેલી

શાહુદીઓ*

મહમદ પહનાનો શાહેદ હાશંન,
લકંબે કલાઈગરે, લીધા કશંન*
જુઠાઈનો તેલે ન કરતાં ડર—
જોયા લાગો કે પંબવી ખર*
કે “ ધુન્નતે ધુન્નતે મહમદ પનાં,
“ નેરે ઓટપર કેરા, જોશા મુરદા બના*

હેવોજી બીજા કરતો બકારો,
 જોથી જડજને પડેજો અકારો—
 અગતનાં શવાલનો માંજે જવાબ,
 તેહારે ઊતર દીડ “ ગેરે નવાબ—
 “ ઇશ બાતંજકી સુજે અબર નહી—
 “ જો હતીશો મેને પુમકુ કહી”
 અબદુલ રશ્દની બાબુ તરફ,
 જશ્નવા પખાલીડિ બતાવી ગરફ—
 ડિ અબદુલ લગાર હતો નીમ,
 તેથી તે કહેવાતો “ હકીમ”
 જશ્નજો ભરતોતો હેને તાંહાં પાંણી,
 તેથી કીધા શાહેદ, ધેરજું માંનશ નાંણી—
 પંજુ તેણે હેવુંતો શીપીજાં પાંણી—
 ક જોથી હકીમનેજ થાઇ હાંણી*
 † ગાલંમ નબી અને અબદુલ રશ્દલ,
 લાલચ આપવા કરી કબુલ—
 ડિઓનાં બંચાવતો શાહેદ તરંજુ,
 કહેવા લાગા રાખી અંતકરંજુ—
 ક “ ડિ દોનો ભાઇ નેક બખત*
 “ ધરને શોડિલેથે ઊશ બખત,
 પુછે “ કાંહાં તક શોડિથે બલા? ”
 જવાબ દીધો “ જો નાંને ગેરી બલા* ”
 બીજો બોલેજો આ કેદીછ કશાઈ,
 હેની મહને બબરનાં ભેટ થાઇ—

---

† બંધે અબદુલ રશ્દલ હકીમનાં
 છોકરા થાઈ*

જેને પુછા “ મરજી કાંઈ હજી જાંનેકી,
 “ કહા, તદખીરજે હજી બકરે લાંનેકી—
 “ ફીર જ ચલા કુલેપીટ તરફ—
 “ જેને કીધ ઘર જાંનેકી ઝરફ”
 શવાલ કીધા, “ દંગાની કંઈ બબર?”
 “ જેતા શોડિઆતા રબકે શબર”
 કહે કહેજી “ જે બેચને ગડિઆતા નાંન,
 “ મુજે દંગકી તીશરે દીન હુઈ જાંન”
 બીજા બાલેઓ “ ગાંન ગીઆતો હું,
 હું નહી જાંનતો કે હીઆં બનેજી શું!”
 જ વગરે કેટલીક ઊલટ પાલટ,
 ઊભી કીધલી, કરી તલાવટ—
 પડી શાખશીઓ અતીઘણી—
 તે બધી શનાવાને ન આવતું બનીઃ
 હવે આ કલઆની તપાશ ખુરી,
 જ દીને જ આર થાઈ રહી પુરી—
 રજ ની આગથટ, ને શનીવાર,
 બીજે દીને હતો કતલનો તેહેવાર—
 નાહોરંમની શરકારનો રજ થઈ,
 તેથી કચેરી ને કોરટ બંધ રહીઃ
 નાહોરંમનો હતો શરવને ધાક,
 કે તોશાંન બાંડુશે કરશે નાહાક—
 પંજ માલશતરેટ હતો શુરો શરદાર,
 રાજરશ શાહેબ બરો બખ્શરદાર—
 તેણે કાળને કહેજી, રહેજે હોશીઆર,
 અગરજો તું કબી પડશે બાહાર—

અથવા કોઈ તાહારા જાતીલા,
 પછી મરને હોઈ તેવો હટીલા—
 તોપણ હું તો તુંહનેજ ધરશ,
 અને શબખી હું તુંહનેજ કરશઃ
 કાળને હેવો આપી દંભ—
 પેહેરા રાખેઆ એહારે ગંભઃ
 રોજદારનેખી આપી ધંભકી,
 ચોકશી રાખી તેલેખી હંભકીઃ
 કપટન બેલનેખી હોકંમ ગઈઓ,
 તેથી તેખી બધે શરતો રહેઓઃ
 પટેલોપર, હોકમો ગઈઆ લખાઈ,
 કે હોરાવોને ભરૂચમાં આવવાની મનાઈઃ
 દર ફિક નાંકે રાખેઆ શવાર,
 કે શેહેરમાં ન આવી શકે ધારઃ
 ફિક હોરો ન શેહેરમાં શરે—
 ને શરતો બેલાશાક ધરેઃ
 શીપાઈઓને હોકંમ આપેઓ ભારી,
 કે શીતુરીને જાંનથી નાંખવો મારીઃ
 હેવી રોજરશે ગાઠવંણુ શારી,
 કીધી, જેથી આશત ટલી ભારીઃ

ગુનેહગારોને મલેલી શબઃ

ગાહોરંમનાં તેહેવારો થાઈઆ પુરા,
 શમાપત થાઈઆ અવતારો પુરાઃ
 રબ તેહારે થાઈ મારીશ,
 ભંધડી કોરક, કચેરી, આશીશઃ

શબ્દ આપવાનું સુકરર કીધું—
 નાબરને તે વીશે વારંત દીધું*
 બીજી શપટેંગર ને પુષ્પવાર,
 પેહેલા પોહોરનાં કલાક અગીઆર*
 લપટેનેનંત વાલેશ થાડિયો હોશીઆર,
 લશકરી શીપાહો કીધા તઈઆર—
 તેઓને હેવી આપી છુટ,
 કે મશતી કરે તેહને કરવા “શુટ*”
 પોલીશ શીપાહીઓખી રાખેઆ પ્રતા,
 તેઓખી લશકરથી રહેઆ ડરતા*
 વાલેશે કાહાડી નાગી તલવાર,
 કે કોરંતને ન આવે કશી અલવાર*
 ડિલ શાહેબની આગનેઆ માંગી—
 નેટીવ આપ્રીશરેખી તલવાર નાગી,
 કાહાડી બંધે બીબા નેગા,
 શરવેપરે કરવા લાગા નેગા*
 બેઠા શરવ તમાશગીરો હેઠા,
 ને બડબ શાહેબ પુરશીડિ બેઠા*
 જાઠવંણુ ડિ પરમાંણુ કરી અછી,
 બંધીવાંણુને બોલાવેઆ પછી*
 બબે ફેદીઓને બોલાવી બીડિ,
 શેનંટેનશ મારી ચોકલાવી દીડિ*
 શુરતાલીશ શખશોને શબ્દ આપી,
 બાકીનાઓને બખશી માંશી*
 મહમદ પહના, અબ્દુલ રશ્દલ,
 લેહેણુ જેપરનું થાડિંગ વચ્ચલ;

(૧૪૧)

નથેલા આલંગ, ગરફે ખચર,
 શપાટામાં જે આવેઓ શજર;
 ગેહેચુદ મીનાંન બુચ્છીન—
 (ગોલપીનો દીકરો,) નશીમે હીનકે
 હોકમ શબનો, કે કુદીઓને એઆર;
 દેશી દેઈ છવ કાકાડવોં ખાહારક
 ગોલંગ નથી, અખદલ રશલ,
 બીલો નંગલીયા, ને અખદલ શમુલ;
 મથપુષા અગખર લાકરોં વાલો;
 અગખર આકલ, કેલ ધંધા વાલો;
 આલંગ હુશન, ભાઈબંધ હેનો,
 નેહની રડતી થાઈછે ખેહેનો;
 શાતગો હમરાંસુખાં રહીમખાં,
 છવરાલ પેચવચ્છ કમાલખાં
 નાંગો આ લેખાં નથી લાલંગ
 હાથંગ અનુ, હુશેન આલંગ
 કાવચલ પોપટીનો દીકરો કરખાદ,
 અશલધીલ હનો ને બદ કરદારક
 થમલા મલી છુમલે અગીઆર,
 હોકમ કંધા કે થાઈ તરીપારક
 શખત મછુરી કિયોપર રાખે,
 કે નેખાં બીલ રોપેઆં તેવાં શલ આખે
 લંગ દેશનીકાલ લપલા, બથ,
 ગોલવી બુચ્છીલાને વરથ દશ—
 હેની શબનો ખાલો થાઈઓ ભેદ,
 બીલ પંદરને તરંછુ વરથ કુદક

તેર જણાંને બધે વરસની જરી,
 તરંણ જણાંને ડિકેકની દરી*
 હેતી રીતે શયલાવોને શબ આપી,
 શખત મજુરી તેવોપર થાપી*
 શેવટે જડજે હેણું કહેજાં—
 કે શદરે બાહાલ રાખવાનું બાકી રહેજાં,
 બેહારે શદરનો હોકમ આવશે,
 તેહારે ડિ શબ અંમલમાં લાવશે*
 હવે આ શબની થાઈ બબર,
 કે શરકારે શીખ્યા કીધી જબર—
 નેહવીજ ભઠી હાડિ અને વાડિ—
 નાંહાં બોધડિ તાંહાં બીબીઆ કુટાડિ*
 કોઈ મારે પોકાર, કોઈ તેહને રડે—
 કોઈ ધરે, કોઈ જરૂ ને પડે*
 કોઈ કુટે કપાલ, કોઈ બાલ તોરે,
 કોઈ ફારે કપરાં, કોઈ માંથુ શેરે*
 કોઈ શરકારને દીડિ ગાલ,
 કે તેણુ કીધા આપરા હાલ—
 કોઈ પારશીઆને બદનામ કરે,
 કે તેમની આલાદ જડ સુલથી મરે*
 સજરશ શાહેબને કોઈ ગાલ દીડિ—
 કે “આઈ સુવેને શબ કુશરાંન કીડિ*”
 કોઈ જડજને પુરં બોલે,
 કે “જાંનને જુઠા ઈનશાફ તોલે*”
 હેતી રીતે ભઠેજાં સુલખાંન,
 નાચાર થાડિઆ તમામ સુલખાંન,

શરવ કરતાં ચોલવીને કાજ,
 તેમને વધુ લાગીછે લાજ*
 પંથુ ચોલવીતો પરચંચથીજ ડિઆર,
 નાજરને આપી સુકોતો વીચાર,
 કે “ જે” મુજબથી કી જોલને જાંભીંગા,
 “ જેરે તવરેલકી શબ્દકુ પાજાંગા,
 “ જોસ લીડિ આખર ચીલી + જોલ,
 “ અબ કોણુ જાંભી કાંઈકી કરગા શેહેલ*”.

કેટલાકિ મુશલમાનોની મુરખાઈને

જમુનેા#

હથપું નહીં આ વાંચનાર ભાઈ,
 શાંભલી આ બાકુશી મુરખાઈ*
 કંઈંઆને જોહારે થાઈજો શાશંન,
 તેહારે કેટલાકિ કાંઈ કીધી વમાશંન,
 કે આ શબ્દો થાઈછે અજબ,
 આપણા જીપર મુજરેઆચ ગજબ*
 પંથુ દીલ્લીમાં થાઈજો અશલોમી રાજ,
 તાંહાં જઈ આપરે કરીડિ શરીઆત,
 કે શાંભલ “ રાખનારા શબ્દકુ ને શુધ,
 “ પારશીઆશે કીધી હને જુધ,

+ ચોલવીડિ પરચંચ જોલમાં જતાં પાલં
 નજ નાજરને કહીજોવું કે તે જાંભીંગોતો
 કે તેહને જોલમાં જવું પડશે* ડિ કેહવાની
 મતલબ ડિ હતી કે તે ભવીશ વરતી જાં
 ભુતોતો !!!

“ હોના - પ્રાવેઆ, તેવો હારેઆ,
 “ પંણ કાપર પ્રંગીડિ મારેઆ !
 “ વાશતે ભરૂચપર તનોડિ ચહરણું,
 “ કુદી બંધવાવોને આબદ કરણું—
 “ ને ભરૂચ કરણું તનોડિ કબજ,
 “ પ્રંગીઓપર પાડવો ગજબજ”
 હેવો કરી ઘેલો વીચાર,
 બવા ૪ નંણ થાડિઆ તઈઆરઃ
 હીનતથી. તેઓ પડેઆ બાહાર,
 વરોદરાની હદથીબી થાડિઆ પાર,
 પંણ બાદા નાંણુ, શું બીનાં થઈ,
 કે પાછા આવેઆ, કાણું નોડું લઈઃ
 હેનાંનાં પરથંમતો હેતા કુલાડિ,
 કુલાડિક સુરખો, હરખે નહી મારિઃ
 મંનનો રાખી બેઠા હેવી ચાહા,
 કે “ ચંદરોજને આવશે શાહા,
 “ પછી દીલ ચાહે ડિન મારશું,
 “ મુકીબર પારશીઓનો તે ભાર શું ?”
 પંણ જોહારે પાછા પ્રેઆ પેલા,
 તેહારેતો બની ગીઆ ઘેલા !
 પકી સુરખાઈ કે બુધી કાચી,
 ગને તે હોવ પંણ વાતતો શાચીઃ

(૧૪૫)

શદરે કીધેલો સુકાદો#

શદરનો   ડ   કલ્લો   ગડિઓ,
 નાંહાં નીચે   સુજળ,   ફેરાલો   થડિઓ#
 કીધા   †   હીનાડિતીઓ   બંધ   તરફ,
 જોઓડિ   ખતાવી   પોતીકી   જરફ#
 જડજોડિ   હેવો   કીધો   ઈનશાફ,
 નયવા   આજનની   શંશી   કીધી   માંફ#
 પંથ   જનમ   દેશનીકાલનો   હોકમ   કીધો,
 હાશમ   અગુને   છારી   દીધો#
 મેહેમુદ   મીનાંનનીખી   શંશી   માફ   કીધી,
 પ્રકત   ૭   વરશની   શળ   તેહને   દીધી#
 ડક,   અને   તરેણ   વરશની   કેદનાં   ચાર,
 જલમાંથી   તેમને   કાહડેઆ   ખાહાર#
 ખાકીની   શળ   રહી   ખાહાલ,
 હેરી   રીતે   આવેઓ   નીકાલ—
 પંથ   -   જોલવીજડિ   વાંધો   લીધો,
 ક   મહને   શરખશે   દગો   દીધો:
 માહારા   પાંચ   શાહેદો   હતા,
 તે   લીધો   વગર   સુકેઆ   જતા—
 અગરજો   તે   તેણે   લીધો   હતે,
 તે   આટલી   શળ   મહને   નહી   થતે—

---

† સુથલમાંનોની તરફથી મીશતર ડાલા
 શ વકીલ, તથા વેશતરાપ ખારીશટર—
 અને પારશીઓની તરફથી શરકાર તરફ
 નોહીનાડિતો મીશતર હાવરડ ખારીશટર,
 અને મીશતર ખીકરશટક વકીલ હતો#

ડિપરથી શદરે કીધી શહરે,
 કે ઈશપેશીઅલ શેશંન શરી ભરે—
 ને પાછા સુકરદને તાંહાં વાંચે,
 લીજી ખાકીનાં શાહેદો પાંચેઃ
 કે હોકમની ખુખી પરખાંણ,
 શદરનાં હોકમને આપી માંન—
 શારખશે શેશંન ભરેઅમાં ભરી,
 તપાશ ચાલવીની કીધી શરી—
 ખાકીનાં શાહેદો લીધા વરી,
 તોખી ધુનાહ ન ઘટેઅો ભરીઃ
 તેથી શદરને લખી વાલીજી તરત—
 કે ડિજી જુઠાં કીધાંતાં ચરતઃ
 તપાશ હુંડી શરી ચોકશ કરી,
 પાંચ શાહેદોખી લીધા વરી—
 તોખી શેવક અરજ કરેઅ,
 કે શબ્દ હેનીપર તેજ કરેઅઃ
 કે ઊપરથી ખીચારી શદર,
 હેની ન ખાઈ શકી કશી કદર—
 ના પશંદ, કરી તેહની ચાલ—
 રાખી શબ્દ આગલીજ ખાહાલ,
 કાંઈમિ રહેજો કે અદલ રાજ,
 શલાંનત રહેજો અંગરેજ તાજ—
 ખીજું શું ચાહીજી હમે ગરીબ નગત ?
 વધારે ચાલવાની નથી અગતઃ

(૧૪૭)

જ જ માઠાં ભાગિનાં પારશીઓ
 માર ખાઈ ધાતુલ થાડિયા તોપંણ
 તેઓઈ તેવીશેની અગણિયાંન
 પણ શરકારના ફરીઆદ
 નહી કીધી તેહને લગતે।

હુવાલજ

નવરોજ જંનશેદ, ખેડત ધંનધે,
 જવંણજ, મંનચેરજ—ભાઈઓ બંધ—
 પહેલો બાપ, પંણ બીજ ખેડ ભાઈ,
 ધરે આવતા એતરનાં થાઈ—
 પારશીવારના વેહેજલ પોરનાં,
 ભોગ થાઈ પડેઆ તેવો ચોરનાં!
 જોઈજાંડ આવેછ તરંણ પારશી—
 વીચારેજાં, મારવાજો હવે વાર શી?
 દેગામીઓનાં હાતજો હતા શોયા,
 તુટી પડેઆ, પોકાર કરી જોડાજ
 તેજ શોયાઓ જીભા કરી,
 તરંણનાં માંથાંનાં દીધા જરીજ
 માંથાંનાંથી ચાલી લોહીની ધાર,
 આવી પોંચેઓ, જાંછટ અમલદારજ
 તેણે કોઈનાં જાંધડાવી પાર,
 ન જરા લગાડતે વાર—
 કીધા તેમને દાખલ માંહે,
 થાડિયા મારનારાઓ તાંથી દાંડિયાંજ
 ઇશપીટાલનાં તેહરપછ ગડિયા,
 જખજો જોઈ બાલ જીભા થડિયાજ

(૧૪૮)

તોખી બીલા કે નાંમ લેશું વરી,
તો આપણને તેઓ મારશે ૫રી !!!
તેથી બોલેઆ જીકું, કે બીતા અંનજાંણાં,
જાણતા નથી કે તેઓ હતા કાંઈનાંજી
તો જો કે ઓલખતાતા, કે ખરી વાત,
પંજ ન કરાવેઆં સુશકાં યાદ !

~~~~~

ખીજો પારથી હાંલાનો આદર,
જેહને મારનાર હુશેન કાદરજી
જેહની માંડિ હતી દલનાં વારી,
કીધા તેણે તરવારનો જખમ કારી—
તોપંજ તેહનું નહી દીધું નાંમ,
કેલો તે હતો કંમ શાંમજી
શહનજો ક, દીધું નાંમતો મરશે,
પંજ મહેનેખી થાયે ખરાખ થવું પડશે !
કેળ પરમાણે, ઘણાંઓડિ ખાધો માર,
તોપંજ ઘેલા ગાંડા કરી વીચાર—
કે ધનધો સુકી ખરાખ થાવું પડે,
તેથી શરકાર દરબાર કોણ ચહરે ?

~~~~~

કાંઠાપરની અગીઆરીનો ઉક બેહેદીન,
ઓલખાડિય જે નાંમે માંકો પુડીન—
અગીઆરીનો જે શદા પડી રહેય,
પાદશ, બીઠનજાંથી પાલન તેનું કહેયજી
અકલનાંતો છે બીચારો કાતા,
તેહનેખી કંમખખતોડિ મારેઆ શોટાજી

(૧૪૯)

દીન જોલાવવાની હતી વાત,
પંજાં તે રહી કોરે, શકત ભાગો હાત !
ખાદા શીવાઈ ન તેહનો કોઈ રખેવાલ,
હેવું શકમલ ચોકલેઓ હાથપીઠાલ#
લગભગ તાંકાં ફિક માશ રહી,
ખાહાર પડેઓ તે ચંગો થઈ#
દીશતોછ બીચારો બેશંખ જહેવો—
લાઈકછ જેહને હેવાંન કહેવો#
મારનારને ખતાવવા કહેજો જેહારે,
ફિકદંખ તેજુ રહી દીધું તેહારે!

હાથાભાઈ બીજબીખાં, અરદેશર ધાંધી,
તર્યાઈબી ચુકી ભરંમની બાંધી#
ભાતા ફર્યા, નાંકાંછ કલાં પીટ,
જોઈ નજરે, બાંડુશોની ભીત#
જર્યા દેતાતા ચોકાંખાંધી ગાર,
ન ખોલતા ક “મારો પારશીઓકુ મારજ”
ઓલખાંનચો તેમની આવેઆ થણા,
જેહમાં સુખેઆ હતો, મહમદ પહનાં#
હીંદુઓ જે નાહાશતા હતા,
તેમને ન પોંચશે કથી ખતા—
હેવું તેમની પાશે બાંડુશો ભઈ,
કહેતાક “તુંમતો હર્યા હમારે ભાઈ#
“કાઈકુ ભાગતેહો તુંમ હેહાંશે,
“હંમતો હાલતે પારશીઓપે શંશે#”
હેવું ખોલનારાઓને નજરે જોઈઆ,
તેહવું છતાં શેકારો ખાહેઆ !!

(૧૫૦)

એહેરાંમશાહ ને જંમશેદ મીરી,
 જમનાંબી માંમરાં નાંખિઆ મીરી—
 જે જોઈ આપણને જીવજે દરિઆ
 તોખી કુશરી જીલીલી, ધરમાંજ રહેઆ !
 હિવી રીતે ઘણાંચોડિ ભંભવેઓ ભાવ,
 જોહેઓ શજર આવેલો દાવજ
 કટલાડિકાડિ ગુમાવેજો મગરૂરીમાં,
 કટલાડિકાડિ જોડિજો શબુરીમાં—
 કટલાડિકાતો ગરીબીથી ડરેઆ;
 કટલાડિકાતો ધર્માંથી રેઆજ
 ઘણાંડિકાને હેવો આવેઓ વહેમ,
 કે ભુડાઓ સાથે દુશમની કરીડે કેમ ?
 બીહીકનાંઓ દબી, ડરી, ગડિઆ,
 મદદ કરવાથીબી બેનશીબ રહેઆજ
 અગર ડિકદીલીથી પડતે મેદાંન,
 તો ઘણાંઓનો નીકલતે ધાંનજ
 હીમતથી જો પડતે બાહાર,
 તો દેવીશનાં શું હતા ભાર ?
 આખર જો તેમને હતે વાહાલી,
 તો હરધું ભર્ય થાતે ખાલી—
 ગાંમરીઆઓબી થતે શયા,
 રરી નહી પડતે હેવી જયાજ
 હવે નહી કહેતા, કરતે તરકટ,
 જેહમાં શાહેબની નથી બરકત—
 પંજુ કહેવાનોછે, ડિલોજ શાર,
 કે જાંહાં ખાધો તેઓડિ માર—

(૧૫૧)

તાંહાં થીં કરવી હતી મરવત,
 હુશમનીની નાંહાં આવી કરવત ?
 હુખનો જો ન કરીજી બિપાજિ,
 તો આ જોન કેમ ન ગુમાજિ ?
 વાશતે પડવું હતું બાહેર,
 હુખ કરવું હતું બાહેર*
 ઇનસાફ ખાતું મલેભીં જોહારે છતું,
 તેહારેતો શઆઇથી લડવું હતું—
 પછે નશીબ જો ન કરતે જોર,
 તો તેમની કોઈ ન કાહાડતે ખોર—
 પંજુ તે શબહું ગજિબ વહી,
 તેથી જો ટીકા કરજું અંહી—
 તે શબલી શોકર જશે,
 ને બાબદ રકત લંખાંન થશે—
 તેથી શહરે કરીજીય કુટી,
 ન ધારવુંકે ગજિઆ છપ્પિ સુકી*

~~~~~

ભરૂચનો આગલો આશીશટન શેશન
 જડજ આર કિષ ચેકટીરિ*

ભરૂચની અદાલતનો, નાંમદાર વાલી-
 અકલયો શરવેને જોનારો બાલી*
 તીખા મીનજ, ને તીખશંજુ સુધીનો-
 હોય, અકલં, રાંમ, અને સુધીનો*
 આશીશટન જડજ શીનીઅર-
 ધુનધી શરદાર મીશતર ચેકટીઅર*

(૧૫૨)

રબ લંછ ગડિઓતો, છ હરતાની—
 કુંમર મધિ શેરવવા પાંણી*
 બગો તેંહની પડીતી ખાલી—
 તેહલાં આ બલવાની ધાંમધું આલી*
 આવી તેહલાં આ ભરચમાં ધાર—
 તે શાંભલીને ડિ નેક નાંમદાર*
 ધનો થાડિઓ ગંમગીંન મનમાં—
 વાત ડિવીશે હાલ ચાલીછે જનમાં*
 કુ કબી જો ડિ હાજર હોતે—
 તો બેશક બાછ હાવો ન ખોતે*
 પાંણુ કંમનશીય કે ગેરહાજરી—
 તેહમાં ગઈ કેવીશની લાજરી*
 નહીતો ડિ કોઈની દરકાર ન કરતે—
 કંમળતોશે પાડિદારીથી ભરતે*
 તોપણ હેને મલી ખબર ખરો—
 કુ ચાલવીડિ હેમાં તકશીરછે કરી*
 તેથી જોલરપર ચોકલીજોં પ્રમાંણુ—
 કે ચાલવું, માહારા કહેઆ પરમાંણુ*
 ચાલવીને “ચાલવી” કરી કહેવું નહી—
 ચાલવીપણુંતું માંન દેવું નહી*
 • ત્રુશરંદીન ખોલીને કરવું બંધ—
 નહીતો થાશે શબ ને દંડ*
 શું કહું ડિ અમીરની વખતઆદીના—
 સુક થાઈ જોલરની ડિઆદીમાં*
 દંડ તેંહને રૂપીઆ દશનો કીધો—
 શેખજો જોલર તેથી અતીશે બીધો*

(૧૫૩)

ત્રેકાદશીએ રનો વચન દીધા શાબ્દ—
 “ જાલવી,” કરીને જોલવું કીધું નાબુદ !
 હેના અમલદાર બધા જો “હોડિ—
 તો રાંક રહિત કાપી ઈભ ન જોડિ !

~~~~~

મી० રાજરશનેા કાંઈક આભાર#

રાજરશની ખુશીનાં બધાં બેઆંન,
 જો લખીતો ઘણું થાડિ લંખાંન—
 તોપણ તેહનો ખરેખર આભાર,
 જે થાડિઓછે અતી અપાર—
 તેથી જો ન હોતો મંનીડિ—
 તો બટો હમારી શક્તીપર હાંનીડિ#
 તેથી પ્રરજ હોતો કરીડિય અદા,
 કે શુખી રહે હોતો નર શદા#
 ભર્યાઓની કંમળખતી ખરી,
 કે હેની બદલીના હોકંમ થાડિઓ પ્રરી:
 કે “ જાઓ તહમારી જગે અશલ—
 આકાશીંગ ચોકલીડિય તહમારી બદલ#”
 હોવો હોકંમ જોહારે પ્રરી વલેઓ,
 શંતાપી શંધેશો આવી મલેઓ—
 તેહારે મેજર કીધો તઈઆર,
 શહીઓની લાંબી ભરાઈ કટાર—
 લખીજો તેમાં કે “ મોનવંત દરબાર—
 હેનાં કેડાવમાં ન કરવું ફેરફાર#
 હેનાં આધારમાં જે અરજ કરી,
 - તેહમાં તેહની શરવ ખુશી ભરી—

પંજી શરકારમાં અરજ ન થાઈતી પશાર,
જેથી હુખ. બપજેભંતું લગાર—
તોપંજી હમારીછે હેવી હુઆ,
કે લાંમઆ થાજો હેનાં બિઆ*

~~~~~

૧ છી ગરેનેડીઅર રીજમીટનાં
કમાંનડીંગ હાશીશર નેજર

હાનરનો બિપકાર*

મુઠેલી ગરેનેડીઅરનો શ્વપેશાલાર,
નેજર હાંનર વડો શરદાર*
હેના માંનવો જોઈડ બિપકાર,
કેમકે હેનોછે ઘણા આભાર*
જો કે હેનાં શીપાહીઓ હતા ઘોરા,
કેટલાક ડાહાડો, બાકીનાં ઘોરા*
તેવો રાખતાતા મંનજો શાકો,
જેથી શેહેરમાં પડેઓતો શાકો—
પંજી નેજર હાનરની દાનાઈ આગલ,
ન ચાલી તેઓની ધાંધલ*
તેણે તેમને રાખેઆ પટાવી,
નરર વખતે ધંમકી ખતાવી—
ડાહાપંજીથી તેમને રાખેઆ મધંન,
જેથી ગુજરેભં ન કચં વધંન*
ડકાદ બેડ, શેહેજ કીધીતી કચર,
તેહનો નીવેરો આવેઓ હેની હજુર*
જો કે શમણું હવું શમાધાંન—
તોળી જીખાંદરાજ થાઈતી નીધીઆંન*

(૧૫૫)

હીનદુઓ લગાર ભતરેઆ પાધરા,
ખાંડુશે અંતે ખાલેઆ “ કાગરા#”
જો ડિહુંખી તેઓ ન ખાલે,
તો પુનીઆદીવું વળંન કાંણ તોલે ?
હાનરમાંછે દાનાઈની જોત,
અકલની તેહનાંમાં નથી કથી ખોટ#
જેહેનો મીનજછે હંમેશાં નરંમ—
કાઈખી કારણે ન થાતો ગરંમ#
આંખામાં શદા રાખેછે શરંમ,
નીતી શાશતરનો પાલેછે ધરંમ#
પુરાવોનો ધીકાર, બલાઓપર ચાહા,
થોડાઓજ હશે હેવા નેકખાહ#
રથતે ચાલતાપર હેની દડિઆ—
ગરીખોપરતો અતી ધણી મડિઆ#
હેવા અમલદારો હોડિ જાંહાં,
હોડિ કાંઈ નહી પંણ થલેહ તાંહાં#
મોહોરંમનો પુરો માંમલો જાંણી,
ડિણે હીમત નથી રાખી છાંની#
કાછને ખાલાવી પોતીકે ઘર—
ખતાવેઓ જે રાખતોતો કહેર#
“ ખખરદાર, દંગો ન કરે કાઈ,
નહીતર વું ખેશશે ઘર તારું ખાઈ#”
ખીનખી અંદોખથતો શારા કીધા,
જેથી નાપાકો મંનમાંજ ખીધા—
ચાકી પેહેરા રાખેઆ કાંચે કાંમ,
રાખેઆ જાયશે ગાંચે ગાંમ#

તેથી શરૂકેળે ન કોઈ જરા,
 નહોતર તોશીન કરતે ખરાઃ
 પંજુ ખચીત, દંગો કરે ઝું વરી,
 રાજરશનાં આવેઆથીજ રહાતા મરી !
 હાનરની ખીજી શાંભલો વાત,
 કેવીશની સુરખાઈથી થાઈતી ઘાત—
 બલનેની તેણે ન કીધી દરકાર,
 નેથી ગુણે થાઈ આપણી શરકાર—
 હાનર શાહેજ જે તાંહાં હતા,
 તેવંજુને આપી શંઘલી શતા—
 કે અખતેઆર રાખવો તમારે હાત,
 અંગરેજનાં નાંમપર ન ચડકે કાટઃ
 કે પુખત શતાનાં બલે કરી—
 શરૂકવા ન દીધાં કોઈને જરીઃ
 કીધીચ ખુબી અતી ઘણી—
 પંજુ લખીચ જેટલી આવી બનીઃ
 કે શરદાર છાડી ભરૂંચ અંદર,
 આવી વશેઓછે સુંબઈ અંદર—
 તેથી ભરૂંચાવોને ઊપજેઓચ ગંમ—
 જુદાઈ હેની ન ભુલતા કેક દંમઃ
 દરકેક પારશીઓનો કે હતો મીતર—
 તેથી હુખી થાઈઆચ તેઓ મીતરઃ
 શુલેહ ચાહાનારી રઈઅત બધી—
 વીશરતી નહી હેની ખુબી કધી,
 હેવા ઘહરશયો જીવજો શુખ શાયે—
 ખાદા નેહરખાંન રેહજો હેવાવોને માણેઃ

(૧૫૭)

મોટલાં ઝાને કુંવરભાઈ*

ઓ ખાલેક, ઓ મખશુક,

અરે ઓ તું દીન દરિઆલ —

અંતકરંણ, ધધાર શલુક,

હમારા ઠાલ, ગેરોની બિઆલ*

હોશ આપ, અકલ બખશ,

કવતી હમારી, કાંચે લગાર—

ભદાર દીલનો કાહાડવોચ નકશ,

વાશતે ન થાઈ, તેહનો બગાર*

અગર હોઈ હુનોમાં હશદ,

ખુરી-હોઈ, હમારી નીશદો—

તે દુર કરવાનો, કરે કશદ,

વીચાર તેહવા બઈ ખાશતા*

હુનોખી ખાકી, છછઈ માંનવી,

અંલખત હશે, ખાંપંણ ખોર—

કરતા, અરબ ઈ માંનવી,

કર શાફ હઈકું, જેહું ખીલોર*

જેહવી ખીલોરમાં જેબછે,

નથી તેહમાં કશી કશર—

ઓ ખાલેક તું ગેબછે,

હુનોમાં કર તેહવી અશર*

મંનથી હમારે, છે ખુશકલ,

તું આંગલતો છે આશાંન—

અગણીત દાખલા, છે પુશકલ,

પાંણીમાં નેરવેઆચ પાહાંન*

તેથી ૨૪કેજે ન કોઈ જરા,
 નહોતર તોરિન કરતે ખરાઃ
 પંજુ ખચીત, દંજો કરે ઝું વરી,
 રાજરશનાં આવેઆથીજ રહાતા મરી !
 હાનરની બીજી શાંભલો વાત,
 કેવીશની સુરખાઈથી થાઈતી ઘાત—
 બલચોની તેણે ન કીધી દરકાર,
 જેથી ગુરો થાઈ આપણી શરકાર—
 હાનર શાહેજ જે તાંહાં હતા,
 તેવંજુને આપી શંઘલી શતા—
 કે અખતેઆર રાખવો તમારે હાત,
 અંગરેજનાં નામપર ન ચહડે કાટઃ
 કે પુખત શતાનાં બલે કરી—
 ૨૪કવા ન દીધા કોઈને જરીઃ
 કીધીચ ખુબી અતી ઘણી—
 પંજુ લખીચ જેટલી આવી બનીઃ
 કે શરદાર છોડી ભરૂચ બંદર,
 આવી વશેઓછે સુંબઈ અંદર—
 તેથી ભરૂચાવોને ઊપજેઆચ ગંમ—
 જુદાઈ હેની ન ભુલતા કેક દંમઃ
 દરકેક પારશીઓનો કે હતો મીતર—
 તેથી હુખી થાડિઆચ તેઓ ભીતરઃ
 શુલેહ ચાહાનારી રઈઅત બધી—
 વીશરતી નહી હેની ખુબી કધી,
 હેવા ઘંઠરશથો જીવજો શુખ શાયે—
 ખાદા નેહરખાંન રેહજો હેવાવોને માળેઃ

(૧૫૭)

મોટલાં ઝાને કુંબરખાઈ*

ઓ ખાલેક, ઓ મખંજુક,

અરે ઓ તું દીઝ દરિઆલ —

અંતકરંણ, શુધાર શલુક,

હમારા ટાલ, જોરાંની જિઆલ*

હોશ આપ, અકલ બખશ,

કવતી હમારી, કાંચે લગાર—

બિદાર દીલનો કાહાડવોઅ નકશ,

વાશતે ન થાઈ, તેહનો બગાર*

અગર હોઈ હોનામાં હશદ,

ખુરી-હોઈ, હમારી નીશટા—

તે દુર કરવાનો, કરે કશદ,

બીઆર તેહવા જાઈ આશતા*

હોનાબી ખાકી, છઈઈ માંનવી,

અલખત હશે, ખાંપંણ ખાર—

કરેતા, અરજ ઈ માંનવી,

કર શાફ હઈકું, જેવું બીલોર*

જેહવી બીલોરમાં જોયછે,

નથી તેહમાં કશી કશર—

ઓ ખાલેક તું જોયછે,

હોનામાં કર તેહવી અશર*

નનથી હમારે, છે સુશકલ,

તું આંગલતો છે આશાન—

અગણીત દાખલા, છે પુશકલ,

પાંણીમાં તેરવેઆઅ પાહાંન*

(૧૫૮)

શકલગુંણી હેવો બલવંત,
પુદરત તાહરી બેશમાર—
મુવેણું બહાડ, કરે ફલવંત,
તે હંમનેબી પાડશે પાર*

જેમ વાત બદગોઈની,
ન કરવાની વીંનતી કરીકિય—
જુઠી શીશત તેંમ કોઈની,
હજો કરવાને બહુ કરીકિય*

શચાઈને આપ હમારી શાહે,
રાશતીને આપ પહનાંકિ—
જુઠાઈ જેથી નાંબુદ થાકિ,
ન માંગતા કંઈ કિવનાંકિ*

હુંનીઆં ભરીય, ખાલી નથી,
પહેઆછે, કંઈ લખશાપતી—
પંછ હીંમત તેમની ચાલી નથી,
આવી તકા મુકીય જતી*

તુંકિ બખશેલી દોલત, ધંન,
જે મુશતાં, મુટે નહીં —
તેહમાંથી દોકડો કિક પંછ,
તેંમને હાથથી છુટે નહીં*

ધંન દોલતને ગણિય ખીર,
તેવો બેઠાય, થાઈ મુજાવર—
ખીર નહીં, ખરા ફરીર,
શું લખીકિ અરે યો ખાવર?

(૧૫૯)

હું જોવા પાશે વીત,
પરબને તે શું કાંમનું—
જેમ કંઈ પુરવીન પડીત,
નામ નહી લઈ, તું રાંમનું*

તેહારે તેહનું શાંનું શેઆંણ,
પડીતાઈ, તાહરેતે શાંની ?
આકેબત નરખ નીધીઆંન,
કે જો વાત તેહને ન જાંની !

તેમ જોવાપાશ જરછે,
પંજુ જોવાનો નથી જુગતી—
જર નહી, તે પશ્ચરછે,
જાહેજલાલી નથી ઊગતી*

જરને જોવા રાખે શાંતી,
આવી તક જો ન સમાલે—
તો જર નહી, તે છે ખાટી,
કે દેખાઈતી કંબ કમાલે*

જર કેહવી આપેછે જહલે,
જુવો તેંહને પરકાશછે—
તેહને શાંતે, ટોપલા તલે !
કંબી ખાશ રકાશછે*

જરથી શું ખુબી થાઈય,
તે જર દેખાડેય પોતે—
તોહબી તેઓ ગણત ખાઈય,
શું હશે હેવા તે ભોટે !

“ હું જહલકુંચ, (કહેચ જર,)

નાહરા ધની પુઁચી જહલક—

ખેર ખેરાત ને નાંમ કર,

ફિઆદ કરે, તહને ખલક*

ખરચેઆથી તહને જહલકછે,

અગર હોડિ, વાજબી મારગ—

જીવડું તો ડિક પલંકછે,

નાંમવરી, કરી થાં શારંગ*

ખરચ, ખરચ, આવે ટાંકિણિ,

નેલવી લેડિ ‘હું થાં’ શોભા—

જલવ, જલવ, તાહરી કાંકને,

હું જર પર, નાં વધુ લોભા !

મહને જલગીને શું કરશે ?

આકેઅત તહને શું શાકિદો—

જમાવ કરીને કોંણને ભરશે ?

તપાશ, તપાશ, ઇચવરી કાકિદો*”

જીગો જર, આ કાદર,

કરેછે હેરી અચારત—

પંણ કાંડાં, ને કોંણછે પાધર,

કે શંમજે જરની અચારત*

† શરપેચ ને શેઆલ વાલા,

શોદાગર લોકોને ખપતા—

અકલ, હોશ, ને ખેઆલ વાલા,

શુરીઅની મીશાલે તપતા*

† શરપેચની ગતલખ આ જગોડિ ઊભા
પેચની અને પોહરી પાધરીઓ શહનજવી*

(૧૫૩)

ત્રેકડીઅરનો વેગન દીઠા શાબુદ—
 “ જોલવી,” કરીજે જોલવું કીધું નાબુદ !
 હેના અમલદાર બધા જો હોડિ—
 તો રોક રહિત કળી ઇળ ન જોડિ !

~~~~~

ગી૦ રાજરશનો કાંઈકિ આભાર#

રાજરશની ખુશીનાં બધાં બેઆંન,
 જો લખીડિતો મણાં થાડિ લંખાંન—
 તોપંણ તેકનો ખરેખર આભાર,
 જે થાડિઓછ અતી અપાર—
 તેથી જો ન હોતો માંનીડિ—
 તો બટો હમારી શકતીપર હાંનીડિ#
 તેથી ફરજ હોતો કરીડિઅ અદા,
 કે શુખી રહે હેના નર શદા#
 બરુઆઓની કંમળખતી ખરી,
 કે હેની બદલીનો હોકંમ થાડિઓ ફરી:
 કે “ જાઓ તહમારી જગે અશલ—
 આકરીંગ જોકલીડિઅ તહમારી બદલલ”
 હેવો હોકંમ જોહારે ફરી વલેઓ,
 થંતાપી થંધિશે આવી મલેઓ—
 તેહારે મેજર કીધો તઈઆર,
 શહીઓની લાંબી ભરાઈ કઠાર—
 લખીજો તેમાં કે “ માંનવંત દરબાર—
 હેનાં કેડાવમાં ન કરવું ફેરફાર#
 હેનાં આધારમાં જે અરજ કરી,
 તેહમાં તેહની શરવ ખુખી ભરી—

(૧૫૫)

હીનદુઝી લગાર ભતરેઆ પાધરા,
ખાંડુશે અંતે ખોલેઆ “ કાગરાઃ ”
જો ડિહુંખી તેઓ ન ખોલે,
તો પુનીઆદીનું વર્ન કોંણ તોલે ?
હાનરમાંછે દાનાઈની જોત,
અકલની તેહનાંમાં નથી કશી ખોટઃ
જેહેનો મીનજછે હંમેશાં નરંમ—
કોઈખી કારણે ન થાતો ગરંમઃ
આંખોમાં શદા રાખેછે શરંમ,
નીતી શાશતરનો પાલેછે ધરંમઃ
પુરાવોનો ધીકાર, બલાઓપર આહા,
થોડાઓજ હશે હેરા નેકખાહઃ
રશતે ચાલતાપર હેની દડિઆ—
ગરીબોપરતો અતી ઘણી મડિઆઃ
હેરા અમલદારો — હોઈ જાંહાં,
હોઈ કાંઈ નહી પંણ શુલેહ તાંહાંઃ
જોહોરંમનો પુરો માંમલો જાંણી,
ડિહું હીમત નથી રાખી છાંનીઃ
કાજને ખોલાવી પોતીકે ઘેર—
ખતાવેઓ જે રાખતોતો કહેરઃ
“ અખરદાર, દંગો ન કરે કોઈ,
નહીતર તું ખેશશે ધર તારું ખોઈઃ ”
ખીનખી ખંદોખસતો શારા કીધા,
જેથી નાપાકો મંનમાંજ ખીધા—
ચાકી પેહેરા રાખેઆ કાંચે કાંચ,
રાખેઆ જશ્યો ગાંચે ગાંચઃ

પંજી શરકારમાં ચરત ન થાઈતી પચાર,
જેથી હુખ ઊપજેજાંતું લગાર—
તોપંજી હમારીછે હેરી હુઆ,
કે લાંમઆ થાજો હેનાં ઊઆ*

૧ હીં ગરેનેડીચર રીજમીટનાં
કમંનડીંગ હારીશર નેજર
હાનરનો ઊપકાર*

પહેલી ગરેનેડીચરનો શુપેશાલાર,
નેજર હાંનર વડો શરદાર*
હેનો માંનવો જોઈડિ ઊપકાર,
કેમકે હેનોછે ઘણા આબાર*
જો કે હેનાં શીપાહીઓ હતા ઘોરા,
કેટલાક ડાહ્યાઓ, બાકીનાં ઘોરા*
તેવો રાખતાતા મંનજો શાકો,
જેથી શેહેરમાં પડેઓતો શાકો—
પંજી નેજર હાનરની દાનાઈ આંગલ,
ન ચાલી તેઓની ધાંધલ*
તેણે તેમને રાખ્યા પટાવી,
જરૂર વખતે ધંનકી બતાવી—
ડાહ્યાપંજીથી તેમને રાખ્યા મધન,
જેથી શુજરેજાં ન કચું વધન*
ડિકાદ મિડિ, શેહેર કીધીતી કચર,
તેહનો નીવેરો આવેઓ હેની હજુર*
જો કે શઘણું હવું સમાધાન—
તોચી જીખાંદરાય યાઈતી નીધીઆંન*

(૧૫૭)

મોટલાં અને કુંવરખાઈ*

ઓ ખાલેક, ઓ મખલુક,
અરે ઓ તું દીન દરિઆલ —
અંતકરંજી, શુધાર શલુક,
હમારા ટામ, ગેરાંની યેઆલ*

હોશ આપ, અકલ બખશ,
કવતી હમારી, કાંતે લગાર—
ભદાર ફીલનો કાહાડવોઅ નકશ,
વાશતે ન થાઈ, તેહનો બગાર*

અગર હોઈ હોઆમાં હશદ,
ખુરી હોઈ, હમારી નીશદા—
તે દુર કરવાનો, કરે કશદ,
વીચાર તેહવા બઈ ખીશતા*

હોઆખી ખાકી, છઈઈ માંનવી,
અબખત હશે, ખાંપંજી ખાર—
કરતાં, અરજ કી માંનવી,
કર થાશ હઈકું, જેવું ખીલોર*

જેહવી ખીલોરમાં જોખે,
નથી તેહમાં કશી કથર—
ઓ ખાલેક તું જોખે,
હોઆમાં કર તેહવી અશર*

મંનથી હમારે, છે સુશકલ,
તું આગલતો છે આશાંન—
અગણીત દાખલા, છે પુશકલ,
પાંણીમાં તેરવેઆઅ પાહાંનજ

(૧૫૮)

શકલગુંણી હેવો બલવંત,
 ખુદરત તાહરી બેશ્ચમાર—
 મુવેલું જાહાડ, કરે પ્રલવંત,
 તે હંમનેખી પાડશે પારઃ

જેમ વાત બદગોઈની,
 ન કરવાની વીંનતી કરીજિય—
 જુઠી શીરત તેંમ કોઈની,
 હમે કરવાને બહુ કરીજિયઃ

શઆઈને આપ હમારી શાહે,
 રાશતીને આપ પહનાઈ—
 જુઠાઈ જેથી નાંખુદ થાઈ,
 ન મોગતા કંઈ જિવનાઈઃ

હુંનીઆં બરીય, ખાલી નથી,
 પડઆછે, કંઈ લખશાયતી—
 પંજ હીંમત તેમની આલી નથી,
 આવી-તકા સુકીય જતીઃ

હુંજિ બખશેલી દોલત, ધંન,
 જે ખુદતાં, ખુદે નહી—
 તેહમાંથી દોકડો જિંક પંજ,
 તેંમને હાથથી છુટે નહીઃ

ધંન દોલતને ગણુય પીર,
 તેવો બેદાય, થાઈ મુજ્જવર—
 ખીર નહી, ખરા રૂકીર,
 શું લખીજિ અરે આ ખાવર?

(૧૫૯)

હેવું જોવો પાશે વીત, :
પરજને તે શું કાંમતું—
જેમ કંઈ પુરવીન પડીત,
નામ નહી લઈ, તું રાંમતું#

તેહારે તેહનું શાંતું શેઆંણ,
પડીતાઈ, તાહરેતે શાંતી ?
આકેળત નરખ નીધીઆંન,
કે જો વાત તેહને ન જાંતી !

તેમ જોવોપાશ જરછે,
પંછુ જોવોગો નથી જુગતી—
જર નહી, તે પથરછે,
જાહોજલાલી નથી ભગતી#

જરને જોવો રાખે શાંતી,
આવી તક જો ન શંખાલે—
તો જર નહી, તે છે માટી,
કે દેખાઈતી કિય કમાલે#

જર કંઈવી આપેછે જહલે,
જુવો તેંહને પરકાશછે—
તેહને શાંતે, ટોપલા તલે !
કિબી ખાસ રકાશછે#

જરથી શું ખુબી થાકિય,
તે જર દેખાડેય પોતે—
તોહથી તેઓ ગણત ખાકિય,
શું હશે હેવા તે ભોટ !

“ હું જહલકુંચ, (કહેચ જર,)
 માહરા ધની ગુંબી જહલક—
 ખેર ખેરાત ને નાંમ કર,
 દિઆદ કરે, તહને ખલક*
 ખરચેઆથી તહને જહલકછે,
 અગર હોડિ, વાજખી મારગ—
 છવણું તો ડિક પલકછે,
 નાંમવરી, કરી થા શારગ*
 ખરચ, ખરચ, આવે ટાંકણે,
 નેલવી લેડ ‘ હુંથી’ શોભા—
 જલવ, જલવ, તાહરી કાંકને,
 હું જર પર, નાં વધુ લોભા !
 મહને જલતીને શું કરશે ?
 આકેખત તહને શું શાદિદા—
 જમાવ કરીને કાંણને ભરશે ?
 તપાશ, તપાશ, ઇશવરી કાદિદા*”
 સુગો જર, યો કાદર,
 કરેછે હેરી બથારત—
 પંણ કાંકાં, ને કાંણછે બાધર,
 કે શંખજે જરની અશારત*
 † શરપેચ ને શેઆલ વાલા,
 શોદાગર લોકોનો અપતા—
 અકલ, હોશ, ને ખેઆલ વાલા,
 શરીઅની ખીશાલે તપતા*

---

† શરપેચની મતલબ આ જગોડિ ઊભા
 પેચની અને પોહરી વાધરીઓ શરૂમજવી*

(૧૬૧)

પારશીઓના શેઠીઆ, જંગી !

બાધર, અને ખુબ ગરદાંણાં—
જંગી નહી, બેશક ભંગી,
હાવે ટાંભે બેકા છાંણાં !

ભલા, ભાઈ વાંનીઆ વછાત,
આવે ટાંકને, જર વેરે—
પારશી શેઠીઆ, તેથી પછાત,
કે શું થોકું અંધેરે !

પકી ભરચમાં હાવી જશા !
શાંભલી, બેહરા થાકીઆ કાંન—
શેઠામાં, ન કટલી વશા,
ખુદલી કરે, જરની ખાંન*

હું ટાકીઆં, ગરીબ નાચાર,
થાક તેવાને તુરત ટેકા—
જેવાનાં નહી, હેવા આચાર,
તુક પેન, તે નાંખપર છોકા*

દુહાર નાંચા, દેડ છારી,
શ્વધરવાના તેવા નહી—
કિઆદકર, પેલી નારો ભારી,
જેનીઓના કે પરશેવા નહી*

બતીઓની કંદર ખુલ્લેય,
શારો રાખેય ખવાશ શદા—
શું તે નારીઓને શુલ્લેય !
આવી શરૂજો, કરેય અદા*

આવી ટક, જોતીઓ નહી,
 શદા રાખિછે, કાંમનું દરદ—
 તાચીજ નર, જોતીઓ નહી,
 શું ખરચશે ગાંડે મરદ !

ધરમની તાણખી ખરી,
 છગર અંદર, રાખિચ રમતી—
 જે સુખોનાં શદાં હરી,
 તાંહાં શું હોઈ નરની કમતી !

તેવો કોણુ ? ઓ ઇશવર,
 માનવી હોઈ કે માનું નહી—
 કર ઇશારો પરમેશ્વર,
 નાહક દોરા તાંનું નહી*

નાં જમાવ, કર ખુબર,
 (જવાવ વલેચ) કે ખાકીછ—
 ગઈ પ્રેમતાવોની ચપ્પર,
 નેંન હેઠીતો તાકીછ*

અરથ કુરશી અરોઅરછે,
 શુભાખીત, બેહયતનો બગીચો—
 શવરગનાં શરોવરછે,
 નહી જનાવું, ઓ અહંજો*

શું કઈલાશની કુંચીઓછે ?
 કેઆ હંનતની જહોનલાલી—
 પુનીઆદે, હાંચીઓછે,
 કંઈ જવરાવો લીકિય પાલી*

(૧૬૩)

જેહવી આકાશપરોચોછ,
 છે જેહવાં બેહુશતનાં ખાવલાં—
 પ્રુથબોલરી ગુલછરીઓછ,
 ઠિઠવું નાંમતો છે † ખાવલાં#

શવરગધી શંદર ઊતરીઓ,
 શદગુંણી ને શશુંનવંતી—
 લાડિક બાપોની, છે પુતરીઓ,
 શું ઊદાર દીલની હશે જનંતી !

ખોલવું નાંમ કુંવરખાઈ,
 ધંન ધંન તેનાં માતપીતાને—
 પારશનોમાં, ન તેહવી થાઈ,
 ધંનછ તેણીનાં પ્રુદ પીતતાને#

ધંનછ બંધાનાં શવભાવને,
 ધંનછ તેણીઓની નેમને—
 ધંનછ, તેમણાં લાડિક ભાવને,
 ધંનછ, ધંનછ, ખાલેક તેમને#

હંભર પાંચની મકંમ કૂલી,
 ખીરી દીધી ભરૂચ ખાતે —
 ખાલેક વુંજ, ગરીબનો બેલી,
 લડિ ઠિક, આપે હંભર હાતે#

---

† ખાવલાં નહીં પંજુ ત્રોટલાંખાઈ,
 (નરહુમ શેઠ જાંગીરજી નશરવાંનજી
 વાડીઆજની બેઠી#)

(૧૬૪)

હોકંમ ને હવું ૫૨માંણ,
ગરીબ ગોદાઈ હું ટાંક્યાં હોઈ—
તેવોની હાલત ૫૨માંણ,
આપે જેવું નજરે જોઈ*

ધુંનેગારોને કરવા શાશંણ,
કલ્મો ચલાવવો હોઈ આગલ—
તેવીશે કરી વમાશંણ,
ખુલાશા શાયે લખ્યો કાગલ*

શું કાંમની, કદર હશે ?
શું હશે તેંમનું દીલ શખી ?
આ પેંન પોતાપર ખરખર હશે,
કે નથી તે હું લખતી શખી*

રકંમ નહીં ધની, તેંમ થોરી,
પંણ શું, શાયેવીજીં ઠાંકણ—
છે શખાવત, કંઈની ખોહરી,
તેવાઓઈ કેંમ વારીજીં ઠાંકણ ?

ફિક મીતરથી જવાબ વલેચ,
તેવોનાં ફિકખાલનો નહીં—
હવે તેંમનો શીનો બલેચ,
તેહારે તેંમનાં ખેઆલનો નહીં*

નહીં, ફ ખોલવું માહાલછે !
તેવોની ફ નીશટા નહીં—
આગલોજ વીચાર ખાહાલછે,
કે કદરદાંનો દીશતા નહીં !

(૧૬૫)

શું તેહારે ગઈજીવું નાહકું,
વખત બીજો મલેઓજ નહીં ?
પંણ, મર થાઈ શારું, મારું,
વીચાર તેમનો ટલેઓજ નહીં*

પોતે શખી શખી જેહાંન,
જિજ તેવોની; ધારણાંછ—
પંણ ન શકમજતા નીધીઆંન,
કે ખંદા તે દાતારનાછ !

વલી તેશાયે હંમજતી;
ચરવે વાતમાં આંમેજછ—
શેવટ તકનાં છ શંગાતી,
આઓંનદે કંઈ કામેજછ*

તેવોની નહીં કદર તદંન,
તો છંદગી પર બટછ;
જિઆ હોઈ તેવો ચેરા ચંદંન,
જિઆ તેવોની ઉટછ*

ઓ પેંન જિમ કાંહાં શાટી,
મુક તેવોને તદંન પુરતા—
દુખનો થાઈઆં જેવો શાહતી,
શોધ થજુનો જો હોઈ જરતા*

તેણીઓની માશક, લાઈકી,
મલે શખદો, તે જા જરતી—
ચેહનતમાં, ન રાખતી ખાઈકી,
જા કોશેશને વધુ કરતી*

(૧૬૬)

(પેન હૂંચ) બલ ને ખાઇએને,
ટેકા આપેઓ પરતાં ઘરને—
શાખાશ છે કે માઇએને,
ન કોઇકે આવતાં શરણુઃ

હુબતાંવેને આપેઓ હાથ,
ખીનારોની છીંધી દવા—
શું લખીકે, તારીર યો નાથ,
કોહાંથી યોજો લાવીકે નવા ?

પંજુ દલકે, કંઈ આશીરવાદ,
“ ધનની કમને થાળે વેરધી—
કાહડેઓછે આ શાઓ નાદ,
વકે તેઓ, થાળે ઘરડીઃ

ખાલ ગાપાંલ રહે શુખી,
વેગલાં રહે અંગરોગથી—
કખી ન તેવો થાતાં દુખી,
આશીરવાદછે અંતઘણોગથીઃ

અમન અમનમાં કાલ કાહરો,
શદાકાલ રહે નેહરખાંન રેહતાં—
કિલછે આશીરવાદ હમારો,
અરકીકેછે ખીલું ફેહતાંઃ”

બેહદ શીશંત કરવી ખાંચ,
બોલણું જીવડા કર તું કોતા—
રૂપીઆ હજાર ગડિલા પાંચ,
હશે તેહની રાહ કંઈ જોતાઃ

(૧૬૭)

કે શં શાઈજી, ને શં કીધું ?
વાસતે તેહની વીગત થારી—
આપ, બેડિ, તે શાંમાં કીધું,
કવીતા તેહની જોડવી થારીઃ

રૂપીઆ વેહેચીઆ હબર બેડિ,
નાંવારેશ ગરીબાને—
હું રમાં આધીતી શેહે,
તે માંહેજાં કંબનશીબાનેઃ

દરેચેહેર થઈતી તારાજ,
રીપેરીગનાં રૂપીઆ પાનશો—
પવીતર નગા, થાતે ખારાજ,
કે મ વાતને નાધલી નાંનશો ?

પાછા રૂપીઆ હબર હરી,
તંજીઆને થાડીઆ અશતક—
રૂપીઆવોની વીગત ખરી,
આચરે ને જોઈ દશતક;

નાવીજી છ અતરે,
તેહમાં નધી કશશો રરક—
વલી લખવીચ, થોડી શતરે,
ગનેઆનીઓ પોંહચાડો તરકઃ

પાંચ હબરની, જોડલી પુંજ,
હડી તેહમાં, આડીઆ પાછા—
નગર કારણે, કોણ લીડિ મુજ ?
પરાંણીઓ રાખનારા વાછાઃ

(૧૬૮)

જવોને હોડિ કંઈખી અધાર,
તેવોતો નહીજ અરક—
કહ્યો ભાઈ પાછો પધાર,
રેહવા દેડિ હમને, પડી તરક*

ડિ તકકું નહી, પંથુ છાંડિઆંછિ,
જીવો, આગલ ખીજવો હશે—
શાહેબની હરોપર મારિઆછે,
કહીને કાહડેછે કંઈખી મશે*

પંથુ જવોનો અલાજ નહી,
તેવો શરમાઇને લીડિછે—
તે લેવાની લાજ નહી,
કાંઈ અંત આશીરવાદ દીડિછે*

જીવો ભરચની જોહટી, વશતી,
રકંમ પાછી ફરી નાંહની,
અપંગો, ખાહલી કરો દરશટી,
શ્કું પુછતમારી લેતે તાંની ?

આપીઊં લીધું પુગવું નહી,
ગરીબોને, આંશરો ખાલીછે—
કંઈ તે દાહરીનું ઊગવું નહી,
ખાદા શરવેનો વાલીછે*

જોહટાવોંથી ડિહીજ આશા,
શ્રુજોં જોહડે ખાલે મીઠા—
પંથુ તે આશાના શદા શાંશા,
નાં કોઈ તેવા, નજરે દીઠા*

(૧૬૯)

ભાંડાં હોડિ લખોની થાપણ,
તાંડાંથી કાઢડે દસ પંદર—
ખરચાડિતો, ડિલો નાં, પણ,
શું ખાડો પડવાનો અંદર !

ગઈજો ટાંકણું નહીં આવણું,
પંજુ હવેપછે ઓ શેઠા,
લખવાને ન પડે શાવણું,
વીચાર હાવો પડે હેઠા*

કરો તહનો, હેવી ઇગતી,
નાં કરવી પડે ટીકા—
ના લાવતા કંઈ પાછી જીગતી,
કે શરખ એહરા, થાડિ શંકકા*

હાવી ડિખાખદ, લખનારાઓને—
આપણો, ડિથી જીલટા ધરા—
શાંપની મીશાલ કંખનારાઓને,
ન જોગવાઈ મલે જરા*

પંનચો, હવે કરજો માણ,
લખાઈજો હોડિ, કચું આરૂં—
પંજુ તે ખાલેશ, ને દીલથી શાણ
ઈછીને તમારૂં શારૂં*

ન તહનો શતરૂ, પંજુ શનંજુ,
એસક તહનો છો શરતાજ—
તહનો વરેછે કાંમણું વનંજુ,
છવો જીગ, ને કરો નાજ*

(૧૭૦)

હવે જેમની કીધી થયુતી,
તેમણે, નજરે નથી જોઈયાં—
ખરડા સુકી, ખરો સુંટી,
રેશમ માંહે જોતી પોઈયાં*

ગોઠવેઆ થયદો હીરાના,
માંનકોની ચેલવી ટુક—
તો જોક, છછઈ ખીરાના,
પંજુ નથી રાખી, કંઈ અચુક*

કદાપી કોઈ ડિમ જાંનશે,
કે આશરો તેવોથી હશે કરશે,
પંજુ તે દાંવો, તો છે શુભાનશે,
ખોલી નહી રાખવો વશવશે*

કોંણુ આપેચ, કોંણુ લઈચ,
આપીજીં લીધું કાંઈ પુજેચ ?
તાપ્પેદારીમાં, જેવો રહેચ,
તેવોજ નરનાં કુલને શુંજેચ*

અપખશપાતો ભુખે તરેચ,
તેહવાઓને કોઈ જોતુંજ નહી—
દેશીઓના લાભમાં રેચ,
તેવોપર કોઈ જોહતુંજ નહી*

હાંજ હાંજ કરી કહીજીં,
લખે શેઠાછે ભલા ભલા—
તેમજીં કાંત તતકાલજ યઈજીં,
જો કોઈ યોગલાવો મલા*

(૧૭૧)

પંણ હેઆં કાંઈ તેહકું નથી,
આધારછે તે તેજ હરીના—
ને તેવીશે કાંઈ કહેકું નથી,
કાંઈ ભરોશો છે ધરીના !

હવે આ તું પારેતાલા,
લાજ રાખજે કુઆંમતની—
શંખજે કાંઈ ખીરાદર લાલા,
ફિજ વાતછે નેઆંમતની#

આ જેહાંનમાં શુખ ને દુખ,
બે ધરીના છે પોહરો—
રાખજે કરતા, તાંહાંની રૂખ,
ભાંગી લછકિય જહલી ખારો#

ખશ કર, હવે ખશકર,
વધારશેતો વધશે અતી —
ફિજદાં નાંખનો કશ કર,
જે છે શરવેનો પતી#

~~~~~

સુખઈનાં અકાખર શાહુખોઈ
ભર્યવાલાવોની અરહનો
કીધેલો કીધોગ#

શંખજે પોતીકા પોશીંદાવો,
સુખઈ ખાતે કીધી અરજ—
ભર્ય ખાતેનાં ખાશીંદાવો,
ધારતાતા કે ટાલશે ગરજ#

(૧૭૨)

લખીજીં હમારૂં માંનજો,

અનેઓ ખડુ ગળખ ગળખ,

રાખનારા ડિંકલ મહલખ,

ડિંકીન કરી નાંનજોઃ

અરજનાં ડિં હતો વીશતાર,

તહનો ખુલરગ ને લાડિકછો—

વધુ તેજું લખીડિ હીશતેઆર,

બલવંત તહનો લડાડિકછોઃ

રાખજો હમારૂં માંનજો,

અનેઓ ખડુ ગળખ ગળખ,

પંડીત ને પુરવીણછો,

શરકારને શાંમળવજો—

હર અંદેશ હરખીંનછો,

શારૂં શેવટ લાવંજોઃ

વાતતો છો બેચુમાંનજો,

અનેઓ ખડુ ગળખ, ગળખ,

અરજતો મલી ખરી,

વાંચી તેવોડિ ઘેઆંન દધ—

પછે શું થાઇજીં હરી,

અરજતો પરત રહીઃ

થાડિઆ તેવો બેશાંમજો,

અનેઓ ખડુ ગળખ, ગળખ,

શું હશે તેવો દરદવંત,

જવાબ પાછો પ્રેઓ નહી—

શું લખું ઓ ભગવંત,

હાથ તેવોડિ ધરેઓ નહીઃ

માંગેછો ખાલી માંનજો,

અનેઓ ખડુ ગળખ, ગળખ,

(૧૭૩)

બેકદરા નવાળછે,

બેપરવાઈ ભુલતા નહી—

શદાના તેમજે ખુલાખોછે,

તેથી તેવો ખુલતા નહીઃ

કે તેવોની શેઆંનજો,

અનેઓ બહુ ગળખ, ગળખ,

કેકીતર કરેચ જાંન,

જવાના હંતા ચરણ લઈ—

પંજી શીકરેટેરી કનકરશન,

ને રશતામાં મલેઆતા ભઈઃ

ધરજો કેપર ઘેઆંનજો,

અનેઓ બહુ ગળખ, ગળખ,

વાત થતાં તેંજી કહું,

બંદોખશત થઈઓ પકકા—

આવવાનું કારંજી ન રહું,

નાહક ગો ખાચો ઘઠકાઃ

ભેદ નથી કે દરનેઆંનજો,

અનેઓ બહુ ગળખ, ગળખ,

તેથી ચરણ પરત રહી,

શરકારમાં નહી આપી—

કે વાત ખરી ને છે શહી,

ચોકથ કરીને છે છાપીઃ

કે કારંજી ને પરમાંનજો,

અનેઓ બહુ ગળખ, ગળખ,

(૧૭૪)

વધુ લખણું કરીજિત્ત કોતા,
 ચોપડીમાં નથી જગો—
 લખણું દરશતળી ન જોતા,
 શબ્દ ૪૨૪૬ દીજિત્ત દગો*
 માંનો તહનો ઇનશાંનજો,

અનેચો બહુ ગજબ, ગજબ,

પારશીઓને શુચ્ચના*

જે કાંમપર હાલ પરચોછે શતંમ—
 તેંમને પુશતક આ કરતાં ખતંમ*
 કરવા ધારીજિછે, કાંઈકિં બોધ—
 જે બોધની ભાઈ, થાશે હેઆં નોંધ*
 કે મુશલમાંનાછે, તેંમણાં હરીફ—
 કહવાજિછે જેવો કલાંજે શરીફ*
 તેવાજિ ખુબ મચાવીજિંછે રંન—
 થોડાં વરચમાં, વાર બિજિ તેંન*
 જેથી પારશીઓ, પડેઆથ લાજમાં—
 અંગરેજ બાહાદુરનાં અદલ રાજમાં*
 માર મારીને તેંમણાં, હુટેઆંછે ઘર—
 ઘનીજિક પાંતીની કીધીછે નર*
 અપશોશ ! કંઈને નાખિઆછે મારી—
 વગર કારણે, મંનશ્યો ધારી*
 પાડેઆછે, ને પાડેછે અતી ગજબ—
 જે ગજબ જોડિઆથી થાઈજિ અજબ*
 કે પારશીઓનાં, કાલજુદ શું છે કાવલાં ?
 કે છે તેવો ભાઈ, ચીનાંઈ બાવલાં*

(૧૭૫)

શું છે ભાઈ, તેવો વગર શવાશનાં ?
 બાદા જાણે, છે કડિયા અવાશનાં*
 કે માર ખાઈ, ખાઈને ઘર બેસેછે—
 કોણ જાણે, શેતારો તે શું નહીંછે !
 કે ભલે ને હીમત કાંઈ ધરતા નથી—
 બચાવને થકી બાહેર પરતા નથી*
 બીહી ધુલને, તેવો કરેચ નાહથડું—
 તો હવે તેવોજિજ, વમાશડું*
 કે હેમાંથી, હીચકારાપણું થાજિછે—
 અશ્વશોશ ! હેવાં જીવવાંપર હોજિછે*
 આ બાલેક કર તું કાંઈ રમારો નભાવ—
 લખતાં લખતાં, જાજિ હાથથી શભાવ*
 કે શું શેઆંણાંનાં, અપવા માટે હારડું ?
 તેથી જ કંમળતોને નહીં મારડું*
 કે શેઆંણાં છે તેથી લરતા નહીં ?
 બખેજાની વચ્ચે પરતા નહીં*
 હેડું તહિના ધારોચ, કે વીચારેચ લોકો—
 પાંજુ નહીં, આ બચ્ને પુગેછે ઘોકો*
 અંગરેજ લોકોને, પુખત ધેઆંજછે—
 અકલ, હોય સાથે પુરતી શેઆંણુછે*
 જોહડેથી, લડવા માટે નાં કહેછે—
 પાંજુ બાતેનમાં તેવો શંમજી રહેછે*
 કે “ જિવોનાં લડવાનું બલ નથી—
 લડે હેડું, જિવોનું દલ નથી*
 બીતરમાં જ લોકો હીચકારાછે—
 DULL BULL, જિલે આલથીપારાછે*

(૧૭૬)

તેથી હાવો જીવન, જીવન ખરેખરે—
 નાંમરદીનાં વધુ, મરદી કનેછે*
 પારશીઓ લોકોમાં કબીઅત કંમરે—
 ચાહકાંનો પ્રકત, તેમજી દંમરે*
 તેવાને ગુશલમાંનોનો ભડિછે”
 હેવું અંગરેજ લોકો કહેછે*.
 તો, ઓ ભાઈઓ તમે કંમ ન શરમાતાં—
 શું લાભ મેલવોછો, રાખી નરમતા ?
 કવરકમાં તહનો લખાવોછો—
 હીચકારાનાં નાંમ અપાવોછો*
 હીચકારા, ડ ખાલ બહુછે જખુંન—
 ન શોશે અંગરેજ, પુરત કરે ખુંલુ*
 તેહવો ખાલ તમાને તેવો આચરે—
 તે શાંભજો બેશીને ખુંને ખાચરે*
 હેવાં શાંભલવાપર ધીટકારછે—
 જેવાને દેશનો હીતકારછે*
 તેવો શાંભલીને બહું લલવાડિછે—
 જીવ તેમનો ભીતરથી અજવાડિછે*
 તો અજબછે, તહનો કંમ શખાચ શાશી—
 જે શાંભલી જહખુંનમાં આવે ડ ક હોશી*
 મરતાં માંલુશને આવી ભડિ તાંલુ—
 હેા શખુન, તહનો ન શમજતા જાંન !
 તો શું તહનોડિ, કરી રાખીચ પકંલુ ?
 કે ડથીબી આચરે જે શખદ કકંલુ*
 ડથીબી જેઆદા, ચાંમરાં ટુપાડિ—
 તેજ કંઈ શોધી કાહડો બપાડિ ?

(૧૭૭)

હેવુંજ જો હોઈ તો, નથીઓછી હીન—
 હેતો ને લખતાં, તોહડે આવીજી શીન*
 તહતોછો જતીઓ, ડિઝ લોહીનાં—
 લાડિક નહી, ચકુંજ લખીડિ બદગોઠનાં*
 જો તહતોને આપીડિ તાજુંજ નહી—
 તો તેહવું કરવું, હતોને લાજુંજ નહી*
 તાંનાંજની, જે તહતોને કરીડિચ—
 તે કરતાં, હમારાં કીચમતને રડીડિચ*
 પંજ આવી પડીચ જે હતો શર ૫૨જ—
 તે પુરીછે કરતાંને ધાતકી મરજ*
 તે ૫૨જ જો હતો ન કરીડિ અદા—
 તો રોજે કુઆંમત તકનો, કપકો શદા*
 તેથી તજ ભાઈ ધંધા ને ધાપો—
 લખીજીંછે તેપર લખથ તહતો આપો*
 હજુર જું પડીને કાહડોછો ખાખ ?
 જુવો આ સુગાં પશ્કવોનો ખાખ*
 પાંચ શઃજો જાંહાં વથતા હોઈ—
 જાંહાંથી આવજવના રથતા હોઈ*
 તાંહાંથી, અંજુજાંજુ કુતરો ચાહે જવા—
 તો ન દીડિ તેંહને દાખલ થવા*
 ભોગ ચોઘડીડિ, આવે જો તે વથવા—
 વાહુ વાહુ કરી, તેંહને કરે રથવા*
 ડિઝ બોકરાની હથનાં, ખીજો મોકરો—
 આવેતો મારગ ન મલે ચોકરો*
 જુ જુ જુ કરી, ટકર તેંહને મારે—
 શરહદનાંથી, તેંહને ખાહાર કાહરે*

(૧૭૮)

ડિંક મરઘોખી પોતીછી શરહદ જોડિ—
 તેહારે મોંઝવીઓ કેમ મરતયો ખોડિ ?
 શું ડિંખીછે વાત તેમનાં કરમની ?
 નહીં નહીં, ડિંતોછે ખડુ શરમની !
 હુશમન ચાહી ચીતી, મરાવવા આવે—
 ઘરનાં શંતાઈ રેહ્યું, તેહારે કંમ ભાવે ?
 ડિં ભાવના છોડી, શાંહાંમને થાવો—
 તહમરી હુરમતને તહમો ખચાવો*
 તહમો ધારોચ, ડિં ચોહટોછે ટોલો—
 પંજુ અંદર ખાલુથી, છે તે પોલો*
 ને તહમોનાંતોછે ભતી મરદી—
 તો શું કાંમ બીહોછો જોઈ મરદી ?
 તહમો કોંણ ? છો, અવલાદે કચ્ચાંની—
 તેહારે હીમત હારોછો શાંની ?
 અરે ઓ જુરથોચતની ઓલાદ—
 દહે છે તહમરી જોહવી પોલાદ*
 તો તે શું ખોરાકછે, માતરે ગીદનો—
 કે વખત આવેછે, બહારે છુહદનો*
 તેહારે બેશોછો, ઘરનાં ભરાઈ—
 કાંડિ નહીં બીવરીને કરતા ભરાઈ ?
 નીધા કરો તહમો, કચ્ચાંનીઓ તરફ—
 શીરદોશીડિ કહેવા, કાહાકેઆછે હરફ*
 કે “ ડિંક તંન રૂથતંમથી, શેનાં ધુજે—
 નાહાશવાનો કોઇને મારગ ન શુહુજે*
 લગત અંદર તેણે ડિંક વખત—
 રોખ હેવો બેસારેઓતો શખત*

(૧૭૬)

નાંણીતા થાજ્યાતા શાંદી ને શહેર—
 કે રૂશતમની તલનાર, પ્રેમ્ય ચોતેર—
 તેા તેજ દરખતની તહગોછા શાખ—
 કરો હેતું કે થાજિ વાખ વાખ—
 શીરદોશીતો નહી, પાંચુ શાહેર કોઇ—
 શીરત લખે, મરદાંતગી તમારી જોઈ—
 મરદીમાં તહગો, જો નાં કરો કથર—
 તેા લખે કોઇ નજમ, ને કોઇ નથર—
 વડવાવોનું તમારા નાંમ થાજિ તાણું—
 પ્રતેમદીનું વાગી રહે વાણું—
 ના કોઇ કેહતું, કરો તહગો હાલ—
 પાંચુ જીવે જહારે તહગો, વખત ને તાલ—
 નાંમરદાવો, જહારે ચહડી આવે ધથી—
 તેહારે બાંધવી તહગે કંમર કથી—
 રખે કરતા હોઈ, અમથથી હલાંમણ ?
 શખખ કે હમારી કીધેલી બલાંમણ :
 વેઅરથ બજિ, તેહારેતો તેજછે—
 હેવાં લખવાનો તે શું રેજછે ?
 જાતભાઈઓ, તહગો અથરાશ ને ભોરા—
 વલી શાંભલો હવે શખુંનો ચોરા—
 વીચાર જમારો આ પાકકોછે—
 મંનમાં તમારા, આ શાકોછે—
 કે શરકાર તમેને બલા કહેછે—
 તેજ શંતોથ, તમને રહેછે—
 તેા વીચાર કરો, આ અથરાશીઓ—
 ને વાંચો આ નીમિત્તો કાશીઓ—

“ હાકું મથી નહી કેહવાઈ કે ભરો—
 ને માઆપથી નહી કેહવાઈ કે મરો”
 તો હાકું, કેમ કહે તોહ કે બુદ્ધે ?
 શરકારતો હંમેશ આહતી રહે જીલે*
 તે શોડે બોલાવવા માંગાય કે મરોવો—
 તો હેવા વીચારને જલદી કરાવો*
 અંગરેજ શરકાર આપણી છે ડાહી—
 બોલરીઆના બોલોનો, કાહડે છે વાહી*
 તેજ બોલોને, પકડી બેસોછા શાહાઈ—
 જિતોછે દીયતી તમારી સુરખાઈ*
 અંચાવ પોતાનો પોતે કરો—
 હેવો અંગરેજોનો વીચારછે અરો*
 શેલફ ડીરેનશ, શરવે કોઈ કરે—
 ને નહી કરે તે કવરડ દરે*
 અંગરેજો શેઆંણું ને શહમજુ હોવો—
 તો હાલનાં અઈઆંગને નજરે જોવો*
 હીનદુશયાંનમાં હાલ બલવોછે—
 સુયકલ ચીજ તે પધલવોછે*
 અશોશ ! તે નામેકાર અબલીશોઈ—
 માંજનીની શીકલનાં અવીશોઈ*
 અરે રે ! લખતાં આવેછે રડંબું—
 બીજ હેવુંતો બોઈજોછે કડબું*
 રલ જોહનાં શેવટે, ભીગશે પુરાં—
 મારેઆંછે કંઈ કરુંમો સુરાં*
 ખુબ - જુરતાં મારેઆંછે તેવેનાં ગાલ—
 આયતરી પંથના થાઈ લાગા કાલ*

(૧૮૧)

માતાવો દેખતાં, બચાવો બેઠાંન !
 કે શાંભલી, છવ કહેવો થાક્ય હેરાંન*
 તીરીઆવો મારે, કે વાત નહી દરદની ?
 નજર આગલ, તેંણીઆના મરદની*
 બેચક રાખનારા, ભલી તબેહ—
 વારા શરતી કીખાં, તેમને જબેહ*
 ને હજુર તે શેહતાંનની અંગથનાવો—
 કેકાદ બેક, પેશવાને વંગથનાવો*
 બીજા લગભગ લાખ કેક પરાંણી—
 ખુખી કરેછે, અવનવી તહરાંની*
 દીલીનાં દગાખાજ, અબદનાં હરાંમજદા—
 ખુનરેછ કરતા શરથ, અતીશે જેઆદા*
 તેહધું ને તેહધું છતાં છતાં—
 કેકનો ચારગણો ખરથ થતાં*
 અકલનો કોટ, ને ખુધીનો પુરો—
 પારલાનેનઠનો, નાંમીચો તુરો*
 લારક લેઆરક, કહેછે કેમ કરી,
 કે “ બલવો ચાલેઆચ કે વાતછે ખરી,
 અંગરેજો કહેચકે બલવાખોરો,
 મથતી કરેછે રાહજંણ ચોરો,
 તો હું પુછુંચ, ‘ શુ તેમનું કાંમછે જલાદી’ ?
 નહી, કે વાતછે, અકલથી હલાદી,
 નથી તેવો જલાદ, ને નથી કશાઈ,
 કેહતાં તેમની જખાં; ગઈછે ધશાઈ:
 કે નાંહુટો, હમારો અલાકો ને હક,
 પંણ લોખ ! શેરવેછે પરાંણીઆનું ધક,

(૧૮૨)

નેજ લોભે, આર્પણને દીધાચ પ્રસાવી,
 તેથી જાની પુણ આ પીરા વસાવી,
 વાસતે તેમને, ન ઠહો, બલવાખોરો,
 કરેચ તેવો પોતીકા, હક શાસ્ત્ર જોરો,
 હક બલવાવા, કે ભરૂંઓછે દંજો,
 ભેદને હું નહી કહેતો કહંજો*
 હવે હમારા અચરાશ બતીઓ —
 અદના આલા શરવે નેઆતીઓ*
 જોવો આજે ગજબનાક બનાવો —
 ને હવે પછેજી, બાહાદુર ગનાવો*
 જોવો, હાવો ગજબ પારતાં —
 ને બાલ બચાં, શઠને મારતાં*
 જોરોને ગાંજો, કરતાં તારાન —
 જુવો અંગરેજ શરકાર માહરાન*
 મુશીટીશ રાજનાં, પાડિઆને ખંમ —
 છુટથી વીચાર આપેચ શું કંમ ?
 કે તેવો લહેછે, “ હકને શાસ્ત્ર ”
 નો હથે પારશીઓ, વીચારો વાસ્ત ?
 મનોપર બનાવ, કે બનેઓ બહિષ —
 કંમઅશીલો, શદા શાંહંમને થાડિછ*
 કંમબતો, હક તમારો છુંટેછ —
 મરીખોને, માર મારી કુંટેછ*
 અદકારો કિજ કાંમમાં ગુનેછ —
 માર્યાં ને મજબ કંઈનાં કુંટેછ*
 હકનાક, કંઈ બીચારાવો મરેછ —
 મુદાદીથી ભમાંનો ભરી કરેછ*

તેવાવોને તહનો જતા મુકોછા—
 હેમાં તહનો બહુ મુકોછા*
 કેમ હજીર આતેરી, થાવ્ય કે નહીં ?
 મુલ્લું લખેલું શાંમળવ્ય કે નહીં ?
 રોજે અવલથી, જોવાશે છે હયદ—
 કરો તેમની શાંમલે થવાનો કયદ*
 નહીં હંમને, પંજુ વખત ને વારે—
 જોહારે કે મુલ્લો, શતાવે તેહારે*
 બોદાનું નાંમ લેઈ, પડજો બાહાર—
 જનમ વેરીઓને, અવડાવજો હાર*
 મદતગાર તમારો, તે ખાલેકછ—
 જે દીન દુનીઆનાં ખાલેકછ*
 તેજ તહમારો, રાહનોમાંછ—
 જે કાલો, પંજુ બધી જાંહોનામાંછ*
 શતે તેથી તને, શીરોજીત—
 જેથી કુલ જગતને રોજીત*
 શતે તને, બોલાતા હરશમાંછ— !
 વાજખી, તમારી તરશમાંછ*
 વાયતે, હવે નાં રહેતા બોધીમાં—
 લખીજીવ્ય, જે આ નાંહાની પોથીમાં*
 તે શરશરાજ ને હંકને ખાતર—
 બાહધુરી વધે, કે લાલ હજોને ખાતર*
 બીજું કેહવાનું કાંઈ કારણ નથી—
 શાંહંમને થઈઆ વગર, નીવારન નથી*
 નહીં હેવું લખેઆથી, જશ્ન શમાઈ—
 શું થવાનીછ, હજોને હેમાં કમાઈ ?

વખતે જો હમારો, હશે બદ દાહરો—
 તો બદબખતીનો, ડિથી બેથશે પાહરોઃ
 ને પારથીઆતો, માંતરે રોવાનાછે—
 કાંઈ કદર પુજીને, શપોતવાનાછે ?
 શપોવતા રહેઆ ! બલમી ગાલો દેશે—
 શરોપાવનાં, ભુંડા શયુનો કેહેશેઃ
 અંગરેજો માફક, હીમત નહી આપશે—
 વારીડ ને ગારીડ બેથી શંનતાપશેઃ
 હેવીછે પારથી લોકોની રશંમ—
 બાદા જાંને, કેહારે તે થાશે ભંશમઃ
 જાહેર લખનારાવોને, કેહારે મલશે બંશ ?
 કુઆંમતે ! પેંન, હવે વધુ માં ઘથઃ
 પંજુ કંઈ નહી, તેંહનો કોણુને ડરછે ?
 ફરોનાજ લાભમાં, હમારું શરછેઃ
 હવે આ છેલ્લી, હમારી વીંનતીછે—
 હમે અદનાનીતો ઝું ગીંનતીછે ?
 પંજુ વીચાર, હમારા જે થાદાછે—
 પછે તે શીધયા કે આડાછેઃ
 તેહને તપાશે, જોડિ અજે જોડિ—
 ને રાશતીનાં તેવો હંમયરીક થાડિ આંમીન !!!

(૧૮૫)

એક અમતની નોંધ*

“ સીલિયીની ”

રિચર

(રાજની સાંમણે લશકરી ઘંટ*)

તેરૂં થાન શીતારો થીઓ ભરૂં ન,
ધુગ મરિઓ હાદે—

સાદુકી પોતીથી ફેરવી અથાંગ,
ઘૂંકર પાંડલનાં કુંદેજ

તેહારે શીવેઆ હાઝકર ભાગેઆ,
નવાળો ઘાડેઆ તારાજ—

દાકિર રત્નપુત પંનધે ઢાગેઆ,
નાહા હીંવલી તાહારાજ*

અંગરેજ બાહાધુર આવેઆ,
હીંદપર નાંખેઓ ધેરુરો—

તેઓ શુભ અતમજનનાં શવેઆ,
પ્રતે કીનાં શેરુરો*

શંશીગરો પ્રમતા ગડેઆ,
હુટારા ધીઆ બંન—

બીધાને બિપજતની દડેઆ,
ગરાશીઆઓડિ દિહીઓ ધન*

(૧૮૬)

ચાંચીઆચીરી થઈ નાચુદ,
ટલેઓ શસુદરનો ભા—
શાગરનાં રશતા કીધા શાચુદ,
વેપારમાં, થીઓ જાફિઃ
બાલહંતીઆનો થીઓ અટકાવ,
નાચુદ થાઈરે શતી—
છરેજીભો ભાઈ થીઓ છટકાવ,
સુરખાઈ રહી જતીઃ
ફિલંમનો ડિઆંર થીઓ પરકાશ,
હુાનર પડેઓ બાહુર—
બુધીને થઈ તેહારે દરખાશઃ
કરે ગણાંન બાહુરઃ
ધરંમની વાપરે છુટ શરવ,
નરજી માંશક ચાલે—
પોત પોતાનાં કરે પરવ,
ગંમતો ધરંમ પાલેઃ
છત્રીતર ધારા ખુબ શારા,
અદલ ઈનશાફ તેલે—
માતબરના નહી ચાલે ચારા,
નેઆધીશ શાસુ બેલેઃ
તવંગર ગરીબનો ફિક્જ રશતો,
શરખી મલે હાદ—
ફરીઆદ કરવાનો નારગ શશતો,
રશવત થાજિ બાદઃ

(୧୮୭)

ସାମ ଖଟୁଣି ଟିକିଲ ଗୋସାରେ,

ସାମି ଧୀଠି ପାଉଁଶି—

ନାବଦର ଗଣିଲ ଟିକିଲ ହୋସାରେ,

ସାମି ଧୀସବର ପାଉଁଶିକ

ରାଜନ ଶ୍ରୀବା ହାଟି ରାଞ୍ଜି,

ରଞ୍ଜିତ ଗୋସା ଟିକି—

ଗରଜିବସାଶି ବ ଥାଟି ଧାଉଁଶି,

ବ ଶ୍ରୀ ପରଜନେ ଶୁକଳ

ଗାଗଣି ପାଉଁଶି ଲାଗା ଶ୍ରୀବା,

ହରିଶ୍ୟା ଶ୍ରୀବା ଗୋସା—

ବେସାର ବେସାର ଗୋସା ଶ୍ରୀବା,

ଗାଗଣା ଶ୍ରୀବା ବେସାକ

ଗୋସାଗଣି ଶ୍ରୀବା ପଣି ଶ୍ରୀବା,

ବେସାର ବେସା ଗୋସା—

ଗୋସାଗଣି ବେସା ବେସା ଶ୍ରୀବା,

ଗୋସା ବେସା ଶ୍ରୀବା

ଗୋସାଗଣି ଶ୍ରୀବା ଶ୍ରୀବା ଲାଗି,

ଗୋସା ଶ୍ରୀବା ଶ୍ରୀବା—

ଗୋସା ପରଜାନି ଶ୍ରୀବା ଲାଗି,

ଗୋସାଗଣି ପାଉଁଶି ଶ୍ରୀବା

ଗୋସାଗଣି ଶ୍ରୀବା ଶ୍ରୀବା ଶ୍ରୀବା,

ଗୋସାଗଣି ଶ୍ରୀବା ଶ୍ରୀବା—

ଗୋସାଗଣି ଶ୍ରୀବା ଶ୍ରୀବା ଶ୍ରୀବା,

ଗୋସା ଶ୍ରୀବା ଶ୍ରୀବା

(૧૮૮)

જલ હટાડી બાંધેઆ પુલ,
મણુશ જાતને કાજ—
રાજ શરવે પરજા કુલ,
બંધેચ હવરા આજ#
નાલાં બાંધેઆં નદી શેરી,
પાક વધારવા ખાતર—
જલ ખેતરો દીધાં જારી,
શુખ પરજાનું ખાતર#
દર જગે ટપાલ ખાતું,
લવાજમ વગર ભારી—
વેહુવાર વેપારનું રાખવા નાતું,
પોશટ આરીશો કાહાડી#
દવા ખાંનાં, અનુ પાંન,
નીરાશરીત કરવા દરદી—
મણુશ જાતનો બંધાવા જાંન,
વગર લેવે હુરધી#
નહી જાંન માલતી ધાશતી,
ચોક્કી પેહુરા ધણાં—
હુચા ચોટાવેપર જાશતી,
હુટારા થાઈ ૫નાં#
મણુશ જાતનાં વેચાંન શાટાં,
ગોલાંન વેપારથી થાતાં—
બાપ દીકરાના ભાગે નાતાં,
લહુ નીકલતાં રાતાં#

(૧૮૬)

મણુમ જાતની થાતી ચોરી,

પરાગિની થાતી ધાત—

મગધી જાતના દોરા દોરી,

હુણી મણુમ જાતક

મુવત્તર મણુનો થાતો ભોગ,

છુટાપણુ જાતું કુળી—

હકનો કરવો પડતો શોધ,

કે વેપારની ખુળી !!!

તે ગરવેનો ધોળો ધીકાર,

હકનો કરવા ધંભાલ—

મુખાવતથી દીલ થય્યાં બિદાર,

ટલી મણુમ જાતક

કે ગરવેનો હક ગરવનો,

છુટા પણુનો ગરવ—

અભિમાન નહીં હુકિ દરવનો,

પરજા ગરવી ગરવ

દેશ બિપર વરેઓ ધીમવામ,

પરજા ગણાઈ રૂડી—

બેઠતપારીનો ધોળો નાથ,

ટલી હરકનો હુકી

માહુ પરજાને વલર કાઢ્યા,

રાજ કરવાળી આહ—

અગીર બિનરાવો વાલી થાળ્યા,

પરજાનું રખડું નાથાક

(૧૬૦)

હવાનાં રાહુડિ છીધી જરૂર;
શુકર આજિજ થાજિયો—
શની વધેયો ઇંડિયા તરૂર,
નાંખેયો નેહુશ પાજિયો#
રાજ ઊપર ખુશી રહ્યત,
રહ્યત ઊપર રાજ—
ડિલોનાં કિ આવી મર્યત,
કવીતા નેહુને કાજ#
એજિ શદીની જમાવ નેશી,
ધડીપલમાં ભાંગી—
અચુલ દીધી હારમત છુશી,
શોહાર ઊઠેયો ભારી#
રૂડી વીકટોરીયા ગાહા રાંણી,
પાનરશટન હતો પરધાન—
હાંદને પોંચી બહુ હાંણી,
લખું હશે વરદાન#
હારડ કેનીંગ નવાબ ભડો,
આગશન, વડો શરદાર—
હાર કીરદીને દોશ મડો,
કંપની હતી શરકાર#
અટારશે શતાવન ઇંગ્લી શાહ,
નેજીની દશમી તારીક—
ભરત ખંડનો ચંદર કાલ,
વખત ધણી પારીક#

રશ્મિવાર ને પેદા પોહિાર,
 ચીરતમાં શ્રીજી મુરત—
 આપ્યા જોરે જોડ્યા શાહિાર,
 ઘોડ મવારોની મુરતક
 તીજ પગદોણ ઘોડ મવાર,
 ૧૧, ૨૦ મી પેદમ—
 મણી-ખીમતની ગોઠુ મવાર,
 ચર્ચ પડેઆ બેદનક
 મરથંગ છાવણી શ્રીમી ભગંન,
 બગચો કીધો જાહેર—
 કનક કરવાના ચીપા કમંન,
 આંગરુજોને કાઠી બાહેરક
 બાજી છાહરા મરે રામ,
 કનક કરતા બાનેઆ—
 જોરે જાણેનો કરી નામ,
 દીલ્લી તરફ હાજિઆક
 જનરમ કીધાંન બહુ પોચો,
 પુરતું લગકર પાણે—
 હરીફ થવાને કીધો લોચો,
 લગકર નારીજો જતથે!
 ખુંની નાહાકા દીલ્લી તરફ,
 શાનેર નાલિ હર—
 નહીં હાઈ બોલે હરફ,
 ખુંન કરવાઈ શુરુરક

(૧૯૨)

† તરેણુ પલટનો હતી તોહો,
ફિમત થઈ તેળી—
દીલ્લી જોહુવું શેહુર જાંહો,
લુચા મસે ગેળી*
બચો છોકરો કતલ કીધો,
નરદો કીધા ઠાર—
દાસત ખજાનાં લુટી લીધા,
મારી નાજુક નાર*
અશતક લીધા દાર ગોલા,
ખરાબી કીધી શેહુરની—
મારેઆ ગડિઆ કંઈક ભોલા,
હાકની શવા પેહુરની*
બાગલ વહીશનો પુરશ ફિક,
અંગરેજી નીમક ખાતો—
શુધ લુધ છોરીને છોક;
શેનશાહ થવા જાતો*
નહી ડિખવો દીલીનો સુજ,
હીનદુશયાંનનો શારો—
જાન ખોવાની અઠલ શુજ,
કરવાને નોહો કાલાં*
ટંઠરો પીટી પોતીકે નાંચે,
હુ દુનીઆનો શાહ !
નહેને નંમણું શરવ ગાંચે,
હુ રાખીશ આહ*

† ૩૮—૫૪—૭૪ મી*

(૧૯૩)

કાપ્પરોની હવે આવી આખરે;

કુરાંનનો છે હાકન—

શરવ રાજો ઇશલાની ચાકર,

શાહી જોગલાઈ તોખન !

ખુબ ચલાવે રાજ કારખાર,

ધુન પ્રમાનો લખે—

જેહુલ અંદર ભરે દરખાર,

મનમાં આવેજી બકે#

ગુજર લોકો બેધરક હુટે,

લાચાર મારેઆ જાઈ—

હંડ આપી શાહુકાર હુટે,

ગરીબ ખુવાર થાઈ#

બેઈ માંસમાં શેહુર પ્રનાં;

રચના ભાગી પરી—

બાગ બગીચા જેહુલ ધણાં,

અવર આવી ખરી#

શેના પત્તીને પડી ખખર,

અંબાલે હવા ખાતો—

ધડીક ન કરતે શખર,

આવી પોહાંચિયો ધાતો#

કુંચ કરતો દર મજલ,

વચનાં નડેજી ધરંણ—

શુરા નરની આવી અજલ,

રશતે નીપણ મરણ !

(૧૯૨)

† તરંણ પલટંનો હતી તાંહાં,
ફિકનત થઈ તેબી—
દીલ્લી જહુલું શેહુર જાંહાં,
લુચા મલે ગેબી#
બચાં છોકરાં કતલ કીધાં,
નરદો કીધા ઠાર—
દોલત ખજાનાં લુટી લીધા,
નારી નાજુક નાર#
અશતક લીધા દાર ગોલા,
ખરાબી કીધી શેહુરની—
નારેઆ ગરિઆ કંઈક ભોલા,
હાકની શવા પેહુરની#
નાગલ વજીશનો પુરુશ ફિક,
અંગરેજી નીમક ખાતો—
શુધ શુધ છોરીને છીક;
શેનશાહ થવા જાતો#
નહી ડિખે દીલીનો સુલ,
હીનહુશયાંનનો શારાં—
જાંન ખોવાની અકલ શુલ,
કરવાને નોહો કાલાં#
ટંઠેરો પીટી પોતીકે નાંચે,
હુ દુનીઆનો શાહ !
મહેને નં મલુ શરવ ગાંચે,
હુ રાખીશ આહ#

† ૩૮—૫૪—૭૪ મી#

(૧૯૩)

ઠાપરોની હવે આવી આખર;

કુરોનનો છે હાકમ—

શરવ રાજો ઇશલાની ચાકર,

શાહાં નોગલાઈ તોખમ !

ખુબ ચલાવે રાજ કારબાર,

ધુન પરનાંને લખે—

નેહુલ અંદર ભરે દરબાર,

મનમાં આવેજી બકે#

ગુજર લોકો બેધરક છુટે,

લાચાર મારેઆં જાઈ—

દંડ આપી શાહુકાર છુટે,

ગરીબ ખુવાર થાઈ#

બેઈ માશમાં શેહુર ફનાં,

રચના ભાંગી પરી—

બાગ બગીચા નેહુલ ધણાં,

અવર આવી ખરી#

શેના પત્તીને પડી અખર,

અંબાલે હવા ખાતો—

ધડીક ન કરતે શખર,

આવી પોંહાંચેચો ધાતો#

કુંચ કરતો દર નજલ,

વચમાં નડેજી ધરંણ—

શુરા નરની આવી અજલ,

રશતે નીપણ મરણ !

(૧૯૪)

હુની વીતી બરનારડ આવો,
કંઈકનાં દાંત તોરેલા—
તેહનાં ત્રાહુતેબી કીધો દાંવો,
ભેટેચો તેને કેલેરા !!
તીજો આવેચો જનરલ રીડ,
ધુપો આકાશી શંદો—
દુશમંનની જે ભાંજતે ભીડ,
પડેચો તેબી માંદો !!!
ચાથો વીલશંન ભાગિ શાક્ષી,
નાં અંગરેજી દુબે—
દીક્ષી બેપર ઘેહુરો ધાક્ષી,
દુશમંન કીધો જુબે#
લખો મુજ તારેચો ગડિચો,
ઢાકી હજારોને બેડી—
શાહાનશા બેપર લાવી હડિચો,
કીધો તેહને કેદી#
શાહા જાદા મીશાલ કુતરાં,
રથતે મુચ્ચા પડા—
ત્રાહુત તેનાં બહુ શુતરાં,
હુવાજ જોઈઈ ધડા#
ધાંન ધુનથી કીધો હામલો,
ભારે બીઠાવી શોહાર—
કંઈક હાવો જાઈ માંતલો,
જે નાહા કાંહોંપાર ।

(૧૬૫)

હીરતી ભરેલી ત્રાટી જુધ,
લશકર શ્વેત જુજવી—
વીલશને ત્ત ખરચી જુધ,
સુશકેલ તેણે જુજવી#
એહતર તેથી કરીજી ખતમ,
દીધી એવીજી પરત—
બીજો ધણી ગુજરો શતમ,
ધરીજી તેહને તરત#
શીરોજ, ગરક, દીનાપાર,
અરેલી, જલમ, જાંનશી—
અંબાલા, નીમચ, કાંહાંપાર,
અજમધર, શીહાર, હાંનશી;
ખાંનડા, મરદાંન, શેઆલ કોટ,
રાવલપીંડ, અલાહપાદ—
અગિદે આપી ભારે ચોટ,
હીશાર ને મુરાદાપાદ;
અનારશ, મહુ, આગરા, ઈંનદાર,
ગવાલીઅરનું શીતુર—
શાહાજાંહાંન ને કોહાલાપાર,
તોટુ દોજખી ભીતુર;
આખુ બધું બંગાલ પરાંત,
રાજ શાંમણે બંડ—
જરા હુમાંતો નહીં ભરાંત,
અરધું ભરત બંડ#

નહી રહ્યત : જિભી ફોજ,
 જીવની બીજ લોક—
 દેશ ભિપર થાજિયા બોજ,
 ગાંધીએ કરે શોક#
 ન શંભાલવા હક પોતાનો,
 નહી જાલવવા દાવો—
 નહી ભિરાડવા કંઈ બોતાનો,
 મારગ પકડો હાવો#
 નહી અકલ ખરચ કીધી,
 નહી કીધો અંધેશો—
 નહી વાજબી બાથ લીધી,
 ન ચલાવો શંકેશો#
 “અરબ ગાંડી” બોતાંન હાથું,
 કારતુશ જીભ વાણી—
 પોતેજ રાજ કરતા થાણું,
 મતલબ હુવી છાંની#
 ઘેલા પેરે હથીઆર બીરી,
 વીશરી શંકાના ગુન—
 ભનાઈ ગીઆ ગોંડિયા કીરી,
 કરવા લાગા ખુન#
 તેથી નહી હરીફ પેરે,
 મરદને લાગે જીવ—
 બચાં, બાલક, આરત ઘેરે
 પદમીને જોઈ જિવ#

(૧૯૭)

નીમખ હરામ તેહને કહીજી,

કરે બીગાર શેઠનો—

લગાર કપકે તેહને દઈજી,

માંમલો કાંકે પેટનો*

પણુ જિઓજી કીધાં કરમ,

નીતીથી તદંન જુદાં—

જે લખતાં આવેચ શરમ,

હુવાં કાંચો ભુડાં*

કંઈક આરત પરી ચેહુર,

ગોલાખી જોહના ગાલ—

મુખરાં જાઈ આવે ચેહુર,

તેણીએના યુરા હાલ;

કંઈક ભલી નેક કનેચ્યા,

પાક વીસાર જના—

ગેર હાજર હાવાથી પનેચ્યા,

પરાંણો લીધા તેના;

કંઈક બુઠીચ્યા નેક માતા,

બીન શક્તી નાર—

રૂઝેઓ તેમની બિપર દાતા,

કીધી તેમને ઠાર;

કંઈક જુલેલી રંગ બંગલે,

કંઈક કરતી વાત—

પરી વલી ઘેહુર શંધલે,

કીધી તેમની ધાત;

(૧૬૮)

કંઈક બચાં શુરીય તેજ,
છીકે આનંદ થાજિ—
તેમને કાપી કીધી રેજ !
નખોદ તેમનું જાજિ;
કંઈક માતા પાતી દુધ,
બાલક ખોલા માંડુ—
તેમની શાયે કરી જીવ, (?)
ખેંચી બાલક જાજિ;
કંઈક બચાં જીવે પારજી,
શાંભલે શરોદ માંનો—
તેહને કાહાડી લાવે બારજી,
લીજિ તેમનાં જાનો !
કંઈક બચાં રમતાં રૂઠિ,
પરીત માંજિની ખરી—
તેને રશને શીપાહી (?) ધરે,
ગલાંપર સુકે છરી !!
ભાલા ઊપર બચાં ઊઠાવી,
જીંનડો તેમનો કરે—
પેટી અંદર બચાં કઠાવી,
આગલી અંનંદર ધરે !!!
હુવાં કાંતો કીધાંય પાપી,
મારવી પડેય હાજિ—
નહી મલશે તેમને નાંશી,
રાઠદાજખખાં થાજિ

(૧૯૯)

આ વાતની ખબર જાહેર,
હારક કેનીંગને થઈ—
ખુંમ પોહુંચી દશા ચેહારે,
લઈ વીજલ્લી ગઈ#
મધરાજ, ખું' ઇથી તેજ વેલા,
ચીજનીટ ફકેક ગોરી—
વરશાદનાં જોમ જિતરે રેલા,
ઝાકલે તેમ દારી#
હુવે હાકમ ઝાકલો તુરત,
જહુને આપી માંગ—
બંધે હાકઝાઈ જોઈ જીરત,
ઝાકલ્લી બંઆવા જાંગ#
થઈલી જુલેહ ઇરાંગ શાતે,
વાત રાજ કારભારી—
તાણીદ આવતી શેજ માંટે,
ઝાકલ્લી તેને પરભારી#
ચીનપર જીઠી લડાઈ ઠાલી,
શેજ જાતી અલખતે—
શાંગાપાર ખાતે લખી વાલી,
મંગાવી તેને કલકતે#
વેલાત જાહેરે ગઈ ખબર,
શેહાર જીઠ્યો ભારી—
ગોશો તાંહાં જીઠ્યો જબર,
જિલદી પરજા શારી#

(૨૦૦)

કહુ અંગરેજા લેવું વેર;
લેવા નાઈકી ધીના—
બાલેઆ ૫નાં કરો શેર;
દેશઆનાં ચીરો શીનાં !
કોઈ કહુ ઈનડીઆ શાર,
નાંખવું નાઈકી બારી—
થર્જીય નાંહી કરંમ કાર;
શીતંમ કરીકી બારી#
કાહુઆ શેઆના વાત કરે,
ગજબ થાકીઓ ખરો—
જાંનવું નાઈકી શાંને વરે ?
તેહનો વીચાર કરો#
હીંનદી પરજા છે વશદાર,
નીમખ હુલાલ શદા—
કહીકી જો તેને જશદાર;
લેહુણુ નહી અદા !
કોઈબી કાલે યુજરું નથી,
ખરાખ હાવું કરંમ—
તવારીખનાં ન મલશે તથી,
હીંદુકી બારેઆ ધરંન#
નાંદે કરવી ચાકશ ખાજ,
ખરી કરવી તલાશ—
પછિ ઘંટતો નેલવો બાજ,
જાવું હુકી કંઈલાશ#

(૨૦૧)

તાકીદ કરી હીશાબ માંગો,
જાંનીજી ખરું કારંણ—
ફિકાફિક કેંમ થાઓ ઠાગો,
પછે ચાહો તારંણ#

પંણ શંઘલું થઈ રેહુશે,
તુરત બિપાજી લઓ—
દુશમંનો વધુ નહી રેંહુશે,
હુબી તદળીર કહો#

ઠેરાવ અંનતે હુવો થાજીઓ,
ત્રાકલવી જાઈજી પ્રોજ—
રાજનો પ્રી રચવા પાજીઓ,
વધારવા આપરો બોજ#

જિ પરમાણિ તુરત વેલા,
છોડી શંઘલી રીશ—
તઈઆર કરી શીપાહી પેલા,
ત્રાકલા હજાર તીશ#

આવે વાંહાંણો દંમપરદંમ,
કીનારા જાજી બિભાઈ—
દુશટોને શાંભલી બિપજે ગંમ,
જીવરા જાજી શુકાઈ#

આગબોટ ને મારગ ખુશકી,
નહી શુહુનો કોઈ—
દુશમંન મંનમાં પડે ભુશકી,
ત્રાકલે શુનો જાઈ#

(૨૦૨)

શીલાંન (લંકા), નીરીશં, કેપ,

ડિબી તરંભુ શેહુરો—

લશકરી નોકલી દીધી ખેપ,

નાંખવા હીંદપર ઘેરો#

આજિ નેહાંનનું દોનખ અગિદ,

ઠાંહાંનપોરી શીતુર—

લખતાં લરજે કલાંન દગિદ,

નાટું દોનખી નીતુર#

મરેઠા ચંડાલ નાંને નાહાનો,

નાંમ નેહુશ ખરું—

ને લીધાથી દુખે વાંહાંણિ,

દોનખી કરંમ કરં#

અગિદના દેશી શીપાહી તનાંમ,

નેહારે પ્રી બેઠા—

ઈઆદ કરી ઈશવરી કલાંમ,

અંગરેજ ગોરે પેઠા#

બુધવારે તારીખ પાંચમી જુન,

ઠાંહાંન પુરી કતલ—

અંગરેજ લોકનાં થઈઆં ખુન,

કેંમ નાડીજિ ગજલ ?

બાકી શરવ આરત મરદ,

નારચા બાંધીં રહુઆ—

અપ્રશેશી હાજિ મારે શરદ,

ન કેઈને દઈઆ#

(૨૦૩)

જનરલ નીલ પેહુલવાંન શુરો,

માંણશ પીજાં છશો—

નાંહાંનો રેહુતો તાંહાં શુરો,

અંદેશો નહી કશો#

જિ માંણશો બેઠાંતાં ભરાઈ,

શતરની શંખેઆ ખોટી—

મદદ મલેતો કરે લરાઈ,

ફિલ્મી માતર ખોટી#

હુવાંમાં ખુની નાંહાંનો આવી,

શીતુર રંમવા લાગો—

તદખીરમાં તે ગીઓ પાવી,

અંનતે કીધો ઠાગો#

આપેઓ કોલ, બખશું જાંન,

નીકલી જાઓ શુખે—

નહી કરશું તમારી હાંન,

શા માટે રહુઅ ભુખે?

જનરલ નીલે વચંન માંજો,

લીશવાશે રાખી વાત—

બખર નહી ઉરાવ છાંનો,

કરશે તેમની ધાત#

તેઆર કીધા ઘોડાં હાથી,

જાવા નહી બપર—

નીકલા શાયે શધલા શાયી,

કરી ખોદાના શુગર#

(૨૦૪)

બચાં ચોરત ફરશે તીશ,
પાંચશે મરદ થાઈ—
બદ નાહાને નમાવી શીશ,
મછવે એશવા જાઈ#
આલીંગન કીધાં ફિક નેકને,
છુપી બુરી મકશુદ—
નંમતા જાંને કોઈ નેકને,
પછે લીધી રખશુદ#
મછવે ધાલી થાઈઓ શારંગ,
જરાઈ નહી-લોપો—
છુપો ચીતેલો ધરેઓ મારંગ,
છોડાવી પાછલ તોપો#
નીર અપરાધી દુખાં ફિકદંન,
નીચે કેટલાંક ભિપર—
નદીમાં તેમને ભેટેઓ જંમ,
લેઆનત નાંહનાં તુંપર !
આગલ વધેલી હુારી તરંણ,
તેમને લાઈઓ ધરી—
કીધું હવે તેમનું મરણ,
નહીરે દઈઓ જરી#
દુખતા તરતા આઈઓ પાછા,
નાચાર શઘલી વાતે—
બોલવાની બંધ થઈ પાછા,
જેહુવા માદર જાતે#

(૨૦૫)

ઘોરત મરદ બિભી કીધા,
નહી જરાજિ અકલ—
તરવાર, બરછી, ભાણો લીધા,
કરવા પાછા કતલ !!
મુજબ અચાજિ આપેચો હાકમ,
કરો શરવને ઠાર—
ફના કરો ફરંગી તોખમ,
નહીરે લગાડો વાર#
તાંહાં બિઠેચો શોહાર ભારી,
આવી બિભો જમ—
શરવે કરવાં લાગાં જારી,
પેદા થાજેચો ગમ#
ઘોરતો તાંહાં જાતપર જાઈ,
વરોને જાઈ વલગી—
આપને વલગાં એન ભાઈ,
પરીત તાંતો શલગી#
દીધો તેહારે હાકમ ખીજા,
નીશટા અશલ ભુડી—
જાતપર જાઈ વધુ ખીજા,
બાજી કરાવી જીદી#
ડાંગ મારેઆથી પાંચી જીદુ,
કચુ નહી કેહવાજિ—
ફિજ લોહીને થાજિ ભુંડું,
કેમ કરી શેહવાજિ?

(૨૦૪)

જયાં ઝોરત ફિક્કો તીશ,
પાંચશે મરદ થાડિ—
બદ નાહાને નમાવી શીશ,
મછવે બેશવા જાડિ#
આલીગંન કીધાં ફિક્કે નેકને,
છુપી જુરી મકશુદ—
નંમતા જાંને કાઈ નેકને,
પછે લીધાં રખશુદ#
મછવે ધાલી થાડિઓ શારગ,
જરાડિ નહી-લોપો—
છુપો ચીતેલો ધરેઓ મારગ,
છોડાવી પાછલ તોપો#
નીર અપરાધી દુખાં ફિક્કંન,
નીચે કેટલાંક ભીપર—
નદીમાં તેમને ભેટેઓ જાંન,
લેઆનત નાંહનાં તુંપર !
આગલ વધેલી હુારી તરંણ,
તેમને લાડિઓ ધરી—
કીધું હવે તેમનું મરણ,
નહીરે દડિઓ જરી#
દુખતા તરતા આડિઓ પાછા,
નાચાર શુધલી વાતે—
બોલવાની બંધ થઈ વાછા,
જેહુવા માદર જાતે#

(૨૦૫)

ઓરત મરદ બિના કીધા,
નહી જરાજિ અંકલ—
તરવાર, બરછી, ભાલા લીધા,
કરવા પાછા કતલ !!

મુજબ બચાજ આપેઓ હુકમ,
કરો શરવને ઠાર—

૫ના કરો ૫રંગી તોખમ,
નહીરે લગાડો વાર#

તાંહાં બઠેઓ શોહુર ભારી,
આવી બિના જમ—

શરવે કરવાં લાગાં જારી,
પેદા થાજેઓ ગમ#

ઓરતો તાંહાં જાતપર જાઈ,
વરોને જાઈ વલગી—

આપને વલગાં બેન ભાઈ,
પરીત તાંતો શલગી#

દીધો તેહારે હુકમ ખીજા,
નીશટા અશલ ભુડી—

જાતપર જાઈ વધુ ખીજા,
બાજી કરાવી જુદી#

ડાંગ મારેઆથી પાણી જુદુ,
કચુ નહી કેહુવાજી—

ફિક્ક લોહીને થાજી ભુંડુ,
કેમ કરી શેહુવાજી?

(૨૦૮)

ધડી નેહુશ હુડિ ખરી,
વખત હતો શુભે—
ગાડર પેરે ફિકટાં કરી,
શ્રીધાં ફિકદં મ જુબે !!!
ઘશડાં તાંહાંથી જાંને દોર,
ખુની પચીશ પંદર—
નહીરે તેમને દીધી ઘોર,
નાંખેઆં કુચ્ચા અંદર !!!
ધીક ધીક મરદી નાંમ,
ધીક ધીક કરંમ—
ધીક ધીક ભીતુર ગાંમ,
ધીક હાંનહુ ધરંમ#
કરંમ ફિલ્લે શ્રીધુચં પાપી,
ફથા બેઠો મંગલ—
નાંનો કંઈક મંજલ કાપી,
ભટકેચ રાંન જંગલ#
તાંહાંથી હુનો નથી છુટક,
ખાશે હુને શરપ—
નથી જાંમાં કોઈને શુતક,
વાહાધ કરે ગરપ#
નહીતર હુનું પાપ ઘેરી,
લાવશે હુને ઠાંમ—
શોભશે જ જાંજર પેહુરી,
થુકશે બધું ગાંમ#

(૨૦૯)

બગાડશે કોઈ જાડની કાલી,
આવશે જહારે જર—
પેહુરશે દોપી માંથે કાલી,
ચાકરીમાં કોઈ ટેર#
હુવા ગુનાંત્રે થઈઆ ગરક,
કરતુક પોતે જાઈ—
થઈ ચુકાચ વાણી નરક,
બાણીનાં મરશે રોઈ#
શાંતલો ડિ બીજ કાંડાંની,
જાહનશી નાંત્રે શેહુર—
ખુની તાંડાંની કેહવાઈ રાંણી,
જાણીઈ લીધું વેર#
ગોરી જાતની નાર છોકરાં,
લાવી દીલમાં કાર—
જીવે કીધાં જાંને બોકરાં;
કેહવી ભુંડી નાર ?
મનમાં હેવું ગાદીઈ બેશું,
કેહવાઈ માહા રાંણી—
કીરતી મલે ગોરાં રેહું,
હેવી મતલબ છાંતી#
મરદ પડે રાખી ડીમત,
ખરેખર પોતે શુરી—
બચાં કાપતે ધટી કીમત,
વખાંને પકડી દુરી#

શેહુર છોડી નાંદી અંનતે,
 જાંભે જંગલી વાઘન—
 જાર બરીદીશ ન ગંભુતે,
 બનીતી કાલી નાગનં#
 “રોઝ” શરખા શરદાર શાંતી,
 મનમાં ત્રોટી બરાઈ—
 નહી મરદાંનગીતો જરા ખાંતી,
 કીધી પાંચ લરાઈ#
 આશનાને ન દીધી ઇઆરી,
 દાર થાઈઓ પુરો—
 ગત્રે તેહુવા હતી શેહારી,
 હાલ થાઈઓ પુરો#
 શવાર થઈ બની શરદાર,
 ગોવાલીઅર પર શેજ—
 વાંશે નહી બાપ ભરથાર,
 હુરીર “હીજી રોઝ#”
 હાતે ગાલી તલવાર નાંગી,
 કંમરે ખંજર કારી—
 હીમતથી જુધ કરવા લાગી,
 રંભુનાં ગઈરે મારી !!!
 આરત પંથનું રાખું નાંમ,
 પાપી કરંમ્ આગલ—
 હીમતનો તેજો ગારેઓ ખાંમ,
 કીરતી નેલી પાછલ#

(૨૧૧)

બદી, કીરતી, નેહી કરી,
હુનીઆને ફિક યોધ—
આજિ જીહાંનથી ગઈ મરી,
મતુર કરશે શોધ#

હુવી કથા બનાવ બેહદ,
છે હુમારે અશતક—
પણ પોથીનું છે નાંનું કદ,
જાઈજિ મારું પુશતક#

તથી હીઆંજ ખતંમ કરી,
શંધલા બનાવ હુવાં—
પરજા ખુશી બતાવે વરી,
કરશું તેમની શેવા#

તાજે કહાં મ#

આલી નથી કોઈ ખતાથી,
ચુક શરવેથી આવેચ થતી—
પણ વેગલા રહ્યા તે બટાથી,
જિઆદ આવી, ને અડચણ મટી#

આબર ને હારમતનાં,
આ ટાપુઃમાં પરખેઆત—
આશીશર શુપરીમ કોરટનાં,
જમની ખુબી છે નેહાત#

દર વખતે, દર બનાવે,
 બંનતી કરેય મદત—
 શંગીન દીલનાંવાને મનાવે,
 વાજખી કરી લડત#
 તેવોજ હાવે વખતે,
 દરકિ શરકારી કાંમનાં—
 ખાઈ પોતીકેા કીંમતી વખતે,
 નાંમ કીધુંછે ગાંમનાં#
 બનતી મદત તંન મંનથી,
 રીદા કરી તંન મંન જાંન—
 થાઈય શેદા, જિ યુનીજનથી,
 ના થાઈ પુરતી વખાંન#
 નવરોજી રૂરડુનજી નાંમ,
 અટકની કંઈ નથી જરૂર—
 બોલખી લેશે ખાશ, વ અંમ,
 જિમ કેહવાને છૂંક ગરૂર#
 જગો નથી પુરતી મલતી,
 દલગીરી જિ નથી થોરી—
 રૂરજ નથી પુરતી પલતી,
 માંગી લજઈય હાથ જોરી#

10642

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ - ૯

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ અ'થાલય
અમદાવાદ - ૯